

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra teologické etiky a spirituální teologie

Ludmila Rybecká

**Duchovní doprovázení
v salesiánské řeholní komunitě**

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. ThLic. Mgr. Karel Sládek, Th.D.

Praha 2012

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

19. března 2012

Bibliografická citace

Duchovní doprovázení v salesiánské řeholní komunitě [rukopis] : diplomová práce / Ludmila Rybecká ; vedoucí práce: Karel Sládek. -- Praha, 2012. -- 90 s.

Anotace

Diplomová práce „Duchovní doprovázení v salesiánské řeholní komunitě“ se nejprve pokouší zmapovat některá možná pojetí duchovního doprovázení, tak jak ho vnímají současní autoři, a potom na základě církevních dokumentů ukázat, jaké je místo duchovního doprovázení v řeholní komunitě (1. kapitola). Po té se věnuje způsobu doprovázení v tradici salesiánského charismatu, konkrétně tomu, jak ho uskutečňovali zakladatelé Jan Bosko (2. kapitola) a Marie Dominika Mazzarelová (3. kapitola). Na základě předchozího, s ohledem na současné dokumenty Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice a učení hlavních představených, a vzhledem k situaci dnešního světa podtrhuje některé podněty, které se zdají být aktuální pro salesiánský styl doprovázení v dnešní době (4. kapitola).

Klíčová slova

duchovní doprovázení, salesiánská spiritualita, řeholní komunita

Abstract

The thesis „Spiritual Accompanying in a Salesian Religious Community“ is first trying to map out some possible concepts of the spiritual accompanying in a view of contemporary authors and then to show on the basis of ecclesiastical documents its place in the religious community (1st chapter). After that it deals with the manner of spiritual accompanying in the tradition of the salesian charism, specifically how it was realized by the founders – John Bosco (2nd chapter) and Mary Dominica Mazzarello (3rd chapter). On the basis of a previous, with regard to the current documents of The Daughters of Mary Help of Christian Institute and the teachings of its superiors, and considering the situation of the world today, the thesis points out some aspects which seem to be actual for the salesian style of accompanying today (4th chapter).

Keywords

spiritual accompanying, salesian spirituality, religious community

Počet znaků (včetně mezer): 208 217

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce doc. ThLic. Mgr. Karlu Sládkovi, Th.D. za cenné rady a připomínky, jimiž mi při psaní práce pomáhal.

Obsah

Úvod	8
1. Duchovní doprovázení	10
1.1. Duchovní doprovázení v reflexi současných autorů	10
1.1.1. Pojem a cíl duchovního doprovázení	10
1.1.2. Různé formy duchovního doprovázení	13
1.1.3. Osoba duchovního vůdce	16
1.1.4. Vztah mezi doprovázejícím a doprovázeným	18
1.2. Duchovní doprovázení v řeholní komunitě	20
1.2.1. Komunita, bratrské společenství	20
1.2.2. Představený	22
1.2.3. Duchovní vedení	23
1.2.4. Duchovní vedení jako poslání	24
2. Doprovázení v salesiánském charismatu – don Bosko	25
2.1. Osobní zkušenost dona Boska	25
2.1.1. Matka Margherita Occhiena	25
2.1.2. Don Calosso	26
2.1.3. Přátelé	27
2.1.4. Don Cafasso	27
2.2. Doprovázení u dona Boska	28
2.2.1. Doprovázení – cíl ostatních činností	28
2.2.2. Pastýř, který sám hledá své ovce	30
2.2.3. Vést k setkání s Kristem	31
2.2.4. Vztah mezi individuálním duchovním vedením a vlivem prostředí	32
2.2.5. Zpověď	33
2.2.6. Prostředí	34
2.2.7. Příklady doprovázení	37
2.3. Pokyny dona Boska pro SDB a FMA	40
3. Doprovázení v salesiánském charismatu - Marie Dominika Mazzarellová	42
3.1. Zkušenost s doprovázením před založením FMA	42
3.1.1. Don Pestarino	42
3.1.2. Dcery Neposkvrněné	43
3.1.3. Doprovázení dívek v šicí dílně	45
3.2. Doprovázení v první komunitě FMA	46
3.2.1. Matka	46
3.2.2. Vést k Ježíši	48
3.2.3. Nabídka doprovázení pro všechny	50
3.2.4. Osobní vztah a důvěra	51
3.2.5. Přizpůsobení se situaci jednotlivých osob	53
3.2.6. Spolupráce v doprovázení	55
3.2.7. Osobní předpoklady, vlastní příklad	57
3.2.8. Některé důrazy: pravda, svoboda, radost, láska	58
3.4. Don Bosko a Marie Dominika	60
4. Doprovázení v salesiánském charismatu – současné podněty	62
4.1. Salesiánský styl doprovázení	62
4.2. Poslání doprovázet	63
4.3. Doprovázení v řeholní komunitě	64
4.3.1. Role představené/ho domu	64
4.3.2. Osobní rozhovor s představeným	65
4.3.3. Doprovázení v kontextu řeholní komunity	66

4.4. Aktuálnost intuicí dona Boska a Marie Dominiky	67
4.5. Nabídka doprovázení pro všechny	68
4.6. Prostředí	69
4.6.1. Požadavky na prostředí	69
4.6.2. Vytváření prostředí	70
4.6.3. Vztah mezi vlivem prostředí a osobním doprovázením.....	71
4.7. Osobní doprovázení	72
4.7.1. Osobní vztah.....	72
4.7.2. Všední život jako místo doprovázení.....	74
4.8. Postoj doprovázejícího	74
Závěr	76
Seznam použitých zkratk	80
Seznam literatury.....	81
Pramenná literatura	81
Sekundární literatura.....	82
Církevní dokumenty.....	84
Přílohy	85
Seznam příloh	85
I. Příklad duchovního doprovázení dona Cafassa	86
II. Příklad doprovázení dona Boska – Michal Magone	87
III. Body pro osobní rozhovor navržené donem Boskem pro sestry FMA.....	88
IV. Příklad doprovázení Marie Dominiky - Marie Belletti.....	89
V. Příklad doprovázení Marie Dominiky - Emma Ferrero	90

Úvod

O duchovním doprovázení se v poslední době začalo opět více mluvit. Objevuje se různá literatura na toto téma; její množství a pestrost ukazují na aktuálnost této skutečnosti a zároveň na možnost nejrůznějších přístupů k ní. Stále více lidí hledá nějakého průvodce, který by jim pomohl orientovat se na jejich životní cestě.

Tématu doprovázení se také mezi jiným věnovala 22. generální kapitula Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice¹. Označila doprovázení za *charismatickou volbu* a mluvila o něm jako o *způsobu prožívání společenství a stylu, kterým projevovat lásku*.² Kapitula ovšem toto téma pouze načrtla a zdůraznila jeho naléhavost na cestě obrácení a prožívání charismatické identity, nechala však na místních společenstvích, aby ho dále prohlubovala.

V souvislosti s tím však vyvstala základní otázka: Jak by mělo vypadat duchovní doprovázení v salesiánském stylu? O duchovním doprovázení obecně je toho totiž napsáno poměrně dost, ale o salesiánském způsobu doprovázení mnoho literatury nenalezneme. Existuje vůbec nějaký způsob doprovázení, který je typicky salesiánský? Anebo salesiánské charisma jenom převzalo již zaběhnuté metody jiných? A dále: Jakým způsobem toto doprovázení prožívat v kontextu řeholní komunity? Tato práce je tedy malým pokusem dát odpověď na předchozí otázky a alespoň částečně zaplnit mezeru v literatuře.

Když jsem začala téma duchovního doprovázení prohlubovat, ukázalo se, že jde o skutečnost komplexní a mnohohrstevnou, ke které lze přistupovat z rozdílných úhlů pohledu. V rámci rozsahu této práce jsem se mohla věnovat jen některým aspektům, můj pohled je tedy nutně parciální a nedostatečný.

Další obtíží při zpracovávání tohoto tématu byla nejednotnost v užívání pojmů. Někteří autoři se drží názvu duchovní vedení, jiní ho nahradili pojmem duchovní doprovázení, další tyto pojmy od sebe důsledně rozlišují jako dvě různé skutečnosti, ještě jiní je naopak používají ve stejném významu. Navíc v některých jazycích je pouze jeden pojem, a pak závisí na volbě překladatele, kterou variantu použije. Ve své práci používám pojmy vedení a doprovázení jako synonyma, většinou volím to, které používá autor, z něhož právě vycházím.

Metodologicky jsem postupovala od obecného ke konkrétnímu, tedy od pojetí duchovního doprovázení obecně v církevní tradici, přes pohled na duchovní doprovázení

¹ Institut Dcer Panny Marie Pomocnice (FMA), nazývaný též sestry salesiánky, byl založený v roce 1872 Janem Boskem a Marií Dominikou Mazzarellovou. V současné době má asi 14 000 členek po celém světě.

² Srov. INSTITUT DCER PANNY MARIE POMOCNICE: *Ze všeho největší je láska*. Akta 22. generální kapituly. Praha: Provincie Kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice (pro vnitřní potřebu), 2009, čl. 35.

v kontextu řeholního života, až k popisu specifické tváře doprovázení v salesiánském charismatu. To mi umožnilo vidět začlenění salesiánského způsobu doprovázení do církevní a řeholní tradice a zároveň vnímat, ve kterých oblastech se odlišuje a může být pro tuto tradici přínosem.

Jako prameny jsem používala zejména práce současným autorů zabývajících se tématem duchovního doprovázení, církevní dokumenty týkající se řeholního života, historické prameny popisující zkušenost zakladatelů salesiánského charismatu a dokumenty zachycující současnou reflexi salesiánské kongregace k tématu doprovázení.

Nejprve jsem se tedy pokusila zmapovat některá možná pojetí duchovního doprovázení, tak jak ho vnímají současní autoři, a potom na základě církevních dokumentů ukázat, jaké je místo duchovního doprovázení v řeholní komunitě (1. kapitola).

Poté jsem se zaměřila na způsob doprovázení v tradici salesiánského charismatu, konkrétně na zkušenost zakladatelů Jana Boska (2. kapitola) a Marie Dominiky Mazzarellové (3. kapitola).

Na základě předchozího, s ohledem na současné dokumenty Institutu Dcer Panny Marie Pomocnice a učení hlavních představených, a vzhledem k situaci dnešního světa jsem podtrhla některé podněty, které se zdají být aktuální pro salesiánský styl doprovázení v dnešní době (4. kapitola).

1. Duchovní doprovázení

Když se začneme hlouběji zabývat duchovním doprovázením, objevíme poměrně rychle určitou nejasnost a nejednotnost v užívání pojmů. Pod stejným pojmem se myslí různé skutečnosti nebo se naopak tatáž skutečnost nazývá různými jmény. Co vlastně tedy je duchovní doprovázení? K čemu slouží? Za jakých podmínek je možné ho uskutečňovat? Na tyto otázky není jednoduchá odpověď. Existují různá pojetí duchovního doprovázení, různé školy, přístupy. Svědčí to o tom, že se duchovní doprovázení jako takové v dějinách vyvíjelo a nabývalo různých podob. Není to něco statického, ale živá skutečnost, otevřená podnětům Ducha a potřebám doby. Proto se nejdříve podíváme na některé z možných pohledů na duchovní doprovázení, které nám ukážou, jak širokou oblastí duchovní doprovázení je, abychom se pak mohli zaměřit na konkrétní uskutečňování duchovního doprovázení v salesiánském charismatu.

1.1. Duchovní doprovázení v reflexi současných autorů

Omezíme se pouze na příklady některých autorů, kteří nám pomohou ukázat, jaké jsou styčné linie v pojetí duchovního doprovázení a jaká je naopak možná rozmanitost jejich pohledů.

1.1.1. Pojem a cíl duchovního doprovázení

Klement Schaupp definuje duchovní doprovázení jako „pomoc, které se dostává křesťanovi od jiného křesťana, aby se mohl více otevírat celé a úplné skutečnosti svého lidství: jako tvor je ve stálém a nezrušitelném vztahu k Bohu, svému Stvořiteli. Duchovní doprovázení je konkrétní pomocí k prohloubení vztahu k Bohu a k postavení vlastního života na tomto vztahu.“³

Thomas Merton vidí duchovní vedení jako „neustálý proces formace a doprovázení, při němž je křesťan veden a povzbuzován ve svém jedinečném povolání, aby mohl věrnou odpovědí na milosti Ducha svatého dospět k určitému cíli tohoto povolání a ke sjednocení s Bohem.“⁴ Smyslem duchovního vedení je podle něj proniknutí pod povrch života, pod gesta a postoje, kterými se manifestuje navenek, aby mohla vyjít ven nejniternější pravda, obraz Krista v jeho duši. Zdůrazňuje, že jde o zcela nadpřirozenou záležitost, protože tento úkol vyvést ven vnitřního člověka, koná především Duch svatý. Duchovní vůdce má za úkol prověřovat a povzbuzovat, co je v duši skutečně duchovní. Pomáhá rozlišovat mezi

³ SCHAUPP Klement: *Doprovázení na duchovní cestě*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, 4.

⁴ MERTON Thomas: *Duchovní vedení a rozjímání*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997, 8.

vnuknutím Ducha a vnuknutím Zlého, učí přijímat a následovat vnuknutí milosti v životě vedeného, aby mohl dojít k cíli, kam ho Bůh vede.⁵

Podle Michaela Plattiga slouží duchovní vedení procesu lidského zrání a pomáhá mu zůstat na cestě. To vše při vědomí, že vlastním průvodcem a vůdcem je Bůh.⁶ Charakterizuje duchovní vedení také jako „stálou snahu odkrýt pohled na Boha. Mnoho věcí totiž tento náš pohled omezuje a zablácí. Často býváme ponořeni sami do sebe a do svých zamilovaných myšlenek, a to i v oblasti duchovního života. Vedení je proto důležité, aby pomocí rozhovoru s duchovním vůdcem umožnilo uchovat si výhled a odkrývat slepá místa.“⁷

W. A. Barry a W. J. Connolly staví do středu zájmu duchovního doprovázení duchovní zkušenost. Nejde jim o použití toho či onoho modelu doprovázení, ale aby doprovázení vykryštovalo kolem duchovní zkušenosti. Tuto zkušenost nechápu jako nějakou ojedinělou událost, ale jako výraz trvalého osobního vztahu, který Bůh navázal s každým z nás. Bez této zkušenosti není podle nich duchovní doprovázení.⁸ Křesťanské duchovní doprovázení definují jako „pomoc, kterou poskytuje jeden křesťan druhému, aby mu umožnil vnímat osobní Boží sdělování jemu určené, odpovídat tomuto Bohu, dávajícímu se osobně poznat, růst v důvěrnosti s ním a plně prožívat důsledky tohoto vztahu. Ohniskem tohoto typu duchovního doprovázení je zkušenost, ne názory, a zvláště zkušenost duchovní, tzn. jakákoli zkušenost tajemného Jiného, kterého nazýváme Bohem.“⁹

Jozef Augustyn vnímá duchovní vedení jako individuální duchovní pomoc poskytovanou člověku v procesu jeho vnitřního růstu. Uvědomuje si, že jednotlivé pojmy nevystihují celou skutečnost duchovního vedení. Postupně probírá jednotlivé užívané výrazy a ukazuje na nich kladné stránky i nedostatky těchto pojetí.

Duchovní vedení. U tohoto pojmu vidí jako klad to, že velice jasně vymezuje rozdílné úlohy, které mají vůdce a vedená osoba. Úkolem vůdce je vést a doprovázet, úkolem vedeného člověka je dát se vést a následovat. Také je zde jasně zdůrazněna role autority při individuální pomoci v záležitostech duchovního života. Tato autorita vychází z vnitřní osobní zkušenosti vůdce, z jeho kompetence a z důvěry, kterou si musí umět u vedených získat. Úskalím tohoto pojetí může být naopak dojem, že vůdce má vyžadovat od vedeného

⁵ Srov. tamtéž, 10.

⁶ Srov. PLATTIG Michael: *Doprovázení Božím Duchem*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 5.

⁷ Tamtéž, 5.

⁸ Srov. BARRY William A., CONNOLLY William J.: *Praxe duchovního doprovázení*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 20.

⁹ Tamtéž, 20.

takřka slepou poslušnost a že vedený nesmí bez jeho vědomí a souhlasu učinit žádné rozhodnutí.¹⁰

Duchovní doprovázení. Zde je kladen větší důraz na partnerství mezi vůdcem a vedeným. Duchovní průvodce je tím, kdo jde společně s provázeným po cestě, je pouze starším duchovním bratrem, který poskytuje pomoc. Pojem doprovázení předpokládá aktivní účast a osobní odpovědnost obou stran, možnost vzájemného sdílení a výměny individuální duchovní pomoci mezi dvěma osobami, které jsou ve vzájemném přátelském vztahu. V tomto pojetí lze úlohy vůdce a vedeného vzájemně zaměňovat. Autor upozorňuje, že je však třeba velké duchovní i emocionální zralosti, svobody a touhy hledat pravdu. Jinak hrozí, že se budou obě osoby navzájem pouze utvrzovat ve svých nezralých formách jednání. Celkově považuje vzájemnou pomoc v duchovním vedení mezi dvěma osobami za v podstatě možnou, ale vidí v ní poněkud odlišný charakter a považuje ji spíše za duchovní bratrství než vedení v úzkém smyslu toho pojmu.¹¹

Duchovní otcovství. Tento pojem vidí jako významově mnohem bohatší než pouhé vedení nebo doprovázení. Obsahuje v sobě totiž předávání duchovního života. S tím také souvisí nepoměrně větší a hlubší míra odpovědnosti vůdce za vedeného než v obou termínech předchozích.¹²

Svědék. Autor vnímá tento pojem jako další možnost lepšího pochopení vztahu vůdce k vedenému. Duchovní vůdce se totiž stává prvním svědkem Pánova působení v lidské duši a také odpovědi člověka na Boží působení. V tomto pojmu je více zdůrazněno, že vůdce je až třetí osobou dialogu, protože ten se odehrává mezi Bohem a vedeným člověkem. Termín svědek však může být pouze doplňkem klasických termínů, protože objímá širší skutečnost a může být aplikován na mnoho dalších situací, není tudíž zcela přesný.¹³

Augustyn shrnuje, že každý z pojmů klade důraz na jiné hledisko, každý odráží určitou část pravdy o individuální pomoci, které se člověku dostává na cestě duchovního růstu. Proto se domnívá, že není na místě přiznávat absolutní prioritu pouze jednomu z nich. Teprve jsou-li chápány jako celek, odrážejí nejhlubší smysl služby duchovního vedení.¹⁴

¹⁰ Srov. AUGUSTYN Jozef: Vedení Bohem. Praxe duchovního vedení, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 20.

¹¹ Srov. tamtéž, 21.

¹² Srov. tamtéž, 22.

¹³ Srov. tamtéž, 22–23.

¹⁴ Srov. tamtéž, 23.

A. Mercatali ve Slovníku spirituality stručně shrnuje smysl duchovního vedení v souladu s tím, jak bylo vnímáno v tradici církve: je to rozpoznávání Boží vůle s lidmi. Poté definuje duchovního otce jako muže rady, který umí rozpoznávat vůli Boží.¹⁵

1.1.2. Různé formy duchovního doprovázení

Michael Plattig připomíná, že duchovní doprovázení v křesťanské tradici v sobě zahrnuje celou škálu různých přístupů. Proto podle něj nelze mluvit o duchovním doprovázení jako takovém, ale spíše vždy o duchovním doprovázení v rámci určité školy nebo alespoň o podnětech pocházejících z různých škol.¹⁶

Nejde nám o to popisovat zde různé školy, to už udělali mnoha způsoby jiní,¹⁷ ale spíše ukázat, jak široce pojaté může duchovní vedení být a jak velká škála přístupů k němu se nabízí. To vše jen na obecné rovině, bez zacházení do přesnějších popisů jednotlivých pojetí. A také nám jde o to ukázat, že i když rozhovor s duchovním vůdcem zůstává hlavním a nejdůležitějším prvkem duchovního vedení, může se duchovní vedení uskutečňovat i jinými způsoby, dokonce i bez přímé intencionality zúčastněných.

L. M. Mendizábal, když chce ukázat šíři činností a možností duchovního vedení, pomáhá si jeho přirovnáním k lékařské péči. Podobně jako za lékařskou péči považujeme široké rozpětí činností, od drobného lékařského ošetření doma až hospitalizaci na klinice, kde se pacient dlouhodobě svěří do rukou lékaře a podrobí se celkové léčbě; tak také duchovní vedení zahrnuje celou oblast, od přátelské rady a přechodné pomoci osobě v nějaké její duchovní potřebě, až po pravidelné a plné věnování se někomu, kdo hledá orientaci života, tj. k úkolu vést v plném slova smyslu osobu, která se podřídí vedení.¹⁸

Ačkoliv většinou spojujeme duchovní vedení s osobním rozhovorem mezi vůdcem a vedeným, není to jediná ani vyčerpávající forma duchovního vedení. „Je jasné, že se duchovní vedení může projevat různě. Není vyčerpáno rozhovorem s duchovním otcem, nýbrž používá i jiné činitele, kteří rovněž účinně přispívají k poznání Boží vůle, jako je např. setkání s jinou osobou, s lidmi, kteří prožívají stejné situace v životě, v církvi, v práci, při četbě, při uvažování o Božím slově, při zvláštních událostech. Postava duchovního otce nemá zmizet, jako by byla pohlcena množstvím prvků, které se mohou v duchovním vedení vyskytnout. Mezi mnoha prostředky, k nimž se může někdo uchýlit, aby rozeznal Boží vůli a poznal, jak na ni nejlépe odpovědět, je to právě duchovní otec,

¹⁵ MERCATALI A.: Otec duchovní, in: FIORES Stefano De, GOFFI Tullo (ed.): Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 612–626, 625.

¹⁶ Srov. PLATTIG: op. cit., 6.

¹⁷ Např. PLATTIG Michael: Doprovázení Božím Duchem, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 17–54.

¹⁸ Srov. MENDIZÁBAL Luis Maria: La direzione spirituale. Teoria e pratica, Bologna: EDB, 1990, 35.

kdo může pomoci sjednotit vlákna tolika chaotických hlasů, které neustále doléhají na práh vědomí.“¹⁹

André Louf rozlišuje různé úrovně vztahu, ve kterých může doprovázení probíhat. Říká, že se doprovázení uskutečňuje mnoha způsoby a podle konkrétních potřeb, jak nám ukazují různé varianty názvů pro ně používaných. Ve zvlášť silném vztahu se používalo slovo „otcovství“. Je zřejmé, že ne všechny vztahy doprovázení se uskutečňují v tak intenzivním vztahu, ale to neznamená, že by pozbývaly své hodnoty, naopak. Je proto podle něho užitečné rozlišit rozdílné úrovně hloubky vztahu a vidět každý v jeho důležitosti. Takto můžeme odlišit jednoduché „doprovázení formou rozhovoru“ od „duchovní pedagogiky“ a posléze od „duchovního otcovství“ v úzkém slova smyslu.²⁰

Doprovázení formou rozhovoru je bezpochyby nejčastější případ. Postupně vytváříme důvěrný vztah s někým z vlastního prostředí, u koho oceňujeme určité vlastnosti: schopnost přijetí, dar sympatie, zkušenost, prozíravost, ducha víry. Můžeme s ním sdílet věci, které nesdílíme se všemi. Častost setkání závisí na věku a potřebě; spontánně se zvýší v období krize, nebo když je třeba rozhodnout vážné věci. Zvolená osoba může být farář, zpovědník, spolupracovník, přítel. Prokázaná služba bude vzájemná. Vztah tohoto typu je především bratrský a přátelský, je založen a prožíván v rovnocennosti. Je to vztah svobodný a spontánní. Nemůže být nikomu vnucen. Tento vztah, navzdory své zdánlivé jednoduchosti, si zaslouží, aby byl brán vážně, protože se může postupně stát hlubokým. Ale nemusí být ani jediný ani trvalý. Snadno se bude měnit podle okolností. Za změněných okolností můžeme snadno najít jiného důvěrníka stejné kvality v novém kontextu. Může také spoluexistovat více vztahů tohoto typu současně, aniž jsou konkurenční a aniž by si vzájemně škodily.²¹

Je evidentní, že pro většinu těch, kteří hledají pomoc, i mezi řeholníky, bude toto jediný vztah duchovního doprovázení, který poznají: jeden důvěrník, více méně přítel, se kterým, čas od času, budou mít důvěrnější sdílení. I když se může zdát jednoduchý a na první pohled snad málo hluboký, tento typ vztahu nemůže být vůbec zanedbáván. Naopak, vždy když jsou dva věřící shromážděni, Pán je uprostřed nich se svým Duchem a něco z milosti doprovázení je reálně přítomné.²²

Případ *duchovní pedagogiky* je více specifický a mnohem méně běžný. Jak napovídá sám název, předpokládá určitého pedagoga, vychovatele nebo formátora a situaci, ve které osoba žádá, aby byla připravena nebo formována se zřetelem ke konkrétnímu cíli. Může to

¹⁹ MERCATALI: op. cit., 625.

²⁰ Srov. LOUF André: *Generati dallo Spirito. L'accompagnamento spirituale oggi*, Comunità di Bose: Edizioni Qiqajon, 1994, 55.

²¹ Srov. tamtéž, 55–56.

²² Srov. tamtéž, 56.

být nějaké úskalí, které je třeba překonat, nějaká obzvlášť zneklidňující krize, kterou je třeba projít, nová etapa růstu ke zhodnocení a nebo docela jednoduše rozlišování Boží vůle v situaci důležitého rozhodnutí. Konkrétním příkladem může být noviciát nebo měsíc ignaciánských exercicií nebo také duchovní obnova pro rozlišování povolání. Ve všech těchto případech vztah doprovázení bude ohraničen délkou období, během kterého se bude uskutečňovat intenzivněji zvláštní pedagogika se zřetelem k jasnému cíli: volba, kterou je třeba udělat, zkouška, kterou je třeba přijmout, úkol, který je třeba splnit, rozhodující nasměrování existence, které je třeba nastoupit.²³

V tomto případě obvykle není průvodce zvolen samotnou osobou, ale je určen druhými. Pokud je umožněn výběr, bude limitován z kandidátů, kteří jsou považováni za vhodné, protože učitelem zde nemůže být kdokoliv. Bude to zkušená osoba, připravená na tento speciální úkol a bude postupovat podle osvědčené metody, kterou umí snadno používat, protože čas, jenž má k dispozici, aby přivedl vedeného k rozhodujícímu kroku, je omezený. Proto by průvodce měl být obvykle jediný, a jeho působení by mělo mít přednost před působením dalších blízkých osob i před působením přítomné komunity.²⁴

Existuje také *duchovní otcovství* v úzkém slova smyslu, v němž je chápáno ve východních církvích. Jde však o charisma spíše vzácné a nenapodobitelné. Duchovní „otec“ nedostává toto charisma pro svoje schopnosti nebo zkušenost. Přichází mu od Boha jako nečekaný dar a jako zjevení Božího otcovství. Toto duchovní otcovství se projeví uvnitř existujících vztahů: dva přátelé, novicmistr a novic, představený a bratr. Ale nepochází z tohoto vztahu. Žádný vztah, žádná autorita nemohou zdůvodnit tuto milost. Je jiného řádu a vždy daná zdarma. Není to malé riziko, vztah duchovního otcovství vede k takové průzračnosti srdce, přiznává takovou duchovní autoritu, přijatou ve svobodě lásky, že každé osobování si toho, že ho vlastníme, by mohlo vést ke katastrofám. Navíc se uskutečňuje často tak, aniž by si jí průvodce všiml. Je možné někoho poznamenat na celý život, aniž se to kdy dozvíme. Pro svoji vlastní povahu bude tento vztah jediný a výlučný. Podle toho se také pozná, zda byl vztah opravdový. Bylo by zbytečné ho opakovat, pokud byl vztah skutečně příležitostí k duchovnímu narození, k rozhodujícímu kroku směrem k životu v Bohu. Když otce ztratíme, nehledáme už dalšího. Je třeba ho oplakat, žít ze vzpomínek na něj, z jeho skryté lásky, ale především z pomazání Ducha, které doprovázenému umožnil objevit svou pomocí v hloubi srdce.²⁵

V této přesné formě, nazývané duchovní otcovství, v úzkém slova smyslu, není doprovázení nezbytné pro všechny. Boží otcovství se projevuje tisíci způsoby v každé

²³ Srov. tamtéž, 56–57.

²⁴ Srov. tamtéž, 57.

²⁵ Srov. tamtéž, 57–58.

existenci věřícího, ale ne nezbytně v této typické a příkladné formě. Není třeba si naříkat a hledat za každou cenu otce, kterého jsme ještě nikdy nepotkali. Tím méně je třeba cítit se, že jsme osobně postaveni do této role ve vztahu k druhému, ať je to kdokoliv, tím méně ve vztahu k nejlepším přátelům.²⁶

Opravdové doprovázení se může uskutečňovat v mnoha jiných formách a nic nám nebrání si myslet, že něco z tohoto výjimečného charismatu je tajemně přítomné v každém vztahu mezi věřícími. Možná jsme všichni povoláni být trochu otci nebo matkami množství bratří. Bez toho, abychom to požadovali, spíše obvykle bez našeho vědomí. Ve světle této milosti otcovství, mnohé aspekty našich každodenních bratrských vztahů, právě ty nejskromnější a nejpokornější, mohou zazářit novým světlem.²⁷

A. Mercatali dodává, že „v minulosti i přítomnosti docházelo a dochází v duchovním vedení ke změnám stylu. Ale vždycky existovala a existuje typická postava, o které jsme mluvili, ať už se jmenuje jakkoli. Jestliže se včera dávala přednost názvu 'duchovní vůdce' a dnes názvu 'duchovní otec' a zítra snad zase nějakému jinému, zůstává jisté, že 'duchovní vedení' nemění svou podstatnou funkci jako služba bratřím a sestřám, kteří jsou povoláni v Kristu a v církvi, aby uskutečňovali Otcův plán spásy.“²⁸ Podívejme se tedy na onu typickou postavu, která je tak důležitá v duchovním vedení.

1.1.3. Osoba duchovního vůdce

Rozdílnost pohledů na duchovní vedení se odráží v rozdílnosti požadavků na duchovního vůdce. Ty mohou být větší nebo menší, podle důležitosti, která se mu v procesu vedení přikládá.

Marko Rupnik uvádí některé nedispenzovatelné charakteristiky duchovního otce nebo matky. Duchovní otec by měl být: osoba plná Ducha svatého (v moci Ducha svatého plodí lidi pro Boha); osoba poznávající srdce (tato schopnost je plodem Ducha, intuicí lásky o osobě); osoba znalá rozlišování (schopnost rozlišit myšlenky a pocity, skrze které mluví Bůh); ten, kdo učí a čerpá z tradice (jedná v návaznosti na tradici velkých duchovních učitelů); ten, kdo slouží Bohu a bližním (postoj podřízenosti Bohu, když přivede člověka k umění rozlišování, umí se vzdálit); ten, kdo se modlí s druhými a pro druhé (v modlitbě nepřetržitě provází ty, kteří jsou mu svěřeni). K tomu ještě poznamenává, že jenom druzí lidé mohou někoho nazvat duchovním otcem.²⁹

Jozef Augustyn jako prvořadou podmínku pro duchovního vůdce požaduje to, aby měl sám svého duchovní vůdce, kterým by byl veden. Měl by také umět neustále analyzovat,

²⁶ Srov. tamtéž, 58.

²⁷ Srov. tamtéž, 59.

²⁸ MERCATALI: op. cit., 625–626.

²⁹ Srov. RUPNIK Marko Ivan: O duchovním otcovství a rozlišování, Olomouc: CMTF UP, 2001, 20–25.

jak sám reaguje ve všech mezilidských vztazích. Měl by si vytvořit osobitý a osobní způsob, do nějž by vtělil zásady duchovního vedení i svá osobní charismata. Má se za vedeného modlit, respektovat jeho osobní svobodu a mít v úctě Boží působení v duši vedeného.³⁰

Thomas Merton charakterizuje duchovního vůdce jako toho, který ví a který má pochopení, je shovívavý, rozumí okolnostem, nespěchá, trpělivě a pokorně čeká na znamení Božího jednání v duši. Zajímá se o skutečné já vedeného v celé jeho jedinečnosti, v jeho ubohosti i velikosti. Má respekt před tajemstvím osoby, dar modlitby, trpělivosti, zkušenosti a soucitu a také zdravý rozum. Měl by být teolog, ale připomíná, že ani studiem teologie nemůže nikdo získat dar duchovního rozlišování, jestliže postrádá úctu k duši v její jedinečnosti, tedy dar pokory a lásky.³¹

Podle W. A. Barryho a W. J. Connollyho role duchovního vůdce spočívá ve dvou hlavních úkolech: pomáhat doprovázenému věnovat pozornost Bohu takovému, jaký se zjevuje, a zároveň mu pomáhat poznat jeho reakce na toto zjevování se a pomáhat mu rozhodovat o odpovědích tomuto Bohu. Dále by u doprovázení nemělo chybět: empatické naslouchání, věnování pozornosti, ujišťování, pomoc při objasňování, vznášení otázek, pokud o ně doprovázený stojí, pomoc doprovázenému rozeznat jeho emoce, jež ovlivňují jeho postoj vůči Bohu a další.³²

Tomáš Špidlík vyjmenovává duchovní dary, které měli věhlasní duchovní otcové. Na prvním místě jmenuje dar rozlišování duchů (*diákrisis*), který, co se týče vedení, převyšuje ostatní dary. Dále mluví o daru pronikavé bystrosti a schopnosti číst v srdci, (*kardiognosía*). Připomíná, že nemusí jít nutně o kněze, ani nemusí mít nějakou úřední autoritu, ale jak říká Nil Sorskij, je lepší, aby v niterné zkušenosti přítel učil a vedl přítele. Považuje duchovní vedení za uskutečňování otcovství nebo duchovního přátelství v láskyplném sdílení srdcí.³³

Luis Mendizábal požaduje pro duchovního vůdce „svatou srdečnost“ (ta je plodem Ducha svatého a vrcholem křesťanské lásky); schopnost pochopit osoby (to obnáší schopnost číst v duši a vzbuzovat důvěru); blízkost Bohu a život modlitby; umění jednoduše a účinně naznačovat; velkorysost a důvěru ve vedeného, i když se zdá, že vedení nepřináší plody.³⁴

³⁰ Srov. AUGUSTYN: op. cit., 25–33.

³¹ Srov. MERTON: op. cit., 21.

³² Srov. BARRY, CONNOLLY: op. cit., 60.

³³ Srov. ŠPIDLÍK Tomáš: Ignác z Loyoly a spiritualita Východu. Průvodce knihou Duchovních cvičení svatého Ignáce z Loyoly, Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2001, 15.

³⁴ Srov. MENDIZÁBAL: op. cit., 77–95.

Zajímavý je podnět Andrého Loufa, který přikládá velkou důležitost postoji vedeného. Říká, že uvnitř doprovázení je postoj doprovázeného určitým způsobem důležitější než postoj průvodce. Vyžaduje od něj touhu, očekávání, ochotu naslouchat a nechat se vést. Právě tyto postoje vzbudí v druhém vůdce a učitele, kteří v něm zatím dřímali. To je podle něj důležité zdůraznit vzhledem k nářkům, které se často slyší: „Nemůžu najít duchovního otce.“ Nebo: „V dnešní církvi už nejsou duchovní otcové.“ Bezpochyby dnešní klima a podmínky ve společnosti neusnadňují vznik takového vztahu. Ale pokud někdo upřímně hledá, nemůže nenajít, je-li ze své strany dostatečně připravený. Louf cituje apoftegma, ve kterém se jeden pouštní otec ptá druhého: „Proč už dnešní mniši nemají co říci?“ (Jinými slovy: „Proč už dnes nejsou dobří duchovní otcové?“). A otec odpovídá: „Protože synové už neumí naslouchat“. Pokud je hledání a naslouchání opravdové, vede k tomu, že se projeví průvodce. Je to hodnota víry. Kdo opravdu a s pokorou hledá Boží vůli, může se zeptat i malého dítěte a Bůh mu vloží do úst svá slova. Naopak, kdo by se bez dostatečné víry obrátil třeba i na proroka, Bůh dopustí i omyl, protože hledající není ve skutečnosti ochoten naslouchat. Tedy nezáleží tolik na vědomostech, zkušenostech ani kompetencích doprovázejícího, ale především na hluboké ochotě slyšet, u toho, kdo o doprovázení žádá.³⁵

1.1.4. Vztah mezi doprovázejícím a doprovázeným

Thomas Merton uvádí, že „první věc, kterou opravdové duchovní vedení vyžaduje, aby správně fungovalo, je obyčejný a spontánní lidský vztah. Nesmíme si myslet, že je to málo ‘nadpřirozené’ otevřít se svému duchovnímu vůdci a povídat si s ním v atmosféře příjemné a nenucené důvěrnosti. Napomáhá to účinku milosti – další příklad milosti, stavící na přirozenosti. Paradoxní je, že lidé, kteří nejpřísněji zastávají ‘nadpřirozenou’ teorii duchovního života, jsou v praxi někdy nejvíce ‘přirození’.“³⁶

André Louf mluví o lidském vztahu mezi tím, kdo chce být doprovázen a tím, kdo doprovází, jako o něčem velmi důležitém. V jistém smyslu se odvažuje říct, že duchovní doprovázení se identifikuje s tímto vztahem. Dvě lidské bytosti jsou povolány jít společně kus cesty. Má mezi nimi dojít k události v tom nejsilnějším významu tohoto slova. Ten, kdo hledá doprovázení, touží po životě v hloubce. Po životě, který není stejný jako život doprovázejícího, ale po svém vlastním životě, který zatím ještě dřímá v hloubi jeho srdce. Tento život v hloubce je život světla a síly Ducha svatého. Tím, že se setkává se svým vůdcem, doufá, že se v samém srdci vztahu uvolní nějaký paprsek života. Lidský vztah je ve službě události, která má přijít. Je proto důležité starat se o jeho kvalitu. Je to otázka

³⁵ Srov. LOUF: op. cit., 65–67.

³⁶ MERTON: op. cit., 12.

kvality a ne kvantity. Není podstatná délka vztahu, četnost a délka rozhovorů, počet dopisů atd.³⁷

Život může vytrysknout a být předán díky schopnosti doprovázejícího. Touto schopností je láska v nejsilnějším slova smyslu, agapé. Skrze slova a jednání doprovázejícího bude prozařovat něco z Boží lásky; velká něžnost a laskavost a zároveň velká síla a pevnost. Tato závažná a důležitá skutečnost může mít v konkrétním životě projevy neobyčejně jednoduché. Může se jednat o málo věcí: ticho, pohled, diskrétní gesto, vlídné slovo, které ale obrací a proměňuje. Najednou se v doprovázeném otevírá dosud netušená hloubka. Biblicky řečeno, jakoby se zjevilo nové jméno, o kterém doprovázený okamžitě ví, že je to jeho pravé jméno, protože se v něm poznává. Jedná se o narození k pravému životu. Láska, která se má projevit v srdci vztahu, je jen jiný název pro hluboký život Ducha svatého. Zároveň se tato láska identifikuje s duchovním zdravím a plným lidským rozvojem, které jsou cílem každého doprovázení. Pokud jsme zdraví, můžeme se v krajním případě vzdát duchovního doprovázení v té míře, ve které jsme schopni opravdově, tj. nezištně, milovat tak, jak miluje Bůh.³⁸

Klíč, který nám umožní přístup k našemu vnitřnímu životu, se nachází v nás a ne v druhém, i když hned neumíme tento klíč osvobodit ani používat. Proto je třeba, aby něco zevnějšku – slovo, gesto, intenzita vztahu – přišlo a probudilo v nás harmonii, hluboký souzvuk. Je důležité, aby slova a gesta doprovázejícího, která sama o sobě mohou být banální, předala klíč, který umožní přístup k vnitřnímu životu. Aby otevřela cestu k vnitřnímu učiteli, kterým je Duch svatý. Život Ducha má v sobě dost moci, aby se projevil v životě člověka. Nepotřebuje vnější doprovázení. Ale ve většině případů je doprovázení užitečné, dokonce žádoucí. Průvodce totiž může účinně bdít nad tímto procesem v těžkých chvílích, ukazuje směr, pomáhá vyhnout se léčkám, překonat překážky. Doprovázení je obvyklá cesta, protože život Ducha v nás roste většinou právě skrze bratrský vztah.³⁹

To jsou tedy některé z podnětů reflexe současných autorů k tématu duchovního doprovázení. Dají se zde vysledovat určité společné základní linie, ale zároveň také veliká pestrost v tom, na co jednotliví autoři kladou důraz. Pro potřeby této práce je důležité konstatování různosti možných pohledů na duchovní doprovázení, co se týká jeho cílů, způsobů jakými ho vykonávat, požadavků na osobu duchovního vůdce a na postoj doprovázeného. To otevírá prostor k hledání pojetí, které je vlastní salesiánskému

³⁷ Srov. LOUF: op. cit., 59–63.

³⁸ Srov. tamtéž, 59–63.

³⁹ Srov. tamtéž, 67–69.

charismatu - to bude mít jistě některé prvky společné s výše uvedenou reflexí, a v něčem bude mít naopak svou vlastní tvář.

Ponechali jsme stranou mnoho dalších otázek, které se k tomuto tématu pojí, např. průběh osobního rozhovoru, otázku pravidel rozlišování duchů, vztah doprovázení k ostatním vědám, psychologická hlediska, otázku autority vůdce, různá rizika, která s sebou doprovázení přináší, různé specifické situace, kterými se doprovázení zabývá. To vše by značně překračovalo rámeček této práce a bylo to již zpracované v dílech různých autorů. Místo toho se budeme dále věnovat otázce: jaké je postavení duchovního doprovázení v životě řeholní komunity.

1.2. Duchovní doprovázení v řeholní komunitě

Když jsme se pokusili načrtnout šířku a komplexnost pojmu duchovní doprovázení, přejdeme k úvahám, jaké by mohlo být jeho uskutečňování v řeholní komunitě. Na základě církevních dokumentů se nejprve podíváme na řeholní komunitu jako takovou a na její poslání, a poté na to, jaké místo v ní zaujímá duchovní vedení.

Velké důležitosti v této souvislosti nabývá postava představeného a s tím otázka zda a do jaké míry má být představený komunity zároveň duchovním vůdcem svých podřízených? V případě že ne, v jakém vzájemném vztahu má být představený a duchovní vůdce, aby nedocházelo ke zmatkům ve vedení člena komunity? Má mít člen komunity duchovního vůdce v rámci komunity, nebo alespoň v rámci určitého charismatu nebo naopak raději vně, někoho nestranného, s odstupem? Jak do toho vstupuje úkol představeného vést komunitu jako celek? Jaké požadavky to klade na jeho osobnost?

Otázek není málo a jejich výčet by se dal ještě dále rozšířit. Navíc v různých řeholních společenstvích jsou dány různé odpovědi. Proto se nejdříve podíváme, co říká k tomuto tématu obecně církevní magisterium, abychom měli určitý rámeček, uvnitř kterého budeme hledat salesiánskou odpověď na předchozí otázky.

1.2.1. Komunita, bratrské společenství

Magisterium ukazuje na to, že bratrský život v komunitě a doprovázení se odvíjejí od příkladu Pána, který povolal a doprovázel své učedníky. Tento způsob života má dlouhou tradici v dějinách církve a řeholních společností a svůj pravzor v samotném bytí Trojice. „Tak se cítila řeholní společnost v kontinuitě s onou skupinou, která následovala Pána. První mnišská společenství považovala společenství učedníků, kteří následovali Ježíše, a společenství z Jeruzaléma za ideální obraz života. Mniši následovali příklad mladé církve a seskupili se v jednotě srdce a ducha kolem duchovního vůdce, opata, aby uskutečnili radikální společenství hmotných a duchovních statků a aby uskutečnili jednotu založenou

Kristem. Má svůj pravzor a svou jednotící sílu v životě jednoty mezi osobami Nejsvětější Trojice“ (CNChA 10).

Když magisterium definuje cíle komunity a bratrského společenství, mnohé z nich se shodují s cíli duchovního doprovázení. Jako by se chtělo naznačit, že už samo býtí v řeholní komunitě znamená být nějakým způsobem doprovázen. Ovšem za předpokladu, že komunita je taková, jakou ji magisterium požaduje.

Kanonické právo např. říká: „Bratrský život, vlastní každé společnosti, který spojuje všechny členy ve zvláštní jakoby rodinu Kristovu, se uspořádá tak, aby každému ve vzájemné pomoci přispíval k naplňování jeho vlastního povolání“ (CIC 602). Přispívat k naplnění povolání je i cílem duchovního vedení, jak jsme viděli výše.

Nebo co se týká cíle rozpoznávání Boží vůle, říká apoštolská exhortace *Vita consecrata*: „Bratrský život je totiž zvláštním místem, kde je Boží vůle rozpoznávána a přijímána a v jednotě myslí i duší společně prožívána. (...) Uprostřed bratrského prostředí, které povzbuzuje Duch svatý, každý člen prožívá velmi cenný dialog s ostatními, aby objevoval vůli Otce. V osobě představeného všichni uznávají ztělesnění Božího otcovství a uskutečňování autority, která byla přijata od Boha, aby sloužila rozeznávání a společenství“ (VC 92).

Dalším z cílů byl růst osoby. K tomu církev říká, že „řeholní společnost je místem a přirozeným prostředím procesu růstu všech, kde se každý stává spoluodpovědným za růst druhého“ (CNChA 43). Tento růst ovšem závisí na kvalitě komunity, která vyplývá z celkového ovzduší a ze způsobu života jejích členů. Komunita bude taková, jakou ji její členové udělají, a je třeba se o ni starat a milovat ji pro to, čím v řeholním životě je (srov. PI 26). Tím se zdůrazňuje nejen veliký vliv komunity na osobní život členů, ale také důležitost péče o komunitu, aby tento vliv byl k růstu jednotlivců. Život v komunitě totiž předpokládá rozdílnost, proto i duchovní vedení nemůže být uniformní, ale je třeba ve vzájemné úctě respektovat pomalejší cestu slabších a zároveň nezhášet růst bohatších osobností (srov. CNChA 40).

Důležitým podnětem je také odkaz na vlastní charisma institutu. Některé směrnice mohou být dány obecně a některé je třeba hledat ve vlastních kořenech, tedy v postavě vlastního zakladatele, jak on žil charisma, jak ho předával dál a jak bylo rozvíjeno během celého života institutu (srov. MuR 11). „Žít ve společenství tedy znamená žít společně Boží vůli podle orientace, jak nám je dalo charisma, které zakladatel dostal od Boha a které přenesl na své žáky a následovníky. (...) Prohloubení chápání charismatu vede k jasnému pohledu na vlastní identitu, kolem které se dají lehčeji uskutečnit jednota a společenství. Nadto umožňuje tvůrčí přizpůsobení k novým situacím“ (CNChA 45).

1.2.2. Představený

Magisterium říká, že se představení mají cítit vůdci pro duchovní a apoštolský růst každého a celé komunity a mají být takto přijímáni (srov. DC 16). Jejich role však v dnešní době není vůbec jednoduchá, jak vyplývá i z dokumentu *Vita consecrata*: „V zasvěceném životě vždy měla velký význam úloha představených, těž i místních, a to jak pro duchovní život, tak pro realizaci poslání. V současné době hledání a změn vzniká stále větší potřeba obnovy tohoto úřadu. Je třeba si uvědomit, že ten, kdo zastává místo vedoucí autority ve společenství, nemůže se nijak zříci svého úkolu, protože je pro své bratry a sestry vůdcem na duchovní a apoštolské cestě. V situacích, kde se každý radí sám se sebou, je velmi obtížné uznat a přijmout úlohu, kterou pro všechny představuje autorita. Přece však musí být význam této úlohy upevněn, protože je všeobecně nezbytné, aby bylo potvrzeno bratrské společenství a složený slib poslušnosti nevyzněl nadarmo“ (VC 43). Vidíme zde na jedné straně, že v souvislosti s rolí představeného vyvstávají v dnešní době těžkosti a otazníky, na druhé naléhavost výzvy k obnově a upevnění této role.

Kanonické právo dává v kánonu 630 jasné normy pro záležitosti duchovního vedení a zповědi v řeholních komunitách:

„§ 1. Představení ponechávají členům náležitou svobodu ve věcech svátosti smíření a duchovního vedení, při zachování kázně společnosti.

§ 2. Představení se podle norem vlastního práva starají, aby členům byli dostupní vhodní zповědníci, u nichž mohou často přijímat svátost pokání.

§ 4. Představení udílejí svátost smíření svým podřízeným jen tehdy, když o to sami dobrovolně požádají.

§ 5. Členové se s důvěrou obracejí na své představené; jim mohou svobodně a dobrovolně otevřít své nitro. Představeným se zakazuje, aby jakýmkoliv způsobem naváděli členy ke sdělování záležitostí svědomí“ (CIC 630).

Z toho vyplývá, že představení nemohou podřízené nutit, aby si je zvolili za duchovní vůdce. Na druhé straně podřízeným nikdo nebrání, aby to udělali. Je to možnost, kterou mohou a nemusejí využít. Představení by to naopak neměli odmítat, když jsou o to požádáni. V každém případě mají výběr dobrých vůdců podporovat a starat se, aby je měli jejich podřízení k dispozici. „Rovněž je povinností představených starat se o nejlepší výběr a pečlivou přípravu vedoucích, duchovních vůdců a profesorů“ (PC 18).

Ke vztahu představený – duchovní vůdce se dále říká: „Ačkoli představení jsou správně označováni jako ‘duchovní učitelé evangelijního programu svého institutu’ (MuR 13a), mají mít řeholní osoby k dispozici pro vnitřní potřebu, i nepsátostnou, toho, kdo se obvykle nazývá ‘duchovní vůdce’ nebo ‘řádce’“ (PI 63).

Představení jsou zodpovědní za duchovní život a duchovní růst svých podřízených. Zároveň má každý svobodnou volbu duchovního vůdce. Tím se jejich role stává delikátní a nesnadná, zvláště pokud duchovní vůdce některého člena komunity má jiné priority a názory než představený. Nemohou vnutit výběr duchovního vedení jednotlivci a zároveň musí duchovně vést komunitu jako celek.

Služba autority, a tím i její větší či menší vhodnost k tomu být zároveň duchovním vůdcem členům své komunity, se liší v závislosti na charismatu řeholního společenství. Každé společenství má své vlastní poslání a služba autority je zaměřena na službu společenství při plnění tohoto poslání (srov. CNChA 49). „Z rozdílnosti poslání vyplývají rozličné formy společenství a podle toho následně také služeb autority. I to je důvodem pro to, že uvnitř řeholního života se vyskytují různé, vlastní právem stanovené druhy, jak autoritu chápat a jak ji vykonávat“ (CNChA 49).

1.2.3. Duchovní vedení

V otázce duchovního vedení se magisterium odvolává na tradici církve: „Pokud jde o duchovní vedení, řídí se duchovní instituty tradicí starých Otců pouště a všech velkých zakladatelů řádů. Každý institut pověřuje zvláště kvalifikované členy, aby svým bratřím a sestrám na tomto úseku pomáhali. Jejich úkol je různý podle toho, jak daleko který řeholník je, ale jejich hlavní odpovědnost je: snažit se poznat působení Boží v řeholníkovi, provázet ho na cestě, kterou ho Bůh vede, posilovat jeho život zdravou naukou a praxí modlitby a zvláště na prvních stupních vyhodnocovat dosud vykonanou cestu“ (EE 47).

O tom, že postavení duchovního vedení v rámci řeholní komunity nebylo úplně jasné, svědčí výzva k znovunalezení jeho správného místa: „Těž duchovní vedení v úzkém smyslu slova si zaslouží znovu najít svou správnou úlohu v duchovním a kontemplativním vývoji osob“ (DC 11). Dále se říká, že toto vedení nemohou nahradit psycho-pedagogické objevy, že vyžaduje náležitou svobodu a má být podporováno tím, že budou k dispozici kompetentní a kvalifikované osoby (srov. DC 11). Duchovní vůdce má být k dispozici nejen v období formace, ale po celý řeholní život. Forma duchovního vedení se samozřejmě může měnit podle zralosti a životních okolností (srov. PI 71).

Duchovní vedení významným způsobem přispívá k lepšímu chápání a prožívání vlastního zasvěcení řeholních osob (srov. DC 21). Při dorůstání do vlastní identity, tedy do způsobu jak být podobným Kristu podle toho, jak to bylo darováno institutu původním charismatem, potřebuje řeholník duchovního vůdce, který dobře zná spiritualitu a poslání institutu a dbá na ně (srov. CNChA 6). Zde je odpověď na otázku, zda musí být duchovní vůdce členem vlastní řeholní rodiny. Striktně vzato nemusí, ale měl by znát dobře spiritualitu a poslání institutu a brát je v potaz.

Magisterium také neopomíná zdůraznit, že je to Duch svatý, kdo je pravým duchovním vůdcem. Ale k rozpoznávání jeho působení je jednou z podmínek otevřenost lidskému duchovnímu vůdci a ochota nechat si poradit a nechat se usměřňovat pro správné rozpoznání Boží vůle (srov. PI 19).

1.2.4. Duchovní vedení jako poslání

Církevní dokumenty zmiňují ještě další aspekt duchovního vedení. A to ten, že by se nemělo omezovat jen na prostředí řeholní komunity. Řeholníci mají být jakýmsi „odborníky“ na duchovní vedení a mají jím sloužit i ostatním lidem. „Při plnění jakéhokoliv úkolu či služby ať jsou však zasvěcené osoby pamětlivy toho, že ony musí být zkušenými vůdci duchovního života, a proto ať rozvíjejí především ‘svůj talent nejcennější, tj. ducha‘“ (VC 55). Duchovní vedení mají dokonce považovat za svoji povinnost a ochotně ho nabízet těm, kdo se na ně obracejí (srov. VC 103).

Viděli jsme, že magisterium dává určité směrnice ohledně duchovního vedení a zároveň také apeluje na prohloubení vlastního charismatu a na hledání v něm jakým způsobem toto vedení chápat. Uposlechněme tedy této výzvy a vydejme se ke kořenům salesiánského charismatu.

2. Doprovázení v salesiánském charismatu – don Bosko

Zakladatelé řádů a kongregací dostali od Boha charisma, které předali svým následovníkům. Pro členy institutů je nezbytné prohlubovat studiem i v modlitbě postavu zakladatele, charisma a stanovy. Toto prohloubené chápání umožňuje jasný pohled na vlastní identitu (srov. CNChA 45). V pohledu na své zakladatele členové institutů hledají způsob, jakým oni odpověděli na Boží povolání a inspirují se tím pro svou konkrétní situaci, aby mohli i oni sami tvořivě odpovědět na Boží výzvy. Návrat ke zkušenosti zakladatelů je návratem k charismatu v jeho nejčistší podobě. Proto chceme-li se zamýšlet nad doprovázením v salesiánském charismatu, musíme vyjít od zakladatelů, tedy od toho, jak toto doprovázení uskutečňovali Jan Bosko (1815-1888) a Marie Dominika Mazzarellová (1837-1881).

Don Bosko je postava velmi známá a o jeho životě existuje množství literatury. Proto se budeme zabývat čistě tím, co souvisí s naším tématem.

2.1. Osobní zkušenost dona Boska

Jaká byla tedy vlastní zkušenost dona Boska s duchovním doprovázením? Měl svého duchovního vůdce? Don Bosko zažil dobré duchovní vedení, ale zažil také chvíle, kdy po nějakém vůdci své duše toužil, ale nemohl jej najít. Tato zkušenost ho však tím více vedla k tomu, aby se on sám stával vůdcem svých chlapců, salesiánů, sester a mnoha dalších osob.

2.1.1. Matka Margherita Occhiena

První průvodkyní na jeho duchovní cestě byla jeho matka Margherita Occhiena. Tato vzácná žena ho naučila žít v Boží přítomnosti a předala mu základy duchovního života. Naučila ho prvním modlitbám, připravila k první zpovědi. Neučila ho pouze slovy, ale i vlastním příkladem, např. v případě první zpovědi s ním šla do kostela, nejprve se sama vyzpovídala, pak ho svěřila zpovědníkovi a nakonec mu pomohla s díkyčiněním.⁴⁰

Vzhledem k tomu, že kostel byl daleko a farář ho neznal, starala se téměř výlučně sama o jeho náboženské vzdělání. Přála si, aby co nejdříve mohl přistoupit k prvnímu svatému přijímání a poctivě ho připravovala. Dělal vše, co mohla, dávala mu dobré rady, vyzývala ho k polepšení, pomáhala mu s modlitbou a dala mu ke čtení dobré knihy. Záleželo jí na tom, aby své první svaté přijímání mohl prožít dobře a v usebranosti. Doprovodila ho do kostela, modlila se s ním přípravné modlitby i poděkování. Poté ho dál povzbuzovala

⁴⁰ Srov. BOSCO Jan: Můj život pro mladé. Vzpomínky zakladatele salesiánů, Praha: Portál, 2007, 16.

k častému svatému přijímání a k upřímné zpovědi.⁴¹ Don Bosko vzpomíná: „Na žádnou z těch rad jsem nikdy nezapomněl a snažil jsem se je zachovávat. Zdá se mi, že jsem se od toho dne stal alespoň trochu lepším.“⁴²

Aldo Giraudo k tomu podotýká, že vzhledem ke kontextu, ve kterém don Bosko psal své vzpomínky, a k cílům a adresátům vyprávění, se můžeme oprávněně domnívat, že don Bosko tyto události viděl jako opravdový počátek duchovního života a vnímal působení své matky jako duchovní doprovázení.⁴³

2.1.2. Don Calosso

Když bylo donu Boskovi čtrnáct let, došlo pro něj k velmi důležitému setkání. Na cestě z kázání se setkal s donem Calossem⁴⁴, kaplanem v Morialdu. Don Calosso se s ním dal do řeči, vyptal se ho na jeho rodinu, zájmy, a když zjistil, že chlapec by rád studoval, ale kvůli bratrovi nemůže, pozval ho k sobě, že ho bude sám učit. Vznikl mezi nimi vztah velké náklonnosti.⁴⁵ Don Bosko na to vzpomíná následovně:

„Jakmile jsem začal chodit k donu Calossovi, hned si získal mou důvěru. Vyprávěl jsem mu, co dělám, a dokonce mu svěřil i své myšlenky. Tak mi mohl správně radit. Poprvé jsem pocítil jistotu, že mám stálého vůdce a věrného přítele své duše. První věc, kterou mi zakázal, byly kající skutky nepřiměřené mému věku. Povzbudil mě, abych raději často chodil ke zpovědi a k svatému přijímání. Naučil mě každý den chvilku rozjímat, či spíše něco duchovního číst. (...) V té době jsem začal zakoušet radost z duchovního života. Doposud jsem žil příliš materiálně, skoro jako stroj, který něco dělá a neví proč.“⁴⁶

Po roce tohoto šťastného období don Calosso zemřel. Don Bosko se marně snažil najít někoho dalšího, kdo by ho vedl. Říká o tomto období: „Mnoho dobrých kněží pracovalo pro dobro lidí, ale já jsem nebyl schopen se s žádným spřátelit. Často jsem cestou potkával faráře nebo kaplana. Zdaleka jsem je pozdravil a uctivě se přiblížil. Oni však pouze opětovali pozdrav a šli dál svou cestou. Mnohokrát jsem si, roztrpčen až k slzám, řekl: Kdybych byl knězem, takto bych se nechoval. Snažil bych se k chlapcům přiblížit, měl bych pro ně dobré slovo i radu. Proč si nemohu trochu popovídat se svým farářem? Don Calosso se mnou mluvil. Proč to neudělali i ostatní kněží?“⁴⁷

⁴¹ Srov. tamtéž, 25.

⁴² Tamtéž, 26.

⁴³ Srov. GIRAUDO Aldo: „Gli feci conoscere tutto me steso“. *Aspetti dell'accompagnamento spirituale dei giovani secondo don Bosco*, in: ISTITUTO DI SPIRITUALITÀ, UNIVERSITÀ PONTIFICIA SALESIANA: *Accompagnare tra educazione formazione e spiritualità*, Roma: LAS, 2004, 47–62, 50.

⁴⁴ Giovanni Melchior Calosso se s donem Boskem setkal v roce 1829. Zemřel v roce 1830.

⁴⁵ Srov. BOSCO J.: *Můj život pro mladé*, 26–28.

⁴⁶ Tamtéž, 28.

⁴⁷ Tamtéž, 32.

Podobně tomu bylo i za jeho pobytu v semináři v Chieri. Ač měl své představené velmi rád, nebyl spokojený. Kontakty s nimi byly velice malé, chodilo se za nimi jen před odjezdem na prázdniny, po návratu z nich a pro pokárání.⁴⁸ Vzpomíná: „Kolikrát jsem si přál s nimi hovořit, nechat si poradit! Míval jsem pochybnosti a nikdy jsem nevěděl, na koho se obrátit. Když se některý představený náhodou objevil mezi seminaristy, všichni se rozutekli, jako by šel kolem vlkodlak. To vše mě nutilo ke spěchu. Chtěl jsem se stát co nejrychleji knězem a začít žít jinak: být mezi chlapci, pomáhat jim a dávat jim pocítit své přátelství.“⁴⁹

2.1.3. Přátelé

O to víc se snažil navázat hluboká přátelství se svými vrstevníky. Byli si vzájemnými průvodci a pomocníky v duchovních i jiných záležitostech. Za tímto účelem dokonce založil tzv. *Veselou společnost*, na jejíchž schůzkách se střídaly hry, debaty na křesťanská témata, četba dobrých knih a modlitba. Chodili společně naslouchat Božímu slovu, ke zpovědi a k svatému přijímání. Navzájem si radili a pomáhali si odstraňovat osobní chyby.⁵⁰

Nejvýznamnějším z přátel z dob jeho studií byl Luigi Comollo. Don Bosko o něm říká: „Mohu říct, že jsem se od něho naučil žít jako opravdový křesťan. Okamžitě jsme si porozuměli a hleděli jsme na sebe s úctou. Jeden druhého jsme potřebovali.“⁵¹ A dále: „Tento neobyčejný chlapec byl pro mě velkým požehnáním. Dokázal vždy najít správný okamžik, aby mě na něco upozornil, napomenul mě nebo povzbudil. Dělal to všechno s takovou jemností a láskou, že jsem při jeho napomínání zakoušel radost.“⁵²

2.1.4. Don Cafasso

Ještě za dob seminárních studií, našel don Bosko opravdu vynikajícího duchovního vůdce v donu Cafassovi.⁵³ Ač o pouhé čtyři roky starší než don Bosko, byl již v té době uznávaným duchovním vůdcem a zpovědníkem. Byl duchovním rádcem turínského arcibiskupa a alespoň pěti dalších piemontských biskupů.⁵⁴ Don Bosko píše: „Učinil-li

⁴⁸ Srov. tamtéž, 71.

⁴⁹ Tamtéž, 71.

⁵⁰ Srov. tamtéž, 40.

⁵¹ Tamtéž, 44.

⁵² Tamtéž, 73.

⁵³ Giuseppe Cafasso se narodil v roce 1811 a v roce 1833 byl vysvěcen na kněze. Byl spoluzakladatelem církevního konviktu, ve kterém si kněží doplňovali svou formaci studiem morálky a kazatelství; don Bosko tam po skončení seminárních studií strávil tři roky. V letech 1841-1860 byl duchovním vůdcem dona Boska, podporoval ho a bránil svou morální autoritou. Zemřel v roce 1860.

⁵⁴ Srov. BOSCO Teresio, NANNI Carlo: Dej mi duše. Salesiánská tradice, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, 50.

jsem v životě něco dobrého, bylo to jen jeho zásluhou. Žádal jsem ho o radu při každé volbě, plánu, nebo když jsem se potřeboval ujistit o směru svého kněžského působení.“⁵⁵

Don Bosko zachytil ve svých pamětech situaci, kdy se měl po skončení doplňujících studií v konviktu rozhodnout, kde bude pracovat. Můžeme tedy vidět více zblízka způsob, jakým toto duchovní vedení probíhalo.⁵⁶

Don Bosko chtěl svým salesiánům, pro které psal tyto paměti, ukázat nesnadné rozlišování Boží vůle pro své osobní poslání a charisma. Dialog jasně ukazuje hodnotu bezpodmínečné poslušnosti a svaté indiference, které jsou předpokladem pro účinnou poddajnost v plnění Boží vůle v osobním životě. Na první pohled bylo rozhodnutí dona Cafassa v rozporu se sklony dona Boska, budoucnost však ukázala, že to byla Boží vůle. Don Bosco ve svém hledání a rozlišování podtrhuje základní postoj: nechci do toho vkládat nic svého.⁵⁷

To ovšem neznamená, že by don Bosko jen pasivně poslouchal svého vůdce. Někdy se dokonce jednání dona Boska rozcházel s pojetím dona Cafassa. Když mu však don Bosko objasnil pohnutky svědomí, které ho k tomu vedly, don Cafasso ho povzbuzoval, aby pokračoval a naplňoval své poslání, i když se lišilo od jeho vlastních představ.⁵⁸ Don Cafasso byl duchovním vůdcem dona Boska až do své smrti, tedy téměř dvacet let.

2.2. Doprovázení u dona Boska

Don Bosko byl přesvědčen, že bez duchovního vedení by u svých mladých nedokázal nic dobrého. Proto pro ně chtěl být duchovním vůdcem, který by je nasměroval, vléval jim nadšení, vedl a opravoval je.⁵⁹ Budeme-li se u dona Boska zmiňovat častěji o doprovázení chlapců než salesiánů, je to proto, že nejprve měl kolem sebe především chlapce, které vedl, a teprve postupně se z některých stávali salesiáni. A většinu prostředků pro doprovázení používal jak pro chlapce, tak pro spolubratry, byť se každému dovedl osobně přizpůsobit.

2.2.1. Doprovázení – cíl ostatních činností

Ptáme-li se na styl doprovázení u dona Boska, je třeba především říci, že pro něho duchovní vedení nebylo nějakou zvláštní činností vedle mnoha dalších, ale spíše cílem, který prostupoval všechny ostatní činnosti, všechny jeho výchovné zásahy. Neumíme si představit dona Boska jako duchovního vůdce v jednom určitém okamžiku a už ne

⁵⁵ BOSCO J.: *Můj život pro mladé*, 96.

⁵⁶ Celý rozhovor, jak jej don Bosko sepsal, je v příloze.

⁵⁷ Srov. GIRAUDO: *op. cit.*, 55–56.

⁵⁸ Srov. BOSCO T., NANNI: *op. cit.*, 50.

⁵⁹ Srov. CHAVEZ VILLANUEVA Pascual: *Heslo na rok 2004*, Praha: Salesiánská provincie (pro vnitřní potřebu), 2004, 9.

v dalších situacích. On sám neustanovil oficiální místo a čas pro duchovní vedení, protože učinil z celého svého života duchovní vedení a vedl v každém čase a na každém místě. A jako musela být stále otevřená kaple, tak musela být stále otevřená kancelář ředitele domu.⁶⁰

Pro duchovní vedení používal mnoho prostředků. Když se díváme na první oratoř ve Valdoccu, můžeme jmenovat ty základní: ústřední postavení eucharistie, častá svátost smíření, mariánská zbožnost, tridua a novény, cvičení šťastné smrti, duchovní cvičení, časté návštěvy v kapli, rozhovor s ředitelem, formační přednášky, životopisy mladých, které don Bosko napsal, hesla na rok, zbožná sdružení ve svých různých formách, slůvko na dobrou noc a především neustálá pozornost k jednotlivci, kterou don Bosko vyjadřoval tisíci způsoby díky bohatství své fantazie: slůvko pošeptané do ucha, pohled, významný stisk ruky atd.⁶¹

O jeho stálé dispozici a ochotě k duchovnímu vedení vypovídá např. toto slůvko na dobrou noc, kde říká: „Dnes večer jsem vám nepřišel říci věci nepříjemné, ale vyjádřit svou velkou spokojenost těm, kdo za mnou často přicházejí a to nejen ke zpovědi, ale také na hřiště a do pokoje.“⁶²

Celou metodu dona Boska lze vnímat jako komplexní pedagogicko-pastorační činnost, která je zaměřená k tomu, aby v mladých vytvořila příznivé podmínky pro působení Ducha, jenž vede k životnímu, osobnímu a proměňujícímu setkání s Kristem především ve svátostech. Proto ji můžeme považovat za komplexní, individuálně-komunitní činnost duchovního vedení. A to celou. Nejen katechezi, kázání, liturgii, svátosti, ale také školu, slůvka na dobrou noc, slůvko do ucha; nejen tridua a novény, měsíční obnovy a duchovní cvičení, ale také společný život v rodinném duchu a apoštolát, dokonce dobrodružné procházky, hudbu, divadlo a nakažlivou radost na hřišti.⁶³

Don Bosko přijímal mladé, kteří k němu přicházeli, jako z Boží ruky. Rodiče a dobrodinci mu je svěřovali kvůli studiu, nebo aby se vyučili řemeslu. On naplňoval tato očekávání, ale svým pomocníkům říkal: „Pán nám je posílá, abychom se starali o jejich duše a aby u nás našli cestu k věčné spáse. Všechno ostatní považujeme pouze za

⁶⁰ Srov. LIBERATORE Pasquale: La direzione spirituale tra gli interventi formativi, in: COGLIANDRO Mario (ed.): La Direzione Spirituale nella Famiglia Salesiana. Atti della X Settimana di spiritualità della Famiglia Salesiana, Roma: Editrice S.D.B., 1983, 109–117, 110.

⁶¹ Srov. tamtéž, 109–110.

⁶² CERIA Eugenio: Memorie Biografiche del beato Giovanni Bosco XII, Torino: Societa editrice internazionale, 1931, 151.

⁶³ Srov. COLLI Carlo: La direzione spirituale nella prassi e nel pensiero di don Bosco: „memoriam“ e „profezia“, in: COGLIANDRO Mario (ed.): La Direzione Spirituale nella Famiglia Salesiana. Atti della X Settimana di spiritualità della Famiglia Salesiana, Roma: Editrice S.D.B., 1983, 53–77, 58.

prostředek.⁶⁴ Proto hned při prvním setkání s chlapcem mluvil o duši. Domníval se, že když představený při příchodu chlapce neprojeví lásku a zájem o jeho věčnou spásu, když se bojí mluvit s ním o věcech svědomí, používá neurčitá slova nebo mluví nejasně, nedosáhne trvalých výsledků. Na základě své zkušenosti byl přesvědčen, že mladý člověk má rád více než je ochoten si připustit, když s ním někdo mluví o jeho věčných zájmech a podle toho také vycítí, jestli ho ten druhý má opravdu rád.⁶⁵

Na otázku, z čeho vychází tak veliká vzájemná náklonnost mezi ním a mladými, odpovídá takto: „Moje láska k vám je postavena na touze po spáse vašich duší, které byly všechny vykoupěny drahocennou krví Ježíše Krista, a vy mě milujete, protože se snažím vás přivést na cestu věčné spásy. Tedy dobro vašich duší je zdrojem naší vzájemné lásky.“⁶⁶ Když se ho někdo ptal, čím by mu udělal největší radost, odpovídal: „Pomoz mi spasit mnoho duší a na prvním místě tu tvoji.“⁶⁷ Při prvních rozhovorech se chlapců ptával: „Víš, co to znamená být přítelem dona Boska?“ Po různých pokusech chlapců o odpověď pokračoval: „Být přítelem dona Boska znamená, že mi musíš pomáhat.“ „A s čím?“, ptávali se chlapci. „S jedinou věcí, že mi pomůžeš spasit svou duši.“⁶⁸

Jestliže tedy stát se opravdovým přítelem dona Boska znamenalo pomoci mu spasit vlastní duši, vyplývá z toho jako důsledek, že výchovný vztah, který navazoval s každým ze svých synů, směřoval svou podstatou k tomu, aby se přeměnil ve vztah duchovního vedení.⁶⁹

2.2.2. Pastýř, který sám hledá své ovce

Z jeho vlastní zkušenosti hledání duchovního vůdce vychází zvláštní styl osobního doprovázení, který se odděluje od modelu klasického duchovního vedení. V klasickém modelu si učedník sám hledá mistra, jde za ním a svěřuje se mu. Don Bosko, inspirován postavou dobrého pastýře, jde sám hledat své ovce, bere si na starost jejich růst, sdílí s nimi prostředí a každodenní život, usilovně buduje vzájemné vztahy a pečuje o vše, co může pomoci k důvěře.⁷⁰

Don Bosko se snažil různým způsobem usnadnit druhým, aby se s ním mohli setkat a mluvit s ním tak, jako dítě v rodině mluví s otcem. Byl schopen každému nabídnout hlubokou zkušenost výchovy a duchovního vedení. Jeho působení se různě obměňovalo

⁶⁴ Srov. CERIA Eugenio: Don Bosco s Bohem, Bratislava: Don Bosco, 1997, 142–143.

⁶⁵ Srov. tamtéž, 143.

⁶⁶ Srov. COLLI: op. cit., 62.

⁶⁷ LEMOYNE Giovanni Battista, Memorie Biografiche di Don Giovanni Bosco III, S. Benigno Canavese: Scuola tipografica libraria Salesiana, 1903, 620.

⁶⁸ LEMOYNE Giovanni Battista, Memorie Biografiche del venerabile servo di Dio Don Giovanni Bosco VI, S. Benigno Canavese: Scuola tipografica libraria Salesiana, 1907, 384.

⁶⁹ Srov. COLLI: op. cit., 62.

⁷⁰ Srov. GIRAUDE: op. cit., 56.

a přizpůsobovalo osobám, podle toho, jestli se jednalo o mladé nebo dospělé, laiky, salesiány, sestry atd.⁷¹

Když se s někým setkal, hned přemýšlel, jak by mu mohl být užitečný pro jeho duši. Byl přesvědčen, že každé slovo kněze má být solí věčného života, a to na každém místě a s každým člověkem. Kdokoliv se setká s knězem, má si vždy odnést nějakou pravdu, která je užitečná pro jeho duchovní život. Toto věrně uváděl do praxe se všemi osobami, kdekoliv se s nimi setkal, a tím spíše s chlapci z oratoře.⁷² S odvahou překonával všechny lidské ohledy a snášel všechny těžkosti, oběti a pokořování. Nenechal si ujít žádnou příležitost, pouštěl se do řeči s lidmi, které potkával na cestách nebo kteří za ním přicházeli, aby našel cestu k cíli, který zamýšlel, tedy získat všechny pro Ježíše Krista.⁷³

2.2.3. Vést k setkání s Kristem

Don Bosko byl přesvědčen, že bez náboženství nelze vychovávat mladé. Pro něho jako kněze-vychovatele vychovávat znamenalo formovat svědomí mladého člověka tak, aby mohl svobodně odpovědět na plán, který s ním Bůh má; plán, který pouze víra dovolí úplně rozlišit a pouze milost ho umožní realizovat.⁷⁴

Byl si dobře vědom limitů lidského působení ve výchově. Je zajímavé podtrhnout, že právě on, který tak jedinečně znal lidské srdce, zvláště srdce mladých lidí, a měl takovou schopnost si ho získat, poté co svým salesiánům prohlásil, že výchova je záležitostí srdce, hned dodává, že pouze Bůh je pánem tohoto srdce, a že my nedokážeme nic, pokud nás Bůh nenaučí tomuto umění a nedá nám do rukou klíče. Právě on, zakladatel výchovné metody, která aby nepůsobila ani minimální násilí, chce působit pouze silou přesvědčení a dobroty, tolik respektuje hodnotu lidské svobody. Pouze Bůh, který stvořil srdce člověka, může do něj pronikat bez násilí. Když Kristus vstupuje do hlubin srdce mladého člověka, působí v něm účinně svým Duchem: činnost, která dosáhne maxima svého formačního působení ve svátostech. Proto střed veškeré duchovní pedagogiky dona Boska spočívá v přivedení mladého člověka k osobnímu setkání s Kristem plnějším a hmatatelnějším způsobem ve svátosti eucharistie. Don Bosko si od přítomnosti Krista v duši mladého člověka slibuje pramen duchovních a morálních sil; pramen neviditelný lidskému oku, ale o nic méně skutečný a účinný ve svých reálných důsledcích, protože je zde sám Bůh, který

⁷¹ Srov. CHÁVEZ VILLANUEVA Pascual: Heslo 2011. Pojd'te a uvidíte. Nutnost svolávat, Praha: Salesiánská provincie (pro vnitřní potřebu), 2011, 8.

⁷² Srov. LEMOYNE: MB VI, 381–382.

⁷³ Srov. CERIA: Don Bosco s Bohem, 160–161.

⁷⁴ Srov. COLLI: op. cit., 64.

působí. Z tohoto základního přesvědčení vychází potřeba a naléhavost výzev, aby se jeho mladí setkávali často s Ježíšem v eucharistii.⁷⁵

Ale neznamená to časté přijímání za každou cenu. Ví ze zkušenosti, že je potřeba svobodná spolupráce mladého člověka s činností Ducha svatého, který působí ve svátostném setkání. Proto prohlašuje, že kdo nejde k přijímání se srdcem oprostěným od světských náklonností a nesvěří se velkodušně do Ježíšova náručí, nezíská plody, které svaté přijímání jinak přináší. Takové tedy vyžadoval dispozice od těch, kteří chtěli často přistupovat ke svátostem, aby jejich přijímání přinášelo plody a působilo na život.⁷⁶

A právě se zřetelem k tomuto aspektu, tedy přípravě duše mladých na setkání s Kristem, který postupně proměňuje celý jejich život, je zaměřena celá duchovní pedagogika dona Boska: duchovní vedení individuální i komunitní. Odtud důraz na důležitost a vliv prostředí jako určující hodnoty pro křesťanskou výchovu a evangelizaci mladých.⁷⁷

2.2.4. Vztah mezi individuálním duchovním vedením a vlivem prostředí

Don Bosko pochopil, že je třeba, aby rady, které jsou přijímány v individuálním duchovním vedení, našly ve vnějším prostředí podporu a možnost rozvinout se.⁷⁸ Mezi působením individuálním a působením prostředí vidíme takovou vzájemnost, že je nemožné dát větší důležitost jednomu nebo druhému typu působení.⁷⁹

Jeho činnost duchovního vůdce nebyla uzavřena pouze do zvláštních míst a časů. Podle něj chvíle setkání, osobního nebo komunitního, které probíhá v rodinném duchu, od srdce k srdci v běžných okolnostech života zvyšuje účinnost setkání při zpovědi nebo vlastním duchovním vedení. Setkával se s chlapci ve zpovědi nebo ve svém pokoji, ale nejčastější byla spontánní setkání při hrách na hřišti. Tato setkávání předcházejí, následují, integrují a zajišťují trvání plodů setkání svátostného.⁸⁰

Mladí ho vnímali jako duchovního vůdce jak ve zpovědnici tak i mimo ni. On sám je k tomu často zval.⁸¹ „Pamatujte si, že já jsem vždy velmi spokojen, když za mnou přijdete a to nejen v kostele, ale také mimo kostel.“⁸²

Můžeme si uvést příklad, jak se vzájemně doplňovalo individuální a komunitní doprovázení: po večerních modlitbách míval proslov, v němž ukazoval, jaké by mělo být smýšlení a jednání všech. To byla společná výchova, která vytvářela prostředí. Ale potom

⁷⁵ Srov. tamtéž, 65–66.

⁷⁶ Srov. tamtéž, 67.

⁷⁷ Srov. tamtéž, 68.

⁷⁸ Srov. tamtéž, 54.

⁷⁹ Srov. LIBERATORE: op. cit., 111.

⁸⁰ Srov. COLLI: op. cit., 59.

⁸¹ Srov. LIBERATORE: op. cit., 110–111.

⁸² CERIA: MB XII, 151.

sešel ze svého pódia a mladým, kteří se kolem shromáždili, aby ho pozdravili, říkal osobní slůvko do ucha nebo něco naznačil pohledem či významným stiskem ruky. Byla to povzbuzení ke ctnosti nebo láskyplná napomenutí.⁸³

Když se bývalý generální představený Edigio Viganó zamýšlel nad stylem duchovního vedení dona Boska, shrnul to do dvou slov: realizoval duchovní vedení jako zpovědník a jako vychovatel. Jako zpovědník se věnoval osobnímu kontaktu ve svědomí. Jako vychovatel se naopak snažil utvářet celé prostředí tak, aby bylo formační a křesťanské.⁸⁴ Podívejme se tedy podrobněji na jeho působení individuální (zpověď) i působení skrze prostředí.

2.2.5. Zpověď

Zpověď je ve své individuální formě nejvíce pedagogickou ze všech svátostí, pomáhá každému na jeho úrovni pochopení a zralosti, aby mohl postupovat na cestě obrácení započaté ve křtu. Právě proto se stala pro dona Boska základním a určujícím prvkem jeho duchovní pedagogiky. Velmi dbal na to, aby byla pro všechny snadno dostupná. Odtud vychází důležitost úkolu kněze zpovědníka v salesiánském domě, který podle dona Boska není pouze tím, kdo uděluje rozhřešení, ale má se stát přítelem duše, duchovním vůdcem všech. To vyplývá také ze skutečnosti, že tento úkol rezervoval sobě a svým ředitelům. V donu Boskovi bylo hluboké přesvědčení, uzrálé skrze jeho osobní zkušenost, že každý mladý člověk potřebuje moudré a důkladné duchovní vedení. Říká: „Chodte často za svým zpovědníkem, modlete se za něho, jednejte podle jeho rad. Když si pak zvolíte zpovědníka, kterého považujete za vhodného pro potřeby vaší duše, už ho neměňte, pokud to není nezbytné. Dokud nebudete mít stálého zpovědníka, kterému budete plně důvěřovat, bude vám stále chybět přítel duše.“⁸⁵

Protože přikládal takovou důležitost zpovědi, chtěl sobě a svým ředitelům vyhradit úkol řádného zpovědníka svých synů. A aby toto usnadnil, přál si, aby nepříjemné a disciplinární věci museli řešit jiní. Dále ředitelé nesměli projevit ani stín zdání, že by si vzpomínali na to, co jim bylo řečeno ve zpovědi, a neúčastnili se hodnocení morálního chování chlapců. To proto, aby se vytvořilo kolem ředitele ovzduší, které usnadňuje důvěru. Zároveň ale navzdory důležitosti, kterou zpovědi přikládal, nechtěl v této věci žádný monopol a nechával chlapcům plnou svobodu zpovídat se, u koho chtějí. Dával

⁸³ Srov. COLLI: op. cit., 61.

⁸⁴ Srov. VIGANÓ Egidio: Commento alla strena '83, in: COGLIANDRO Mario (ed.): La Direzione Spirituale nella Famiglia Salesiana. Atti della X Settimana di spiritualità della Famiglia Salesiana, Roma: Editrice S.D.B., 1983, 9–37, 28.

⁸⁵ Srov. COLLI: op. cit., 69.

najevo, že je pro něho důležité, aby měli přítele své duše, kterému mohou plně důvěřovat, bez ohledu na to, kdo to je.⁸⁶

Z toho vyplývá kromě přesvědčení, že každý mladý má mít duchovního vůdce, také velká svoboda a možnost jeho volby. Má si zvolit toho, v koho má úplnou důvěru. Aby zajistil don Bosko tuto svobodu volby, požaduje, aby bylo víc zpovědníků k dispozici, zdůrazňuje, že kdo mění zpovědníka, nedělá nic špatného a svým ředitelům, kteří byli řádnými zpovědníky domu, připomíná, aby dávali všem svobodu zpovídat se i u jiných a žádným způsobem jim nedávali pocítit, že dělají něco zvláštního.⁸⁷

Z výrazů užívaných donem Boskem vyplývá, že vztah s duchovním vůdcem má být prostoupen salesiánskou laskavostí, duchovním přátelstvím. Chválí mladé za to, že si zvolili stálého zpovědníka, povzbuzuje je, aby ho měli rádi, modlili se za něho a předkládali mu vždycky jakoukoliv věc, která jim zneklidňuje svědomí. Tento vztah je charakterizován jednoduchostí, vzájemnou láskou a úplnou důvěrou. Celý život dona Boska je tou nejlepší interpretací typu vztahu, který by měl vzniknout mezi mladým a jeho duchovním vůdcem. Dělá vše proto, aby si získal jejich srdce, aby si zasloužil co největší důvěru svých synů, ale nedělá minimální nátlak, aby si ji vynutil. Až krajním způsobem respektuje jejich svobodu a nedotknutelnost jejich svědomí. V životopisech svých mladých, které napsal, vnímáme, že iniciativa tohoto vztahu obvykle vychází od mladých, on bere vážně jejich volbu a zasahuje pouze, aby odstranil jakoukoliv věc, která může v jejich srdcích překážet svobodnému působení Ducha. Když se mu podaří přivést je k hlubokému a opravdovému setkání s Kristem, postupně ustupuje do pozadí a nechá je jít k němu, přitahované pouze jeho láskou, kterou pomohl zažehnout v jejich srdcích.⁸⁸

2.2.6. Prostředí

Důvody psychologické, historické a náboženské přivedly dona Boska k závěru, že výchova je nejen dílem individuálního působení, ale také výsledkem vlivu prostředí a příkladu. Můžeme říci, že po milosti Boží, neviděl jiný prostředek, jak dát praktickou účinnost svým slovům, než příklad a tradici. Jsou mnohé faktory, které mu pomáhaly utvářet tuto atmosféru: od samotných zdí, které chtěl mít bohatě popsané biblickými citáty, až po ovzduší slavnosti, které se tam dýchalo; od neustálé přítomnosti vychovatelů až po

⁸⁶ Srov. tamtéž, 63.

⁸⁷ Srov. tamtéž, 70.

⁸⁸ Srov. tamtéž, 71.

příklady chování některých chlapců⁸⁹, jejichž život byl výzvou k napodobování. Role, kterou připisuje formačnímu prostředí, je o mnoho větší než jakékoliv jiné působení.⁹⁰

Don Bosko vložil celou svou inteligenci, aktivitu a schopnosti duchovního formátora do budování výchovného prostředí, v němž se nacházejí nadpřirozené hodnoty víry. Bohatství výchovného prostředí umožňovalo každému snadno si pro sebe vzít, co potřeboval, aby se cítil veden ve svém křesťanském růstu.⁹¹

V oratoři vládla atmosféra radosti a rodinnosti, jež se živila intenzivní duchovní zkušeností. Don Boskovo vnímání Boha se téměř spontánně přenášelo na mladé, kteří se učili žít v Boží přítomnosti. V přítomnosti Boha, který je miluje a má pro každého z nich plán štěstí a naplnění života. Tak se v oratoři vytvářela duchovní atmosféra podporovaná jednoduchou, ale vytrvalou svátostnou a mariánskou zbožností, která vede k osobnímu vztahu k Bohu a k bratřím a prostupuje celý život.⁹²

Existuje mnoho svědectví ukazujících jeho schopnost utvářet prostředí a působit na mladé skrze množství jednoduchých způsobů. „Byl stále mezi mladými. Pohyboval se sem a tam, zastavil se chvíli s jedním, chvíli s druhým, a aniž si toho všimli, se jich vypytał, aby poznal jejich povahu a jejich potřeby. Mluvil důvěrně do ucha tomu či onomu, zastavoval, aby utěšil a rozveselil, zahnal nějakým žertem špatnou náladu. On sám byl stále radostný a usměvavý, ale nic z toho, co se dělo, neuniklo jeho bdělé pozornosti.“⁹³

Dovedl využít i ty nejobyčejnější činnosti, aby je proměnil v duchovní vedení svých chlapců. Když vzpomíná na začátky, kdy se o chlapce staral úplně sám jen se svou matkou, komentuje to následovně: „Každou domácí práci jsem pak musel vykonávat já nebo má matka. Musel jsem vařit, chystat ke stolu, zametat dům, sekát dřevo, šít košile, kalhoty, ručníky, prostěradla a zašívát to, co bylo potřhané. Vypadalo to sice jako ztráta času, ale já jsem v těchto činnostech objevil velkou možnost, jak chlapcům pomáhat v jejich křesťanském životě. Když jsem rozdělával chleba nebo naléval polévku, mohl jsem jim v klidu poradit nebo říct dobré slovo.“⁹⁴

Zároveň také vybízel chlapce, aby se na budování prostředí podíleli: „Já vám otevírám celé své srdce, jestliže je něco, co se mi nelíbí, řeknu to, pokud je třeba na něco upozornit, udělám to hned ať už veřejně nebo v soukromí. Nemám před vámi žádné tajemství: co mám v srdci, to mám i na jazyku. Tak to dělejte i vy, moji drazí synáčkové. Jestliže je

⁸⁹ Don Bosko napsal také tři životopisy mladých chlapců z jeho oratoře, kteří byli různé povahy a pocházeli z různých prostředí, aby se tak každý chlapec mohl v některém z nich najít a napodobovat ho.

⁹⁰ Srov. LIBERATORE: op. cit., 111–112.

⁹¹ Srov. VIGANÓ: op. cit., 29–30.

⁹² Srov. CHÁVEZ: Heslo 2011, 7–8.

⁹³ LEMOYNE: MB III, 199.

⁹⁴ BOSCO J.: Můj život pro mladé, 165–166.

něco, co se vám nelíbí, řekněte mi to, a uděláme to, co bude nejlepší: jestliže jste udělali nějakou chybu, svěřte mi to, než se to druzí dozví, a napravíme všechno.“⁹⁵

A také motivoval své chlapce, zvláště ty nejlepší, aby se stávali průvodci svých kamarádů. V oratoři existoval praktický způsob doprovázení mezi kamarády. Mladí, kteří právě přišli, byli svěřováni na starost zralejšímu kamarádovi, který jim měl pomoci usnadnit začlenění se do nového prostředí a bdít nad jejich chováním. Musel především navázat upřímné přátelství s nově přichozím, aby tím, že se stal jeho důvěrným přítelem, mohl snadněji zasáhnout ve vhodnou chvíli, aby ho nasměroval nebo aby mu pomohl.⁹⁶

Mladí se tak mohli naučit pracovat pro druhé. Don Bosko je pozorně a nepřetržitě doprovázel a pomáhal jim, aby pracovali nezištně a dělali všechno pro slávu Boží a spásu duší. Tento nadšený apoštolát mezi vrstevníky byl užitečný jednak tím, že přiváděl na dobrou cestu ty, na které se zaměřoval, a jednak tím, že se stával i konkrétní nabídkou životní volby pro ty mladé, které si on sám vybral. V tomto ovzduší vznikaly a rozvíjely se družiny, které Don Bosko považoval za klíčové pro prostředí a výchovnou nabídku oratoře.⁹⁷ Další charakteristikou prostředí vytvořeného donem Boskem je tedy jeho apoštolátní rozměr.

Dva obzvláště typické salesiánské prostředky doprovázení pomocí prostředí jsou slůvko na dobrou noc (forma komunitní) a slůvko do ucha (forma individuální).⁹⁸

Slůvko na dobrou noc. Tuto promluvu po večerních modlitbách don Bosko nazývá klíčem od morální stavby oratoře. Nepřenechával ho druhým mimo případy krajní nezbytnosti. Radil, aby netrvalo víc než tři až pět minut, stačila pouze jedna důležitá myšlenka, která ale zaujala, aby mladí mohli jít spát s pochopením toho, co jim bylo předloženo. Dával pokyny pro příští den, doporučoval nějaký skutek zbožnosti, krátce vysvětloval katechismus. Při každé příležitosti doporučoval časté přijímání svátostí, bez toho, že by je k tomu zvlášť nutil, ale zval je s velkou laskavostí, vzbuzoval v nich takové nadšení, že dosáhl toho, co si přál. Povzbuzoval k návštěvě Nejsvětější svátosti, mluvil o dobrotě, prozřetelnosti a milosrdenství Božím atd. Bylo to natolik pestré, že jeho řeč nikdy nebyla nudná a neznechucovala. Z Bible, z dějin církve, z literatury antické i moderní, z životopisů svatých, z děl různých filosofů a dalších autorů nashromáždil veliký poklad myšlenek a příběhů, které používal tak, jak se to hodilo k tomu, co chtěl říci.

⁹⁵ LEMOYNE Giovanni Battista, *Memorie Biografiche del venerabile Don Giovanni Bosco VII*, Torino: Libreria Salesiana Editrice, 1909, 506

⁹⁶ Srov. RUFFINATTO Piera: „Con la persuasione e la bonta ...“. *L'accompagnamento dei giovani nello stile educativo di san Giovanni Bosco*, in: RUFFINATTO Piera, SÉIDE Martha (ed.): *Accompagnare alla sorgente in un tempo di sfide educative*, Roma: LAS, 2010, 223–249, 238.

⁹⁷ Srov. CHÁVEZ: *Heslo* 2011, 8.

⁹⁸ Srov. LIBERATORE: *op. cit.*, 114.

Vyprávěl také současné veřejné i soukromé události s vysvětlením vhodným pro potřeby jeho chlapců. Neměl za cíl jen bezprostřední morální pořádek a duchovní pokrok, ale staral se o to, aby různými prostředky zaujal mysl mladých a usměrnil jejich nestálost. Např. ohlásil nějaký výlet nebo jinou zábavnou událost, na kterou se mohli těšit, mluvit o ní, plánovat detaily a tím mít zaměstnané myšlenky, a neměli čas přemýšlet nad věcmi, které by jim způsobily škodu.⁹⁹

Slůvko do ucha. Je to slovo, věta (rada, povzbuzení, varování atd.) pošeptané při hře na hřišti, při setkání na chodbě školy, při rozdávání jídla, na cestě atd. Má to být správný zásah ve správnou chvíli. Zde, na rozdíl od zpovědi, to byl duchovní vůdce, kdo převzal iniciativu a nenuceně a diskrétně, ale také s otcovskou odvahou vyslovil slovo, které často působilo změnu v životě chlapce. Zásah byl tím účinnější, čím osobnější; byl krátký, o to však zdařilejší. Je to základní prvek, který vyžaduje velkou diskrétnost a jemnost. I když je to málo vidět, v něm se vztah ředitel-žák, vychovatel-vychovávaný stává vztahem duchovního otcovství a synovství. Tak se stávalo, že se každý chlapec cítil malým středem láskyplné pozornosti ze strany dona Boska.¹⁰⁰

2.2.7. Příklady doprovázení

Podívejme se na několik příkladů, jak don Bosko doprovázel své chlapce. Měl ke každému osobní přístup, podle situace, ve které se jednotlivec nacházel. Byl si vědom, že se ke svatosti jde různými cestami, protože výchozí bod není vždycky stejný.

Don Bosko měl výchovný talent proměnit jakoukoliv okolnost v příležitost k setkání a přiblížení se dvou světů – svého světa a světa mladého člověka – které se chápou a rozumějí si. Setkával se s nimi v místech, kde prožívali svůj každodenní život: ve škole a na náměstí s Michalem Ruou, ve tmě a mlze na nádraží s Michalem Magonem, u dveří domu s Dominikem Saviem, na venkovských cestách s Giovannim Cagliem. To, že se setkával s mladými tam, kde se oni sami nacházeli, bylo účinné nejen proto, že mohl zvítězit nad nedůvěrou, zkrátit vzdálenosti a umožnit vznik upřímné důvěrnosti, ale také proto, že mu to umožňovalo poznat mladého v jeho prostředí a životním kontextu.¹⁰¹

Když se jednou vydal do svého rodného kraje, potkal Giovanniho Cagliera, velmi živého chlapce. Don Bosko se k němu laskavě obrátil s otázkou: „Zdá se, že mi chceš něco říci a prozradit mi nějaké svoje vroucí přání, není to tak?“ „Ano Pane“, odpověděl celý rudý: „opravdu vám chci říct jednu věc, která mě už dlouho znepokojuje: chci jít s vámi do

⁹⁹ Srov. LEMOYNE: MB VI, 95–97.

¹⁰⁰ Srov. LIBERATORE: op. cit., 115.

¹⁰¹ Srov. RUFFINATTO: op. cit., 230.

Turína, studovat a stát se knězem.“ Don Bosko se domluvil s matkou a farářem a druhý den se vydali společně pěšky do Turína.¹⁰²

Jejich společná cesta je popsána v Životopisných pamětech následovně: „Cagliero chvíli šel po boku dona Boska, chvíli běžel napřed, chvílemi zůstával pozadu, aby posbíral nějaké ovoce a pak ho zase doháněl, poté skákal přes příkop a běhal po loukách. Don Bosko se ho čas od času na něco zeptal a jeho odpovědi byly obdivuhodně průzračné. Mluvil o své přítomnosti, o minulosti, o svých plánech do budoucna. Vyprávěl, co dělal doma, prozradil nejskrytější tajemství svého srdce. Byl tak upřímný, že don Bosko mohl říci, že ho v několika hodinách poznal tak dobře, že kdyby se jednalo o zpověď, neměl by nic jiného na práci, než mu dát rozhřešení.“¹⁰³

Spontánním a neformálním způsobem se Cagliero odevzdal do rukou dona Boska, dovolil, aby ho poznal a mohl začít plodný vztah doprovázení, který se dále rozvíjel.¹⁰⁴

Trošku jinak jednal don Bosko s Dominikem Saviem. Už při prvním setkání objevil, že se v té křehké bytosti ukrývá světec.¹⁰⁵ Don Bosko vypráví: „Zavolal jsem si ho stranou a povídali jsme si o tom, co studoval, o průběhu jeho života až doposud, a dospěli jsme k úplné důvěře, on ke mně a já k němu. (...) Potom se mě zeptal: - Jak to vidíte? Vezmete mě s sebou do Turína studovat? – Zdá se mi, že je zde dobrá látka. – A k čemu může sloužit tato látka? – Abychom zhotovili krásný oblek, který darujeme Pánu.“¹⁰⁶

Dominik svou odpovědí ukazuje, že don Boskův návrh nejen správně pochopil, ale také, že ho plně sdílí.¹⁰⁷ „Já jsem tedy látka, vy jste krejčí, vezměte mě s sebou a udělejte krásný oděv pro Pána.“¹⁰⁸ Don Bosko jeho očekávání neminimalizoval a ani ho nezklamal, ale proměnil se v mistrovského vůdce jeho ducha.¹⁰⁹

Don Bosko byl přesvědčen o ochotě chlapců přijmout nabídku života milosti, o jejich schopnosti udělat zkušenost s Bohem a o štěstí, které jim z toho vzejde. Proto nejen dokázal tyto schopnosti v chlapcích vidět, ale také je v tom povzbuzoval. Právě toto bylo tématem kázání, které pohnulo Dominika Savia, aby se s přímým a výslovným úmyslem vydal na cestu svatosti.¹¹⁰

¹⁰² Srov. LEMOYNE Giovanni Battista, Memorie Biografiche di Don Giovanni Bosco IV, S. Benigno Canavese: Scuola tipografica libraria Salesiana, 1904, 290.

¹⁰³ Tamtéž, 291.

¹⁰⁴ Srov. RUFFINATTO: op. cit., 231.

¹⁰⁵ Srov. CHAVEZ: Heslo na rok 2004, 11.

¹⁰⁶ Bosco Giovanni: San Domenico Savio. Alunno dell'Oratorio di S. Francesco di Sales, Torino: Societa editrice internazionale, 1963, 46.

¹⁰⁷ Srov. RUFFINATTO: op. cit., 231.

¹⁰⁸ Bosco G.: San Domenico Savio, 46.

¹⁰⁹ Srov. CHAVEZ: Heslo na rok 2004, 11.

¹¹⁰ Srov. tamtéž, 13.

Po tomto kázání, když ho zasáhla slova dona Boska o možnosti a o štěstí stát se svatým, přichází Dominik Savio s prosbou: „Řekněte mi, jak se mám zařídit, abych s tímto dílem začal.“ Don Bosko, který měl zkušenost s dušemi mladých, se neusmál, nepotřásl skepticky hlavou, nevyhnul se problému, ale načrtl Dominikovi program, který bylo možné uskutečnit.¹¹¹ „A Dominik tuto řeč pochopil, vzal ji za svou a vydal se za tímto cílem s takovou rozhodností, že řekl: jestli se mi nepodaří být svatým, bude to selhání.“¹¹²

Důležitost duchovního vedení pro Dominika Savia potvrzuje následující svědectví z Pamětí: Jednou se jeden chlapec veřejně zeptal dona Boska, jaké pravidlo nebo pomůcku používal Dominik Savio, aby se mohl stát tak dobrým a svatým. Don Bosko odpověděl: „Klíč, který měl Dominik, aby vešel na cestu do ráje a zamkl dveře ďáblu, je tento: poslušnost a veliká důvěra v duchovního vůdce.“¹¹³

Některé jiné situace vyžadovaly větší pozornost a ohledy. Příkladem je Michal Magone, který byl zpočátku nedůvěřivý a odměřený. Aby zbořil zeď nedůvěry, používá don Bosko jednoduchý rozhovor, zčásti žertovný, zčásti vážný, který napřed v chlapci vzbudí zvědavost a pak ho přivede více do hloubky. Každá Michalova odpověď umožnila donu Boskovi mít jasnější představu o jeho situaci, aby pak dospěl k jasné diagnóze: pokud tento chlapec zůstane ve svém prostředí, je ve velkém nebezpečí, na druhé straně, pokud by byl správně veden, je naděje na dobrý výsledek. Proto ho pozval k sobě do oratoře a chlapec, už zčásti získán don Boskovou dobrotou, souhlasil.¹¹⁴

Don Bosko vypráví jeho příběh jako příklad duchovní cesty v jeho životopise.¹¹⁵ Michal byl nejprve v prostředí oratoře nadšený a zapojoval se do her. Postupně se však stal zamyšleným a smutným. Vnímal rozdíl mezi svým životem a životem, ke kterému vedlo prostředí oratoře, a to mu bralo pokoj. Don Bosco mu pomohl uvědomit si vlastní situaci a ukázal mu cestu, jak z ní vyjít. Doprovodil ho ke zpovědi a chlapec v Božím odpuštění našel pokoj srdce a odvahu začít nový život.¹¹⁶

S tímto chlapcem z ulice don Bosko očividně nemohl mluvit stejným způsobem jako s Dominikem Saviem. Nejprve ho pozval do oratoře, a tak mu nabídl prostředí, které na něho mohlo působit. Michal změnil svůj život a v prostředí oratoře mohl rozvinout ty vlastnosti a ctnosti, které u něj byly až do té doby trochu zakrnělé. Odpověděl velkoryse na

¹¹¹ Srov. tamtéž, 14.

¹¹² Tamtéž, 4–5.

¹¹³ Srov. LEMOYNE Giovanni Battista, *Memorie Biografiche di Don Giovanni Bosco V, S. Benigno Canavese*: Scuola tipografica libreria Salesiana, 1905, 649.

¹¹⁴ Srov. RUFFINATTO: op. cit., 232.

¹¹⁵ Část příběhu duchovní cesty Michala Magone se nachází v příloze.

¹¹⁶ Srov. RUFFINATTO: op. cit., 238–239.

vedení dona Boska a podněty prostředí a v krátké době dosáhl vysokého stupně duchovního života.¹¹⁷

2.3. Pokyny dona Boska pro SDB a FMA

Podívejme se ještě na některé pokyny a doporučení, které don Bosko dává specificky pro řeholní život. Mnohokrát vybízí k úplné důvěře vůči představeným. Jak jsme viděli, spojoval v postavě ředitele domu roli představeného, zpovědníka a duchovního vůdce.

Za velmi důležitý prostředek považuje měsíční rozhovory s představeným. Podle něj představení díky těmto rozhovorům získávají klíč ke všemu ostatnímu. Nemají se z žádného důvodu vynechávat a má se jim věnovat zvláštní pozornost.¹¹⁸ Vyzývá: „Každý člen přijde jednou za měsíc k řediteli domu, do kterého patří, a předloží mu to, co považuje za užitečné pro dobro své duše. Jestliže má nějaké pochybnosti ohledně zachování stanov, vyjví je a požádá o rady, které by mu posloužily pro jeho duchovní i časné dobro. Ředitel ze své strany bude naslouchat každé věci s náležitou láskou po určenou dobu. (...) Postará se, aby ho povzbudil, pomohl mu činy i radou, aby mohl dojít do stavu pokoje srdce a klidu svědomí.“¹¹⁹

I v těchto rozhovorech je třeba se přizpůsobit osobní situaci každého a jeho duchovnímu pokroku, jak délkou, tak četností těchto rozhovorů, ale nemělo by se nechat uplynout více než dva měsíce. Pro rozhovor se má zvolit klidné místo, aby mohl proběhnout s veškerou svobodou a bez vyrušování.¹²⁰ Don Bosko zdůrazňuje: „Rozhovor má takovou důležitost, že se může říct, že je hlavním klíčem budovy naší kongregace. Kdo je pověřený rozhovory, ať to dělá s veškerou možnou láskou, pečlivostí a přesností. Kolik mnou dotázaných odpovídá: je to šest měsíců, je to rok, jsou to dva roky, co jsem nebyl na rozhovoru! Tato nedbalost ničí ducha kongregace.“¹²¹

V pokynech pro sestry FMA vysvětluje, proč je dobré mít důvěru k představené. Tato důvěra přispívá k dobrému chodu kongregace, rozmnožuje pokoj a štěstí jednotlivých členů. Když mohou podřízení otevřít s důvěrou své srdce představeným, uvolňují se tak vnitřní napětí a úzkosti, které občas vznikají při plnění povinností. Představení mohou učinit potřebná opatření, aby se předešlo nepříjemnostem a nespokojenosti. Také právě proto, že mohou poznat i fyzické a mravní síly svých podřízených, snáze rozliší jakou práci

¹¹⁷ Srov. CHAVEZ: Heslo na rok 2004, 5.

¹¹⁸ Srov. CERIA Eugenio: Memorie Biografiche del beato Giovanni Bosco XI, Torino: Societa editrice internazionale, 1930, 354.

¹¹⁹ LEMOYNE Giovanni Battista, Memorie Biografiche del venerabile Don Giovanni Bosco IX, Torino: Tipografia S.A.I.D. “Buona Stampa”, 1917, 689.

¹²⁰ Srov. CERIA Eugenio: Memorie Biografiche del beato Giovanni Bosco XVII, Torino: Societa editrice internazionale, 1936, 376.

¹²¹ Tamtéž, 376

nebo úkol jim svěřit, aby byl přiměřený jejich silám. Proto bylo stanoveno, aby každá sestra alespoň jednou měsíčně přišla na osobní rozhovor se svou představenou.¹²² Don Bosco také konkrétně stanovuje, o čem by takový rozhovor měl být.¹²³

Ředitelkám don Bosko naléhavě doporučuje, aby tyto rozhovory usnadňovaly. Když jim sestry důvěřují, mohou je lépe vést a orientovat. To je povinností představené a patří to k jejímu úřadu. Jestliže jí sestry nedůvěřují, nemůže je poznat, a proto je nemůže vést a pomáhat jim svými radami a připomínkami.¹²⁴

Zodpovědnost za duchovní prospěch ostatních nemají jen představení, ale všichni. Nikdo se nemá vymlouvat, že to nemá ve své náplni nebo že se do toho nechce míchat. Každý je povinen podle svých možností pomáhat druhému k jeho duchovnímu prospěchu.¹²⁵

¹²² Srov. BOSCO Giovanni: *Ammaestramenti ed esortazioni di S. G. Bosco alle FMA* in: Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice: *Costituzioni e Regolamenti*, Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1982, 230–264, 245–246.

¹²³ Body osobního rozhovoru navržené donem Boskem jsou v příloze.

¹²⁴ Srov. BOSCO G.: *Ammaestramenti ed esortazioni di S. G. Bosco alle FMA*, 248.

¹²⁵ Srov. tamtéž, 242.

3. Doprovázení v salesiánském charismatu - Marie Dominika Mazzarelová

Don Bosko byl mnohokrát žádán, aby se staral také o dívky. Při setkání s Marií Dominikou Mazzarelovou¹²⁶ viděl, že vychovává děvčata v podobném duchu jako on chlapce. Proto společně s ní v roce 1872 založil Institut Dcer Panny Marie Pomocnice (FMA), ženskou větev salesiánů, kterému svěřil péči o křesťanskou výchovu dívek. Podíváme se nyní, jaká byla zkušenost a způsob doprovázení u Marie Dominiky, a v jakých aspektech může prohloubit nebo doplnit doprovázení dona Boska.

3.1. Zkušenost s doprovázením před založením FMA

Marie Dominika, dříve než sama začala doprovázet druhé, měla možnost zažít moudré vedení ze strany místního kněze Domenica Pestarina.¹²⁷

3.1.1. Don Pestarino

Don Pestarino přišel do Mornese, když bylo Marii Dominice deset let. Prameny uvádějí, že poté, co ji více poznal, staral se, aby utvářel její osobnost podle Božího srdce.¹²⁸ Začal s tím, že jí dovilil přistoupit ke svatému přijímání dříve, než byl předepsaný věk.¹²⁹ Když viděl, jaké plody to přináší v jejím životě, dovilil jí přijímat častěji, než bylo zvykem. S velkou horlivostí ji připravil na přijetí svátosti biřmování a pomohl jí vykonat pečlivě zpověď, aby z ní měla co největší užitek.¹³⁰ Pochopil, čeho je schopna dosáhnout a k jaké svatosti může dospět, a proto od ní každý den vyžadoval stále více. Umírněně, bez nějakých skoků, ale stále a vytrvale ji vedl na cestě svatosti.¹³¹ Učil ji modlitbě, duchovní četbě, přebývání v Boží přítomnosti. Uměl v ní vzbuzovat velikou horlivost a nadšení pro Boží věci.

Ve svém vedení byl velmi náročný. Vedl ji k umrtvování sebelásky tím, že bude poslouchat, že se vzdá svého pohledu na věci, že svým sourozencům a kamarádkám ustoupí ve všem, co není hřích. Měla bez nařikání snášet jejich nedostatky, neodmítat nikoho kvůli antipatii, nevzdalovat se nikdy od žádné kamarádky kvůli rozdílnosti povah nebo přirozenému odporu. Vyžadoval, aby usměřňovala svoji příliš živou a autoritativní

¹²⁶ Marie Dominika Mazzarelová se narodila v roce 1837 ve vesnici Mornese v Itálii. S donem Boskem se poprvé setkala v roce 1864. Zemřela v roce 1881 v Nizza Monferrato.

¹²⁷ Domenico Pestarino se narodil v roce 1817 v Mornese, v roce 1847 se vrátil do rodné vsi a zůstal tam až do své smrti v roce 1874. Byl velmi horlivý v péči o duše a způsobil mnoho dobra.

¹²⁸ Srov. MACCONO Ferdinando: Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima Superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice I, Torino: Istituto FMA, 1960, 91.

¹²⁹ Srov. CAPETTI Giselda (ed.): Cronistoria. La preparazione e la fondazione 1828–1872 I, Roma: Istituto FMA, 1977, 35.

¹³⁰ Srov. tamtéž, 38.

¹³¹ Srov. tamtéž, 47.

povahu, nebyla netrpělivá slovy ani skutky, ale byla klidná a pokorná, ke všem se chovala s laskavostí a láskou, vzdalovala se od nebezpečí a ve všem nehledala nic než Boží slávu.¹³² Vzhledem k její povaze byly pro ni některé věci velmi těžké, ale s pomocí Boží milosti a díky své pevné vůli postupně rostla v duchovním životě.¹³³

Marie Dominika nedělala nic důležitého bez souhlasu dona Pestarina. Předkládala mu své plány a úmysly a informovala ho o svém jednání.¹³⁴

3.1.2. Dcery Neposkvrněné

V šestnácti letech se Marie Dominika stala členkou Zbožného sdružení Dcer Neposkvrněné¹³⁵ založeného v jejich vesnici učitelkou Angelou Maccagno. Podle svých stanov se měly Dcery Neposkvrněné považovat za sestry a vzájemně si pomáhat. Tato pomoc, kromě ekonomické podpory a péče o nemocné členky, spočívala především v duchovním doprovázení. Dcery Neposkvrněné se inspirovaly spisem Giuseppe Frassinettiho,¹³⁶ ve kterém navrhuje utvořit skupinky mladých spojené „svatým přátelstvím“, aby si navzájem přispívaly k osobnímu posvěcení. Dcery Neposkvrněné si tedy navzájem pomáhaly službou sesterského napravování a upozorňování se na chyby. Žádná z nich se neměla cítit dotčena, když jí ostatní něco vytknou. Toto vzájemné doprovázení mělo sloužit růstu každé členky sdružení.¹³⁷

Marie Dominika, povzbuzená těmito podněty, začala utvářet opravdová duchovní přátelství, která jí byla pomocí v růstu. Za svou nejbližší přítelkyni zvolila Petronillu Mazzarellovou. Sdílely spolu modlitby, podněty pro duchovní život, touhy, plány a práci pro dobro bližních. Dcery Neposkvrněné se tedy vzájemně doprovázely a navíc byla celá skupina svěřena vedení dona Pestarina. Tak Marie Dominika prožila své mládí v ovzduší doprovázení a rozlišování.

Dcery Neposkvrněné měly také podle svých stanov za úkol věnovat se děvčatům z vesnice, pečovat o jejich výchovu, doprovázet je v jejich křesťanském růstu. Radily jim, povzbuzovaly je a různým způsobem jim pomáhaly.¹³⁸

Marie Dominika v tom byla obzvlášť horlivá. Využívala nejrůznější příležitosti, aby se k děvčatům přiblížila. Např. se připojila k některé dívce na cestě do kostela, doprovodila ji

¹³² Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 29.

¹³³ Srov. tamtéž, 30.

¹³⁴ Srov. tamtéž, 91.

¹³⁵ Jednalo se o dívky, které se chtěly posvěcovat ve světě, zůstávaly ve svých rodinách, skládaly slib čistoty a pracovaly pro dobro bližních.

¹³⁶ Spis se jmenoval *Le amicizie spirituali, imitazione di S. Teresa di Gesu e stimolo allo zelo per la salute delle anime di S. Maria Maddalena de'Pazzi*.

¹³⁷ Srov. CAVAGLIA Piera: Dall'affidamento all'accompagnamento. L'esperienza formativa di Santa Maria D. Mazzarello, in: RUFINATTO Piera, SÉIDE Martha (ed.): *Accompagnare alla sorgente in un tempo di sfide educative*, Roma: LAS, 2010, 251–273, 253–254.

¹³⁸ Srov. tamtéž, 253.

a během cesty si s ní přátelsky popovídala. Mluvila s ní o Panně Marii a dalších náboženských tématech. Svou srdečností a přátelským chováním ji postupně přivedla k tomu, aby jí slíbila, že půjde ke zpovědi, přijme zbožně svaté přijímání, upraví si vhodně šaty, nepůjde už na místa, kde jí hrozí nebezpečí atd. Za zmínku stojí, že si nevybírala ta nejlepší děvčata, ale naopak dávala přednost těm nejrozpuštělejším. Ty si ji postupně oblíbily, brzy nemohly být bez ní a dokonce se snažily ji napodobovat.¹³⁹

Přitom byla velmi tvůrčí v hledání způsobů, jak přivést dívky na cestu dobra. Jedna vrstevnice Marie Dominiky se kvůli nějaké nepříjemnosti rozhodla už nikdy nejít ke zpovědi. Vzpomíná, že se jí mnozí snažili přimět ke změně názoru, ale marně. Marie Dominika to zkusila jakoby žertem a uspěla. Jak se jí to podařilo? Když nepomáhaly náboženské ani rozumové důvody a zároveň viděla, že jde spíš o rozmar než o vážný důvod, zvítězila dětským lákadlem: „Jestli půjdeš ke zpovědi, daruji ti slepici a jestli budeš hodná, sníme ji společně.“ Dívka souhlasila a později dosvědčila, že to bylo k velkému užítku pro její duši.¹⁴⁰

Jindy požádala některou z dívek: Mohla bys pro mne něco udělat? A když ta ochotně souhlasila, dodala: „Chci se jít zpovídat, pojď mě při tom doprovodit.“¹⁴¹ Dokázala věnovat dlouhé hodiny těm, kdo se dostali do nějakého nebezpečí pro duši, naslouchala jim, aniž ztrácela trpělivost, a doprovázela je k lepšímu smýšlení a k vykonání dobré zpovědi.¹⁴²

Kromě dívek měly Dcery Neposkvrněné také na starost sdružení Křesťanských matek, založené donem Pestarinem. Každá z nich shromažďovala jednou za čtrnáct dní malou skupinku matek ke společné modlitbě a duchovní četbě. Součástí těchto setkání byla i promluva, kterou měla Dcera Neposkvrněné zodpovědná za skupinku o správné výchově dětí, o zodpovědnosti, kterou za ně jejich matky mají, na co mají dávat při výchově pozor apod. Marie Dominika byla z Dcer Neposkvrněné nejmladší, ale také nejhorlivější. Během týdne přemýšlela o tom, co matkám řekne, a poctivě se na to připravovala. Matky chodily nejraději za ní, protože, jak samy říkaly, dokázala v nich nejlépe vzbudit lásku k Bohu a touhu plnit své povinnosti. Mnohé z nich se s ní ve svých nesnázích přicházely poradit. Ona sama je také neváhala upozornit, když to bylo potřeba, na různá nebezpečí, které hrozilo jejich dcerám, doporučovala, co jim mají dovolit, co zakázat, jaké šaty kupovat atd., aby je mohly co nejlépe křesťansky vychovávat.¹⁴³

¹³⁹ Srov. CAPETTI: Cronistoria I, 71.

¹⁴⁰ Srov. tamtéž, 78.

¹⁴¹ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 62.

¹⁴² Srov. tamtéž, 62.

¹⁴³ Srov. tamtéž, 62–63.

3.1.3. Doprovázení dívek v šicí dílně

Když Marie Dominika jednoho dne procházela vesnicí, uviděla před sebou velkou budovu plnou děvčat. Celá udivená se zastavila, protože v těch místech nikdy nic takového nebylo. A slyšela hlas: „Tobě je svěřuji.“¹⁴⁴

Přemýšlela nad tímto viděním i nad dalšími podněty a postupně dospěla k názoru, že Bůh po ní chce, aby se starala o děvčata v jejich vesnici. Promluvila se svou přítelkyní Petronillou a navrhla jí, že by se mohly naučit šít, a pak vyučovat šití děvčata z Mornese. To vše s cílem učit je znát a milovat Pána a pomáhat jim stát dobrými a vyhýbat se nebezpečím.¹⁴⁵

Po schválení plánu donem Pestarinem, se naučily šít. Postupně si pronajaly nějaké místnosti a shromažďovaly tam přes den děvčata, která se učila šít, později zůstávala některá i přes noc. V neděli pak přicházela další děvčata z vesnice, aby se společně účastnily bohoslužeb a potom her, výletů, četby, katechismu atd.

Marie Dominika vedla dívky, které do dílny přicházely, s velkou láskou a něžností, ale zároveň s velkou pevností. Doporučovala jim časté přijímání svátostí, se zvláštní pozorností se snažila připravit děvčata na svátky, pomáhala jim, aby dobře prožily novény. Učila je, jak se mají dobře zpovídat, radila, jak přemáhat pokušení, vedla ke skromnosti, k útěku před marnivostí, k vyhýbání se hříchu, k umrtvování smyslů.¹⁴⁶

Do všech těchto doporučení vkládala celou svou duši, a její slova byla tak živá a vřelá, že to na děvčata dělalo velký dojem a povzbuzovalo je to k tomu, aby její doporučení plnila.¹⁴⁷ Chtěla, aby dívky byly upřímné a běda, když zjistila, že jí některá lhala. Snadno odpouštěla různé chyby, hlouposti, nedopatření, ale nemohla tolerovat nedostatek upřímnosti, a k té, která ji oklamala, bývala velmi přísná.¹⁴⁸

Vymýšlela nové hry, aby děvčata zabavila. Nacházela stále nové prostředky, aby byly veselé a spokojené. Mírným a laskavým způsobem je přitahovala k sobě, zabavovala je různými žerty nebo vyprávěním něčeho povzbudivého, získávala jejich srdce, povzbuzovala je k dobrému, usměřňovala je v tom, co nebylo dobré, radila jim. Všechny její námahy, snahy, oběti směřovaly k tomu, aby zabránila i jen jedinému lehkému hříchu a aby se dívky stávaly dobrými. Bděla, aby žádná nemluvila nebo nejednala špatně.¹⁴⁹

Uměla si tak získat náklonnost dívek, že byly ochotné udělat, cokoliv by chtěla. Dívky ji opravdu milovaly a poslouchaly, nechodily na nebezpečná místa a zábavy a často

¹⁴⁴ Srov. CAPETTI: Cronistoria I, 96.

¹⁴⁵ Srov. tamtéž, 97-98.

¹⁴⁶ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 120–121.

¹⁴⁷ Srov. tamtéž, 122.

¹⁴⁸ Srov. tamtéž, 122.

¹⁴⁹ Srov. tamtéž, 127.

přijímaly svátosti.¹⁵⁰ Vnímaly, že když jim něco nařizuje, že je to jediné pro jejich dobro.¹⁵¹

Pokud však některá dívka jednala špatně, bylo to ke škodě i ostatním a nepomáhaly veškeré snahy, kterými se ji Marie Dominika pokoušela přivést ke změně, propustila ji z dílny.¹⁵² Obvykle však tresty nebyly potřeba. Dívky měly rády Marii i Petronillu a poslouchaly je, protože se od nich cítily velmi milovány.¹⁵³

Postupně se k nim přidávaly další dívky a mladé ženy, které chtěly sdílet stejný způsob života. Tak vytvořily základ první komunity Dcer Panny Marie Pomocnice.

3.2. Doprovázení v první komunitě FMA

Se založením Institutu FMA přešly tyto mladé ženy ze zkušenosti skupiny k řeholní komunitě. Nejednalo se už o úzkou skupinu přítelkyň, ale o kruh širších vztahů mezi sestrami. Duch „svatého přátelství“ tedy nabył charakteristiky vlastní řeholní komunitě.¹⁵⁴ Představenou této nové komunity se stala Marie Dominika. S touto rolí jí bylo svěřeno duchovní vedení sester. V prvních stanovách se píše, že sestry mají mít srdce otevřené představené, protože ona je po zpovědníkovi určena Bohem, aby je vedla na cestě ctností.¹⁵⁵

První komunita byla skutečnost dynamická a stále se rozvíjející. Přicházelo velké množství zájemkyň o tuto novou řeholní rodinu, u kterých však bylo třeba ověřit povolání. V první komunitě v Mornese (a také v Nizze Monferrato, kam se komunita v roce 1879 přestěhovala) byly sestry, novicky, postulanky, učitelky, dále pak děvčata, která zde studovala a bydlela celoročně, další dívky, které přicházely jen do školy, a ještě jiné, které docházely pouze v neděli. Tedy prostor pro množství forem vedení, od křesťanské výchovy dívek, přes potřebu rozlišování povolání u postulantek a novicek až k formaci a doprovázení sester.

Jakým způsobem Marie Dominika toto doprovázení uskutečňovala? Její styl by se dal shrnout do jednoho slova: matka.

3.2.1. Matka

Matkou ji sestry i děvčata nazývaly a matkou pro ně také byla. Ve svých svědectvích vzpomínají na množství drobných pozorností, projevů lásky, něžnosti a mateřské péče.

¹⁵⁰ Srov. tamtéž, 128-129.

¹⁵¹ Srov. tamtéž, 141.

¹⁵² Srov. tamtéž, 123.

¹⁵³ Srov. tamtéž, 123.

¹⁵⁴ Srov. CAVAGLIA: Dall'affidamento all'accompagnamento, 257.

¹⁵⁵ Srov. POSADA Maria Ester: Il carisma della direzione spirituale personale in s. Maria Domenica Mazzarello, in: COGLIANDRO Mario (ed.): La Direzione Spirituale nella Famiglia Salesiana. Atti della X Settimana di spiritualità della Famiglia Salesiana, Roma: Editrice S.D.B., 1983, 85-104, 92.

Cítily, že jsou od ní milovány, plně jí důvěřovaly a nechávaly se jí vést. Věděly, že všechno, co dělá, je pro jejich dobro. A ona využívala všech prostředků, které jí každodenní život přinášel, aby jim pomáhala růst, vzbuzovala v nich lásku k Bohu a vedla je k dobrému. Mezi tyto prostředky patřily osobní rozhovory, slůvka na dobrou noc, konference, společné rekreace, přípravy na svátky, novény, oslavy, společná práce, výlety atd.

V dopisech, které psala sestřím nebo děvčatům, se obvykle podepisovala: „matka, která tě tolik miluje v Pánu“¹⁵⁶, „vaše nejoddanější matka, která vás velmi miluje“¹⁵⁷, „vaše milující matka“¹⁵⁸. Ale rozhodně nebyla slabá nebo změkčilá. Něžnou lásku matky spojovala s pevností otce, svým bdělým okem, obezřetným slovem, láskyplnou přítomností a neúnavným příkladem vychovávala a formovala dcery, které ji milovaly a napodobovaly.¹⁵⁹

Starostlivě pečovala o duše svých dcer, zvláště těch mladších nebo nových. Ráda jim naslouchala tak dlouho, jak to potřebovaly, zvláště když je viděla znepokojené, zatížené skrupulemi nebo smutné.¹⁶⁰ Na otázku jak to, že má takovou trpělivost poslouchat ty, které vyprávějí stále stejné věci, odpovídala, že věci, které se nám zdají být maličkostmi, jsou pro ně závažné a způsobují mnoho utrpení, když zůstanou skryté v srdci.¹⁶¹ Umožňovala rozhovor všem těm, které si to přály. Klidně se posadila na schodiště nebo na lavici v šicí dílně, naslouchala, utěšovala, povzbuzovala k dobrému.¹⁶² Sestry vzpomínaly, že každý okamžik (ráno i večer) a každé místo (zahrada, louka, dvůr, chodby i místnosti) byly vhodné k tomu, aby jí mohly předložit své potřeby.¹⁶³

Pro každou měla právě to slovo, které potřebovala.¹⁶⁴ Často stačilo jedno její slovo, aby uklidnilo duši.¹⁶⁵ Dokázala přinést pokoj do neklidných srdcí i tam, kde nepomáhalo uklidňování zpovědníka.¹⁶⁶

Sestry byly zvyklé za ní večer chodit a říkat jí svá provinění ve vnějších věcech. Nikdo jim to nenařizoval, ale její dobrota a touha slyšet od ní nějaké slovo vedly téměř všechny, aby za ní přišly. Marie Dominika jim naslouchala, radila, povzbuzovala, a ony v ni měly

¹⁵⁶ POSADA María Esther, COSTA Anna, CAVAGLIA Piera: Moudrost života. Dopisy Marie Dominiky Mazzarello. Olomouc: MCM, 2008, 67,8.

¹⁵⁷ Tamtéž, 47,14.

¹⁵⁸ Tamtéž, 49,9.

¹⁵⁹ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 374.

¹⁶⁰ Srov. CAPETTI Giselda (ed.): Cronistoria. L'Istituto a Mornese la prima espansione 1872-1879 II, Roma: Istituto FMA, 1976, 265.

¹⁶¹ Srov. tamtéž, 266.

¹⁶² Srov. tamtéž, 333.

¹⁶³ Srov. MACCONO Ferdinando: Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima Superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice II, Torino: Istituto FMA, 1960, 165.

¹⁶⁴ Srov. CAPETTI: Cronistoria II, 333.

¹⁶⁵ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 362.

¹⁶⁶ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello II, 249.

naprostou důvěru a nebylo jim zatěžko říct jí svá trápení.¹⁶⁷ Všechny za ní mohly svobodně přijít a nikdo nemusel jít spát s nějakým tajemstvím nebo hořkostí v srdci. Ona tak mohla vědět, co se děje v domě, podporovat růst dobra a předcházet zlu.¹⁶⁸

Dívky i sestry věděly, že všechno dělá z lásky k nim, proto od ní snesly i přísná napomenutí a nepřestaly ji mít rády a důvěřovat jí. K napomenutí přidávala slůvko povzbuzení, aby pochopily, že její jediné přání je jejich dobro. Její velká добрota a láska způsobovala, že ji všechny milovaly, a že si téměř přály, aby je napomínala.¹⁶⁹ Uměla napomínat tak, že druhá pochopila, že si to zaslouhuje a že se tak děje jen pro dobro její duše.¹⁷⁰ Když viděla, že napomenutí bylo přijato hůře, než bylo myšleno, přicházela znovu utěšit napomenutou, aby dotyčná nezůstala ve smutku, nebo se omluvit za způsob, jakým napomenutí dala.¹⁷¹

Nepřestávala mateřsky doprovázet sestry, které odcházely zakládat nové komunity i do dalekých zemí; jak skrze návštěvy (kde to vzdálenost umožňovala), tak skrze dopisy, ve kterých s nimi srdečně rozmlouvala, dávala jim rady, povzbuzení a podněty pro život. Psala dokonce i těm, které vstupovaly do institutu v cizích zemích a které osobně neznala, všechny měly místo v jejím srdci.

3.2.2. Vést k Ježíši

Doprovázet pro Marii Dominiku znamenalo předávat v jednoduchosti a radosti poklad, který dostala a z něhož žila, tedy zkušenost znát a milovat Ježíše.¹⁷² Všechno, co dělala nebo říkala, mělo tento jasný cíl, měla ho stále na mysli, nejrůznějšími činnostmi a prostředky usilovala o jeho dosažení. Využívala každé příležitosti, aby vedla druhé k Ježíši. Její neustálá snaha o to, aby dívky dobře a často přijímaly svátosti, měla za cíl zprostředkovat jim setkání s Ježíšem. Používala i neobvyklých a nečekaných prostředků, dokázala vytušit, co v dané situaci bude účinné.

S tímto cílem začala shromažďovat první děvčata, nejen aby je učila šít, ale zvláště aby je učila znát a milovat Pána, jak výslovně říká své přítelkyni Petronille: „Pronajmeme si nějakou místnost a přijmeme několik děvčat, které se budou chtít naučit šít, a budeme je to učit, ale s hlavním úmyslem, pamatuj si to dobře, abychom je ochránili od nebezpečí, vedly je k dobrému a zvláště je učili znát a milovat Pána.“¹⁷³ A otevřeně to říká i děvčatům.

¹⁶⁷ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 362.

¹⁶⁸ Srov. tamtéž, 302.

¹⁶⁹ Srov. tamtéž, 288.

¹⁷⁰ Srov. tamtéž, 360.

¹⁷¹ Srov. CAPETTI Giselda (ed.): Cronistoria. Da Nizza Monferrato nuova espansione con Madre Mazzarello 1879-1881 III, Roma: Istituto FMA, 1977, 61.

¹⁷² Srov. CAVAGLIA: Dall'affidamento all'accompagnamento, 261.

¹⁷³ CAPETTI Giselda (ed.): Cronistoria. La preparazione e la fondazione 1828-1872 I, Roma: Istituto FMA, 1977, 98.

Např. dívkám do Uruguaye píše: „Chodte rády k sestřám, řekněte jim, ať Vás naučí milovat Pána.“¹⁷⁴ Chtěla, aby dívky studovaly a byly pracovité, ale především chtěla, aby se naučily milovat Pána. Stále doporučovala učitelkám, aby je vedly k pravé zbožnosti a bázni Boží. Ona sama pak přicházela za těmi nejzlobivějšími a nenechávala je, dokud je svou dobrotou a laskavostí nezískala pro pravou zbožnost.¹⁷⁵

Její největším přáním, s nímž se často obrací na adresátky svých dopisů, bylo: „Ať Tě Ježíš učiní zcela svou“¹⁷⁶. Nepoužívala nějaké dlouhé řeči, ale spíše jednoduché otázky, kterými sestřám připomínala Pána a vedla k tomu podstatnému. Např.: „Milujete Pána? Ale opravdu ze srdce? Pracujete jen pro Něj?“¹⁷⁷ Čím kratší a jednodušší, tím hlubší a mířící k tomu podstatnému.

Mívala ve zvyku obcházet každý den všechny sestry v jejich nejrůznějších zaměstnáních a službách. Vešla do šicí dílny, pozdravila, přiblížila se k té či oné a ptala se: „Už jsi udělala něco, co nebylo pro Ježíše? Na co jsi teď myslela? Pamatuješ si ještě, o čem jsi ráno rozjímala? A jaké sis dala předsevzetí?“ Stejně tak v kuchyni, v jídelně, na zahradě ... Nečekala ani tak na odpověď, šlo jí o to, aby zaměřila jejich myšlenky na Pána. Často se ptala: „Kolik je hodin?“ A když jí odpovídaly, že nevědí, protože nemají hodinky, dodávala s milým úsměvem: „Odpověz mi, že je právě čas chválit Pána.“¹⁷⁸

Nebo se ptávala: „Už jsi udělala něco bez úmyslu líbit se pouze Bohu? Prosím, nepracuj pouze proto, že je práce nebo z nějakého jiného důvodu, ale zaměřuj k Bohu každé tvé utrpení a činnost.“¹⁷⁹ Neúnavně opakovala v šicí dílně, že každý steh má být úkonem lásky k Bohu. Sestry potvrzují, že nemluvila o ničem, co by se netýkalo lásky k Bohu a konání dobra pro bližní.¹⁸⁰ Často pracovala a vyřizovala různé věci v koutě šicí dílny (neměla vlastní kancelář) a už jen její přítomnost zde byla zdrojem pokoje a pro všechny neustálou připomínkou ke sjednocení s Bohem.¹⁸¹

Do všech činností vkládala lásku k Pánu a touhu pomáhat druhým. Když např. chodila s jinou sestrou tři hodiny po městě a nepodařilo se jim sehnat to, co hledaly, říkala: „Trpělivost, nemůžeme dělat nic. Nabídněme Pánu naši nespokojenost. Každý krok a každé slovo ať je úkonem lásky k Bohu s úmyslem zachránit nějakou duši.“¹⁸²

¹⁷⁴ POSADA, COSTA, CAVAGLIA: Moudrost života, 44,2.

¹⁷⁵ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello II, 104.

¹⁷⁶ Srov. POSADA, COSTA, CAVAGLIA: Moudrost života, 36,3; 66,6; 37,15; 43,3.

¹⁷⁷ Tamtéž, 23,1.

¹⁷⁸ Srov. CAPETTI: Cronistoria II, 118.

¹⁷⁹ Srov. tamtéž, 380.

¹⁸⁰ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 292.

¹⁸¹ Srov. CAPETTI: Cronistoria II, 139.

¹⁸² Srov. CAPETTI: Cronistoria III, 104.

3.2.3 Nabídka doprovázení pro všechny

Nevybírala si k doprovázení jen ty „nejduchovnější“, nejhrošlivější, nějakou elitu. Její vedení bylo nabídnuto všem a bylo přístupné pro všechny. Bylo velmi prosté, aby každý rozuměl, ale nebylo povrchní. Naopak velmi hluboké, mířící k podstatě. Všechny, byť různými cestami, chtěla přivést ke svatosti. Některé podněty byly pro sestry i děvčata společné (některá slůvka, novény atd.), jiné měly rozdělené, další zcela individuální, ale pro všechny zde existovala nabídka doprovázení.

Jednou z jejích velkých starostí bylo, aby nikoho nenechala od sebe odejít bez nějaké dobré myšlenky, která by ho přivedla ke vzpomínce na Boha, duši, věčnost, a tak aby všem činila dobro.¹⁸³ Neomezovala se jen na ty, které za ní samy přišly nebo výslovně o vedení nebo radu žádaly, příp. na ty, které byly právě ve formaci. Doprovázela všechny, jež jí Boží prozřetelnost poslala do cesty. Nečekala, až se budou ptát, ale sama je první oslovovala, vyptávala se, navazovala vztah. Záleželo jí na každé osobě, zvláště na dívkách, konala dobro všem, jak duchovní tak hmotné, nikoho nepřehlédla, uměla poradit, vytušit, co druhý právě potřebuje. Můžeme to vidět na následujícím příkladu:

Když se s komunitou vracela z pouti, uviděla nějaké špinavé a otrhané děvčátko. Hned je zavolala sobě, začala s ním hovořit, dala mu najíst, poslala s ním jednu sestru k potoku, aby ho umyla a mezitím si vzala spodničku od jedné sestry a pustila se do stříhání a šití šatů pro děvče. Když se dívka umytá vrátila, posadila si ji vedle sebe a zatímco šila, povídala si s ní, rozveselovala ji, vyptávala se jí na náboženství, naučila ji některé modlitby, dokud nebyly šaty hotovy. Dala jí chléb i pro sourozence, nechala pozdravovat maminku, doporučila jí, aby byla dobrá, měla ráda Pána Ježíše a Pannu Marii, dělala vždy zbožně znamení kříže a často se modlila modlitbu Zdravas Maria, kterou se právě naučila. Potom ji spokojenou poslala domů.¹⁸⁴

Takto se chovala vždy. Sestry vzpomínaly, že na všech vycházkách, když potkala na cestě nějakou dívku, přiblížila se k ní, vyptala se jí na katechismus, a když zjistila, že ho nezná, postupně ji ho během cesty učila a pozvala ji na neděli do oratoře.¹⁸⁵

Jednou po návratu z procházky večer při slůvku řekla sestrám smutně. „Dnes jsme potkaly chudou, špinavou dívku a žádná z vás si jí nevšimla. Nechaly jsme ji jít svou cestou. To není dobře, my jsme poslány zvláště k chudým dívkám, a když je potkáme, musíme je my první oslovit, říct jim nějaké dobré slovo a nějakou dobrou myšlenku o náboženství.“¹⁸⁶

¹⁸³ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 124.

¹⁸⁴ Srov. CAPETTI: Cronistoria II, 258.

¹⁸⁵ Srov. tamtéž, 261.

¹⁸⁶ Srov. tamtéž, 332.

Byla plně zaujata myšlenkou dělat dobro druhému, alespoň dobrým příkladem, když už to nešlo jinak. Když mohla nějak posloužit prospěchu druhých, byla šťastná. Z její tváře vyzařoval žár Boží lásky a touha po spáse duší, která naplňovala její srdce. V rozhovorech, i když se jednalo o věci, které s náboženstvím nijak nesouvisely, uměla laskavým způsobem změnit téma a vložit do řeči myšlenku, která povzbuzovala ke zbožnosti a k touze sloužit Bohu.¹⁸⁷

Sestry dosvědčují, že její myšlenky i city musely být neustále zaměřeny k Bohu, protože s velkou přirozeností využívala každé příležitosti, aby mluvila o Bohu a aby vedla k radostné lásce k němu.¹⁸⁸

3.2.4. Osobní vztah a důvěra

Aby mohla účinně vést, vytvářela s každou osobní vztah lásky a důvěry. Tento osobní vztah druhým umožňoval, aby se jí s důvěrou odevzdaly do rukou a nechaly se vést.

Získávala srdce děvčat laskavými způsoby, dávala sestrám zakusit opravdovou mateřskou náklonnost, byla srdečná a sympatická, schopná vytvářet hluboké vztahy. Měla průzračné a chudé srdce otevřené pro všechny. Byla pozorná k osobě, uměla naslouchat, pochopit potřeby, vyžadovat, vzbuzovat otázky, které vedou k růstu. Měla čas pro ostatní a uměla dát dívkám a sestrám drahocenný dar „přítomnosti“.¹⁸⁹

Některé dívky ještě po letech vzpomínaly na výkřiky radosti, které jim spontánně vytryskly ze srdce, když jim jejich asistentka oznámila, že na rekreaci přijde Marie Dominika. Hned se předbíhaly a strkaly, aby jí mohly být co nejbližší.¹⁹⁰

Nehleděla na to, jak dívky vypadají, odkud pocházejí, co si oblékají, ale pronikala do srdce, a ve všech, bohatých i chudých, viděla nesmrtelnou duši, Boží obraz, vykoupenou Ježíšovou drahou krví. Proto byla ochotna přinést jakoukoli oběť a snést sebevětší bolest, aby mohla vést duši ke stále větší kráse před Bohem, a formovat ji ve vytrvalém praktikování ctností.¹⁹¹

Když přicházely nové postulanky, snažila se jim co nejvíce pomoci překonávat počáteční těžkosti. Laskavě s nimi hovořila, vyptávala se na jejich rodiny, farnost, život, zájmy. Postulanka se postupně otvírala a takřka bez povšimnutí odkrývala sebe samu, své zvyky, náklonnosti. Uměla je vést k tomu, aby si zamilovaly nový způsob života. Často se

¹⁸⁷ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello II, 289.

¹⁸⁸ Srov. tamtéž, 191.

¹⁸⁹ Srov. CAVAGLIA: Dall'affidamento all'accompagnamento, 259.

¹⁹⁰ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 109.

¹⁹¹ Srov. tamtéž, 102–103.

setkávaly s těžkostmi a pokušením vrátit se domů, ale když se svěřily Marii Dominice, několik jejích slov stačilo, aby se jim vrátil pokoj do srdce.¹⁹²

Přijímala postulanky opravdu mateřsky, nechávala je u sebe vyplakat, oplakat to, co opustily. S velkou dobrotou a humorem jim promíjela jejich chyby.¹⁹³ Uměla se natolik vcítit do těžkostí a potřeb druhých, zvláště nových postulantek v jejich začátcích, že to všechny překvapovalo.¹⁹⁴ Měla schopnost způsobit, aby nacházely radost i v oběti, učila je milovat a vyhledávat to, co přirozeně nebylo přitažlivé.¹⁹⁵ Když neměly nic k jídlu (což se stávalo často), uměla tak povzbuzovat a dodávat odvahy, že i samotný hlad se stával příjemným.¹⁹⁶

Dívky později vzpomínaly na mnoho nejrůznějších projevů pozornosti a lásky, takže se každá cítila tou nejvíce od ní milovanou.¹⁹⁷ Také vůči sestřám se chovala ke každé se stejnou láskou, aniž by kohokoliv upřednostňovala, takže se každá cítila jako ta nejvíce milovaná.¹⁹⁸

Pokud věnovala někomu větší pozornost, byly to ty nejprostší sestry, nejvíce nesmělé, nejméně vzdělané. Zdálo se, že se s nimi setkává nejraději, byla vůči nim sdílnější než obvykle, často jim pomáhala s jejich obyčejnými pracemi. Volávala si ty nejvíce nesmělé, které si netroufaly samy mluvit, a zvala je, aby jí šly pomoci s nějakou prací. Tím vytvářela prostor k budování důvěry a k tomu, aby s ní mohly bez rozpaků rozprávět. Při tom je povzbuzovala, aby jí vyprávěly o svých starostech a o všem, co chtějí.¹⁹⁹

Dělala vše proto, aby k ní sestry měly důvěru. Totéž kladla na srdce i ostatním ředitelkám: „Je třeba zkoumat povahy a umět je vést k dobrému, je třeba vzbuzovat důvěru“²⁰⁰ Nebo: „Povzbuzujte stále sestry, udělejte všechno, co můžete, abyste si získala důvěru všech, když ji totiž budete mít, budete je moci snadněji napomenout.“²⁰¹

Zároveň však věděla, že je třeba při vytváření blízkých osobních vztahů bdělosti, protože zvláště pro ženské srdce je velmi snadné se navázat na druhé a upadnout do špatných nebo nezralých náklonností. Na jedné straně poukazovala na dona Boska a na jeho způsob výchovy srdcem, který s něžností, laskavostí a láskou otce přitahoval chlapce k sobě a vedl je k lásce k Bohu. Říkala sestřám, že mají také tak jednat s dívkami. Na druhé straně jim však připomínala, že vzhledem k tomu, že don Bosko je svatý a ony ne, je

¹⁹² Srov. CAPETTI: Cronistoria II, 119.

¹⁹³ Srov. tamtéž, 202.

¹⁹⁴ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 286.

¹⁹⁵ Srov. CAPETTI: Cronistoria II, 383.

¹⁹⁶ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 293.

¹⁹⁷ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello II, 113.

¹⁹⁸ Srov. tamtéž, 162.

¹⁹⁹ Srov. tamtéž, 163.

²⁰⁰ POSADA, COSTA, CAVAGLIA: Moudrost života, 25,2.

²⁰¹ Tamtéž, 56,10.

třeba dávat na sebe pozor, protože ony i dívky jsou víc srdce než hlava a navíc srdce citlivé, slabé, které se snadno na něco upne a naváže. Proto je třeba, aby mezi sestrami a dívkami i mezi sestrami navzájem byla stále bdělost, pozornost a modlitba. Je třeba být stále na stráži, aby je srdce nezradilo a nepřekvapily špatné náklonnosti. Žádná sebeláska, žádná zvláštní přátelství a různé divné pozornosti, ale ať v nich a mezi nimi kraluje duch mateřské lásky, sesterské čistoty a řeholní zdrženlivosti.²⁰²

3.2.5. Přizpůsobení se situaci jednotlivých osob

Marie Dominika měla praktický smysl pro realitu, uměla se přizpůsobit osobě a spokojit se s tím, jak každá mohla odpovědět na její vedení podle svých možností.²⁰³ Nechtěla po všech stejné výsledky ani nedoprovázela všechny stejným způsobem. Vedla postupně, podle schopností každé, nevyžadovala víc ale ani méně, než bylo v možnostech osoby.

Jedna mladá sestra, ke které se Marie Dominika chovala s velkou něžností a pozorností, se jí ptala, proč k ní má takové ohledy, zatímco k její starší sestře bývá přísná a bez okolků ji napomíná. Marie Dominika jí vysvětlila, že její sestra je silná, umí přijmout napomenutí v dobrém, získat si z něho zásluhy a růst ve ctnostech, a že rozumí tomu, proč a jak ji Marie Dominika vede. Zatímco ona je příliš jemná a nevydržela by ani polovinu toho, co sestra. Povzbudila ji však, že s dobrou vůlí může také dosáhnout ctností své sestry.²⁰⁴

Podíváme se na některé konkrétní příklady jednání s dívkami. Nejprve na Emilii Mosca, která přijela do Mornese jako učitelka.

Když Emilia přijela, nebyla zvyklá na chudobu, která byla v Mornese. Marie Dominika, která měla vždy ohledy na potřeby jednotlivých osob, nařídila kuchařce, aby jí dávala lepší jídlo, než měly ostatní. Tato mateřská pozornost tak zapůsobila na dívku, že si Marii Dominiku zamilovala a postupně k ní nabyla velké důvěry.²⁰⁵ Marie Dominika v nově přichozí učitelce brzy vytušila hloubku a schopnost jít k vrcholům dokonalosti, proto ji k nim vedla. Začala tím, že se jí položertem zeptala, jestli by se nemohla oblékat trochu jednodušeji ... ostatně, kdo ji tady vidí, dodala. Věděla z vlastní zkušenosti, jak je pro mladou dívku těžké zvítězit nad marnivostí a touhou dobře vypadat a vedla ji k tomu, aby položila jako základ života pouze víru, dobro, vděčnost Bohu za jeho dary. Postupně od ní žádala další oběti, ale s takovou jemností a laskavostí, že je dívka nemohla odmítnout. Emilia byla schopna odpovídat na podněty Marie Dominiky, prohlubovat její myšlenky a inspirovat se příklady ctností kolem sebe a brzy požádala o vstup do institutu.²⁰⁶

²⁰² Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello II, 135.

²⁰³ Srov. CAPETTI: Cronistoria I, 185.

²⁰⁴ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 337.

²⁰⁵ Srov. tamtéž, 222.

²⁰⁶ Srov. CAPETTI: Cronistoria II, 17.

Marie Dominika nejprve vytváří osobní vztah a zároveň nechává působit prostředí. Začíná s jednoduchými věcmi a postupně vede i skrze ty obtížné. Na tomto příkladu můžeme také vidět, že se doprovázení Marie Dominiky neomezuje jen na svěřené dívky a sestry, ale nabízí ho např. také zaměstnancům.

Corinnu poslal do Mornese její strýc, který se obával o její budoucnost. Bylo jí sedmnáct let, byla hezká a nadaná a otec ji vodil po nejrůznějších zábavách. Marie Dominika vytušila, že jejím příchodem, vystávají nebezpečí pro ostatní. Bude možné změnit její zvyky, které si přinášela z předchozího, poněkud divokého způsobu života, nebo naopak pokazí ostatní špatným příkladem? Vytušila, že jádro je dobré, tak bděla, aby se nikdo od ní nenaučil něco zlého, modlila se za ni, a obklopila ji něžnou péčí, aby si získala její srdce. Corinna měla ohnivou, tvrdohlavou povahu a byla velmi umíněná ve svých názorech, ale zároveň měla dobré srdce. Marie Dominika hned pochopila její povahu a začala s ní pracovat s velkodušnou a inteligentní horlivostí, a s laskavostí ji přivedla k tomu, aby se účastnila náboženského života. Dívka se brzy přizpůsobila společné modlitbě, přestala si na sobě tolik zakládat, ale tvrdšíjné odmítala zpověď a svaté přijímání. Představa, že by o svém předchozím divokém životě měla mluvit se zpovědníkem, byla pro ni nepřijatelná. Jeden večer s ní Marie začala něžně mluvit o její zemřelé matce, Corinna se dojala při vzpomínce na prázdnotu, kterou jí smrt matky zanechala. Marie ji pak vyzvala, aby za maminku obětovala svaté přijímání, aby jí pomohla z očiště. Dívku to velmi zasáhlo, tento důvod jí pomohl překonat odpor a s pomocí Marie Dominiky se připravila ke zpovědi a přistoupila k svatému přijímání. Pán jí odplatil něžností, kterou zaplavil její duši, a Corinna pokračovala na cestě poznávání Ježíše a brzy se vyrovnala těm nejhorlivějším a nejposlušnějším dívkám.²⁰⁷

Marie Dominika opět nejprve usiluje navázat přátelský vztah a pak se snaží dívku doprovodit k hlubšímu setkání s Ježíšem, který ji už potom bude sám přitahovat. Podobně jedná i v případě Marie Belletti.²⁰⁸

Na jejím příkladě je zvlášť dobře vidět postupnost doprovázení, kdy Marie Dominika vyžaduje jen to, čeho je dívka v dané chvíli schopna, a mnoho věcí nechává zatím „být“, ale nespokojuje se s tímto stavem a vede stále dále. Zároveň bdí nad ostatními dívkami, aby jim špatný příklad nebyl ke škodě. Také je zde patrné, jak velmi počítá s Božím působením v duši dívek. Můžeme si též povšimnout, že zapojuje do doprovázení i ostatní sestry. To je ještě patrnější v případě Emmy Ferrero.²⁰⁹

²⁰⁷ Srov. CAPETTI: Cronistoria I, 260–262. Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 259.

²⁰⁸ Příběh Marie Belletti je v příloze.

²⁰⁹ Příběh Emmy Ferrero je v příloze.

Marie Dominika dokázala vidět možnost růstu i tam, kde se zdálo, že žádná není. To neznamená, že by vždycky byla úspěšná, i ona musela některé dívky poslat pryč, protože je zde vždy ještě ve hře svoboda druhého člověka.

Její moudrost se projevovala zvláště ve vedení postulantek. Zkoumala do hloubky povahu postulantek, které jí Pán svěřoval, a všímala si i jejich mlčenlivého utrpení nebo jen jejich potřeb a momentálních těžkostí. Účastnila se rekreací, zapojovala se do her postulantek, aby lépe poznala jejich povahu a mohla je vést a formovat.²¹⁰ Zkoumala náklonnosti a zvyky každé postulanky, velmi povzbuzovala, oživovala důvěru, napravovala laskavými slovy, jinou napomenula s přísným a zároveň něžným pohledem, další s úsměvem, jinou zas jiným způsobem podle její povahy a situace.²¹¹

Pro jednu postulanku bylo velmi těžké vydržet ticho a v klidu. Když ji Marie Dominika přistihla mluvit během doby mlčení, řekla jí: „Dobře, když jsi tak upovídaná, za pokání po osm dní oběhneš dvakrát vinici.“ Postulanka rychle pochopila, že to není trest, ale ohled na její těžkosti, a měla ji ještě radši.²¹²

Věděla, že pro růst je potřeba času, a nespěchala. V dopise donu Caglierovi²¹³, kterého informuje o různých událostech v domě, mimo jiné píše, že „se tu neskládaly sliby, protože osoby ještě nejsou zralé.“²¹⁴ Krásně svůj postoj shrnula v dopise sestře Angele Vallese, která měla na starosti první misionářky v Jižní Americe:

„Je zapotřebí, abyste měla se sestrou Vittorií trpělivost a postupně ji uváděla do ducha naší kongregace. Ještě si jej nemohla osvojit, protože byla v Mornese příliš krátce. Zdá se mi, že podaří-li se Vám ji správně vést, zvládne to dobře. Stejně tak ostatní, každá má své chyby, je třeba je s láskou opravovat, ale nepředpokládat, že je nebudou mít, a ani nepředpokládat, že se napraví všechno najednou, to ne, ale s modlitbou, trpělivostí, bdělostí a vytrvalostí se postupně zvládne všechno. Důvěřujte v Ježíše, všechny své obtíže vložte do Jeho Srdce, nechte jednat Jeho, On vše napraví.“²¹⁵

3.2.6. Spolupráce v doprovázení

Jak jsme mohli vidět na příkladech, nejednala ve svém doprovázení sama, ale své působení vhodně propojovala s působením jiných sester, zodpovědných za formaci nebo výchovu, příp. s působením celé komunity. Vybízela ostatní sestry k výchovným zásahům a ke společné modlitbě za dívky. Měla ve zvyku svěřovat novou postulanku některé sestře,

²¹⁰ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 359.

²¹¹ Srov. tamtéž, 360.

²¹² Srov. CAPETTI: Cronistoria III, 62.

²¹³ Giovanni Cagliero byl prvním generálním ředitelem institutu FMA.

²¹⁴ POSADA, COSTA, CAVAGLIA: Moudrost života, 9,10.

²¹⁵ Tamtéž, 25,3.

aby ji povzbuzovala a rozveselovala.²¹⁶ Stejně tak svěřovala nové dívky dívkám starším, aby se o ně staraly, pomáhaly jim a byly jim dobrým příkladem. Vytvářela prostředí, které podporovalo růst a zrání a ve kterém každá mohla vydávat ze sebe to nejlepší.

Bděla také nad sestrami, které měly za úkol doprovázet dívky, postulanky, nebo novicky. Podporovala a v případě potřeby usměrňovala jejich působení. Dávala jim rady a dělila se s nimi o své zkušenosti. Uměla jim předávat svou lásku k mladým a horlivost pro vedení duší.²¹⁷

Dokázala spolupracovat se zpovědníky a duchovními vůdci komunity, rozlišit, co patří do čí kompetence. Povzbuzovala sestry k upřímnosti a důvěře jak ke zpovědníkovi, tak k představené. Byla ochotná sestry vždy vyslechnout, když ale viděla, že není vhodné slyšet některé věci, hned přerušovala hovor a říkala: o tomto je lépe mluvit pouze se zpovědníkem. A často sestře radila, jakým způsobem s upřímností předložit zpovědníkovi svou duši.²¹⁸

Někdy zasahovala sama, někdy poslala za ředitelem domu nebo za generálním ředitelem. A naopak oni zase posílali za ní. Každoročně se konaly u sester duchovní cvičení pro ženy a dívky, na které přijížděl i don Bosko. Povzbuzoval je, radil jim a vedl je k dobrému životu v rodinách i zaměstnáních. Když se jednalo o rozlišování povolání, poté co je pozorně vyslechl, posílal je za Marií Dominikou, aby ona s nimi dokončila jejich rozlišování, protože věděl, že je plná Ducha Božího a zná tajemství srdcí.²¹⁹

I jako představená se stále nechávala vést donem Pestarinem. Předkládala mu vše, co dělala nebo měla v úmyslu udělat, a přijímala od něj rady a vysvětlení.²²⁰ Po jeho smrti projevovala stejnou ochotu nechat se vést i vůči dalším ředitelům domu, byť byli mladší a mnohem méně zkušení než ona. Píše řediteli domu donu Lemoynovi: „Vy, důstojný otče, mě v ničem nešetřete, jednejte se mnou, jak chcete, napomínejte mě beze všech ohledů, zkrátka jednejte se mnou tak, jak jedná otec se svou prvorozenou dcerou.“²²¹

V řediteli²²² viděla zástupce dona Boska, proto měla vůči němu postoj respektu a podřízenosti. Často se ptávala, jak se zachovat v té či oné situaci, a nic důležitého nedělala bez jeho souhlasu nebo rady. Někdy měla jiný názor než on, svobodně ho vyjádřila a pak se podřídila úsudku ředitele.²²³

²¹⁶ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 366.

²¹⁷ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello II, 103.

²¹⁸ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 362.

²¹⁹ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello II, 72.

²²⁰ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 230.

²²¹ POSADA, COSTA, CAVAGLIA: Moudrost života, 11,2.

²²² V té době byl institut FMA včleněn do salesiánské kongregace a komunita měla kromě představené také duchovního ředitele SDB.

²²³ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello II, 280.

3.2.7. Osobní předpoklady, vlastní příklad

Mnohem více než slovy vedla tím, čím sama byla, svým příkladem. Věděla, že je to účinnější. Píše jedné ředitelce: „Je na nás, abychom jim (sestrám) pomáhaly stále růst ve ctinosti, nejprve příkladem, protože věci, které se naučí z příkladu, zůstanou více vryté do srdce a způsobí mnohem více dobra, a teprve potom slovy.“²²⁴ Často sestřím, které odcházely do jiných domů, připomínala, že nejlepší apoštolát je apoštolát dobrého příkladu. A že se dosáhne více mlčením a prací než kázáním bez skutků.²²⁵

Nešlo však o nějaké mechanické napodobování chování. Marie Dominika předávala hodnoty skrze život. Její osobní zkušenost byla cestou k setkání s tajemstvím Boha. Nešlo o to chtít to dělat jako ona, ale pochopit prostřednictvím velmi jednoduchých způsobů transcendentní svět, který působil v její osobě. Sestry vnímaly, že žije ve vědomí Boží přítomnosti, uměla jim předávat svou důvěru v Boha a lásku k němu, která jí hořela v srdci. Když někdo uvede druhého do autentického a osobního vztahu s Bohem, stává se z představeného nebo vychovatele pravý duchovní otec či matka.²²⁶

Její slova byla účinná, protože neučila nebo nevyžadovala nic, v čem by sama nedávala zářný a stálý příklad.²²⁷ Tak o tom píše řediteli domu donu Lemoynovi: „Budu-li milovat Ježíše celým srdcem, budu také umět přivést ostatní k tomu, aby ho milovali.“²²⁸

V životě Marie Dominiky nenajdeme mimořádné dary, milosti, vnější projevy Božího působení jako třeba u dona Boska nebo jiných svatých. Boží přítomnost se u ní projevovala způsobem spíše „běžným“, skrze postoje, chování, události, duchovní intuice a zvláštním způsobem v daru rozlišování duchů. Toto se zdá být jejím zvláštním darem nebo charismatem od Boha vzhledem k jejímu poslání. Uměla předvídat, měla vynikající duchovní smysl, milost rozlišování a zkoumání srdcí, že uhádla náklonnosti, vnitřní boje a zdar nebo nezdar mnohých povolání.²²⁹ Používala málo slov, a to ještě ne gramaticky správně, ale měla opravdu vzácného ducha opatrnosti, úsudku a kritéria.²³⁰ Měla slabou kulturní přípravu (uměla jen číst, psát se začala učit až jako představená), zato solidní duchovní formaci.²³¹

²²⁴ POSADA, COSTA, CAVAGLIA: Moudrost života, 17,1.

²²⁵ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 114.

²²⁶ Srov. POSADA: Il carisma della direzione spirituale personale in s. Maria Domenica Mazzarello, 101–103.

²²⁷ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello II, 138.

²²⁸ POSADA, COSTA, CAVAGLIA: Moudrost života, 11,2.

²²⁹ Srov. POSADA: Il carisma della direzione spirituale personale in s. Maria Domenica Mazzarello, 89.

²³⁰ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello II, 238.

²³¹ Srov. POSADA: Il carisma della direzione spirituale personale in s. Maria Domenica Mazzarello, 90.

Don Bosko o ní řekl, že její omezené vzdělání bohatě nahrazují její ctnosti: opatrnost, duch rozlišování a schopnost řízení, založená na dobrotě, lásce a neochvějně víře v Pána.²³² Byla velmi pokorná a nechávala se použít tak, jak to Bůh od ní potřeboval. Nepovažovala se za schopnou vést druhé. Mnohokrát prosila dona Boska, aby ji zbavil úřadu představené, protože, jak opakovala, není schopna vést ani sebe samu, natož vést druhé.²³³

Byla přesvědčena, že pravou představenou domu je Panna Maria. Že je to ona, kdo se stará o všechno a všechny vede k svému Synu.²³⁴ Marii připisovala dobro, které se dělo. Píše donu Caglierovi: „Myslím, že nejdříve bych Vám měla říci, že tu byl doposud stále klid, veselí a dobrá vůle všech stát se svatými, za což děkuji Bohu. Abych pravdu řekla, jsem zároveň udivena a zmatena, když se dívám na tyto dcery, stále veselé a klidné. Je vidět, že i přes mou velkou nehodnost nám naše drahá Matka Maria Nejsvětější Pomocnice uděluje opravdu veliké milosti.“²³⁵

Svěřovala se Panně Marii s plnou důvěrou a odevzdávala každý večer k její soše klíče od domu, aby to byla Maria, kdo vede osoby, které zde bydlí, i apoštolát, který dělají: vychovávat dívky k setkání s Bohem. Marie Dominika se od ní učila postoji pokorné a ochotné služby, bez jakékoliv domýšlivosti. Jejím nejoblíbenějším místem bylo to poslední. Vyhýbala se všemu, co by zavánělo protagonismem. Nepřestávala usměrňovat svůj temperament, který by jí mohl dát vyniknout, mít převahu nad druhými, povolit marnivosti. Její postoj služby s pokorou srdce jí nebyl dán přirozeně, je to plod její věrné poddajnosti Duchu, který pracuje v srdci člověka skrze postupné očišťování všeho, co vzdaluje od Boha.²³⁶

Měla schopnost vytušit v realitě a v osobách působení Ducha. Jistota, že je to Boží ruka²³⁷, která pracuje v duši, ji vedla k bdělosti při objevování tohoto působení v osobách a v komunitě.²³⁸

3.2.8. Některé důrazy: pravda, svoboda, radost, láska

Marie Dominika věděla, že tu nejdůležitější práci koná Bůh v srdci člověka, a tak se snažila vytvořit prostředí a podmínky k tomu, aby mohl co nejúčinněji působit. Jak jsme viděli, velmi jí záleželo na pravdivosti a přímosti, čistotě úmyslu, jednoduchosti srdce.

V základu jejích vztahů se nacházela vzájemná důvěra. Ta zahrnuje úctu, důvěru, otevřenost a vylučuje zbytečné komplikace přecitlivělosti. Je to otevřenost srdce, která

²³² Srov. CAPETTI: Cronistoria II, 396.

²³³ Srov. tamtéž, 76.

²³⁴ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 310.

²³⁵ POSADA, COSTA, CAVAGLIA: Moudrost života, 7,2.

²³⁶ Srov. CAVAGLIA: Dall'affidamento all'accompagnamento, 264–265.

²³⁷ Srov. POSADA, COSTA, CAVAGLIA: Moudrost života, 66,2.

²³⁸ Srov. CAVAGLIA: Dall'affidamento all'accompagnamento, 266.

umožňuje představené založit skutečně osobní vztah. Marie Dominika byla svobodná od komplikací citů způsobených sympatiemi nebo antipatiemi, vzbuzovala autentický vztah důvěry a vedla s trpělivou láskou a zároveň pevností k pravdě v sobě samých. Tuto pravdu nazývá přímostí, ryzostí. Byla taková sama a vyžadovala to i od ostatních. Byla přísná k těm, které nebyly přímé v řeči. Tato přímost je čistota úmyslu, jednoduchost srdce, pravda bytí. Pomáhala k objevení sebe sama v pravdě, aby se sestry i dívky mohly stát sebou samými. Pravdivost je podmínkou k cestě směrem k Pravdě, která je v nás, ale také nás přesahuje, k Pravdě, k níž se směřuje v celé duchovní cestě.²³⁹

Jak moc jí záleželo na vedení k pravdivosti, upřímnosti, ryzosti, můžeme vidět i z toho, že i na smrtelné posteli, když věděla, že už jí nezbývá mnoho života a chtěla říct sestřím věci, na nichž jí opravdu velmi záleželo, se opakovaně vracela k tomuto tématu. Těm, které měly na starosti chovanky a postulantky, připomínala²⁴⁰: „Vy, které vedete chovanky a postulantky, neunavujte se nikdy doporučovat jim pravdivost a upřímnost, zvláště ve zpovědi, tak budou spokojené v okamžiku smrti.“²⁴¹ Téměř již nemohla mluvit, ale vzchopila se, aby stále znovu opakovala: pravdivost, upřímnost vůči všem, zvláště vůči zpovědníkovi.²⁴²

Kladla velký důraz na základní motivaci, jež řídí volby a následně i činy. Mluvila o „konání srdcem“, s „čistotou úmyslu“. Láska k Bohu a k bližnímu, modlitba, práce, vše musí vycházet z hloubky tohoto srdce.²⁴³ Proto se ptá: „Milujete Pána? Ale opravdu ze srdce? Pracujete jen pro Něj?“²⁴⁴ A vybízí: „Spojte se úzce s Ježíšem, pracujte jen proto, abyste se Mu zalíbila.“²⁴⁵ Ředitelkám doporučuje, jak mají vést sestry: „Povzbuzujte je stále, aby byly pokorné a poslušné, měly rády práci, pracovaly s čistým úmyslem, aby byly ryzí a upřímné vždy a ke všem.“²⁴⁶

Takto se může dojít ke svobodě, která umožňuje jít klidně a jistě, i když mezi nevyhnutelnými těžkostmi, jež jsou v každém životě. V tomto kontextu můžeme pochopit jednu z jejích nejhutnějších a nesyntetičtějších formulací, plod její intuice a zralé zkušenosti: „Dělejte svobodně všechno to, co vyžaduje láska“²⁴⁷. „Dělejte svobodně“ zahrnuje cestu osvobození z hříchu a vnitřních i vnějších podmíněností. Pravým znamením

²³⁹ Srov. POSADA: Il carisma della direzione spirituale personale in s. Maria Domenica Mazzarello, 97–99.

²⁴⁰ Srov. CAPETTI: Cronistoria III, 378.

²⁴¹ Tamtéž, 378.

²⁴² Srov. tamtéž, 382.

²⁴³ Srov. POSADA: Il carisma della direzione spirituale personale in s. Maria Domenica Mazzarello, 99–101.

²⁴⁴ POSADA, COSTA, CAVAGLIA: Moudrost života, 23,1.

²⁴⁵ Tamtéž, 22,8.

²⁴⁶ Tamtéž, 17,1.

²⁴⁷ Tamtéž, 35,3.

tohoto života svobody v lásce je podle Marie Dominiky radost. Radost je „znamením srdce, které velmi miluje Pána.“²⁴⁸ V této perspektivě duchovní cesty se chápe význam „stálé radosti“, o které tak často mluví. Je plodem Ducha, plodem svobody zrozené z lásky.²⁴⁹

Z duchovní cesty, kterou Marie Dominika prošla, a skrze osvobození svého života, získala pro sebe i pro druhé záviděníhodnou svobodu ducha a neobvyklou schopnost pronikání a rozlišování duchů. Svobodu ducha, která je podmínkou k vnitřnímu osvobození druhých.²⁵⁰

3.4. Don Bosko a Marie Dominika

V čem může Marie Dominika doplnit dona Boska? Mnoho věcí, ač jejich zkušenost doprovázení vznikala „nezávisle“ na sobě, je takřka identických. Ale můžeme načrtnout několik aspektů, ve kterých Marie Dominika obohacuje zkušenost doprovázení dona Boska.

Marie Dominika ukazuje způsob doprovázení laika, tedy nekneze, jenž nemůže doprovázet pomocí zpovědi, která, jak jsme mohli vidět, byla pro dona Boska tak zásadním prostředkem doprovázení. Marie Dominika ukazuje, že i bez tohoto prostředku je účinné doprovázení možné. Uměla spolupracovat se zpovědníky, doplňovat jejich působení a rozlišit, co patří do čí kompetence.

Ukazuje dále, že salesiánské charisma, které vzniklo v prostředí mužském, je možné žít také v ženském prostředí, ve stejném duchu, ale s typicky ženským zabarvením. Spojuje v sobě mateřskou něhu s pevností, umí projevit srdečnou náklonnost a péči, ale zároveň udržet odstup, aby nevytvářela závislosti. Při doprovázení děvčat klade důraz na pravdomluvnost, pravdu o sobě a čistotu úmyslu, bojuje proti marnivosti a touze dobře vypadat, snaží se osvobodit od zbytečné přecitlivělosti, podléhání sympatiím. Sestry vyzývají také k bdělosti nad vlastním srdcem, protože ví, že se může snadno připoutat.

Na jejím příkladě můžeme snad ještě více než u dona Boska vidět komunitní rozměr doprovázení. Již v šicí dílně začínala společně se svou přítelkyní, postupně se přidávaly další dívky, které chtěly sdílet stejný život i apoštolát. Neumíme si ji představit jinak než v komunitě sester, kdy doprovází komunitu, v komunitě a skrze komunitu. Vhodně propojovala působení své, ostatních sester i salesiánských kněží tak, aby směřovalo k jedinému cíli.

²⁴⁸ Tamtéž, 60,5.

²⁴⁹ Srov. POSADA: Il carisma della direzione spirituale personale in s. Maria Domenica Mazzarello, 99–101.

²⁵⁰ Srov. tamtéž, 93.

Na rozdíl od dona Boska byla po lidské stránce mnohem méně připravená a schopná k tomuto úkolu. Don Bosko měl např. výbornou paměť a mnoho studoval, zatímco ona neuměla ani psát. Zнала jen svou rodnou vesnici a její bezprostřední okolí. Don Bosko také dělal mnoho zázraků, o kterých se vědělo, chodily za ním davy lidí, ona naopak prožila svůj život ve velké jednoduchosti a prostotě. Proto i její doprovázení je velmi jednoduché a prosté, ale zároveň hluboké a mířící k podstatnému. Byla velmi pokorná, otevřená vedení Ducha a ochotná nechat se použít tak, jak to Bůh od ní potřeboval, proto bylo její doprovázení tak účinné. To může být povzbuzení pro ty, kdo nemají tak mimořádné dary jako don Bosko, že totiž lze doprovázet i bez studií, mimořádných zázračných schopností, v chudobě srdce a poddajnosti Duchu.

Při pohledu na dona Boska a Marii Dominiku vidíme podivuhodné působení Boha, který si vede dvě velmi rozdílné osoby - a zpočátku nezávisle na sobě - různými cestami ke stejné zkušenosti apoštolátní lásky,²⁵¹ aby s ním mohly spolupracovat při vzniku salesiánského charismatu.

Uvádíme zde vzpomínku dona Cagliera, která ukazuje, jak moc byl duch Marie Dominiky podobný duchu dona Boska a zároveň krásně shrnuje základní prvky jejich působení.

Don Cagliero byl ustanoven prvním generálním ředitelem právě vzniklého Institutu FMA. Měl předávat postulankám i sestrám pravého salesiánského ducha a tento úkol mu dělal značné starosti. Aby měl jistotu, že je formuje správným způsobem, chodíval se o tom často radit s donem Boskem. Don Bosko ho laskavě uklidňoval slovy:²⁵² „Ty znáš ducha naší oratoře, náš preventivní systém a tajemství, jak si získat lásku mladých, dosáhnout toho, aby nám naslouchali a poslouchali nás, jak umět milovat všechny a neubližovat nikomu, asistovat jim dnem i nocí s otcovskou bdělostí, trpělivou láskou a stálou dobrotou. Dobře, všechny tyto schopnosti dobrá matka Mazzarellová má, a tak můžeme důvěřovat jejímu vedení institutu a vedení sester. Ona nemusí dělat nic jiného a nic jiného nedělá, než sjednotit se s duchem, systémem a povahou, která je vlastní naší oratoři, stanovám a rozhodnutím. Jejich kongregace je rovnocenná s naší, má stejný cíl a stejné prostředky, které ona vštěpuje příkladem i slovy sestrám, aby ony, podle jejího příkladu, spíše než představené, ředitelky a učitelky, byly něžnými matkami svým mladým svěřenkám.“²⁵³

²⁵¹ Srov. Istituto Figlie di Maria Ausiliatrice: *Costituzioni e Regolamenti*, Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1982, čl. 2.

²⁵² Srov. MACCONO: *Santa Maria D. Mazzarello I*, 274.

²⁵³ Tamtéž, 274.

4. Doprovázení v salesiánském charismatu – současné podněty

Viděli jsme, jakým způsobem uskutečňovali doprovázení don Bosko a Marie Dominika. Oni ve své době, pod vedením Ducha a na základě své zkušenosti, odpovídali na aktuální výzvy a potřeby mladých. Mohli jsme tak pozorovat některé podstatné prvky, které tvoří součást salesiánského způsobu doprovázení.

Řeholní instituty během svého působení stále znovu promýšlí a prohlubují své vlastní charisma. Hledají, jakým způsobem odpovědět na výzvy své doby a zároveň zůstat věrni odkazu zakladatelů. Rozlišují, co bylo historicky podmíněno a je tedy potřeba změnit, a kde by naopak změna znamenala odklon od vlastního charismatu.

Nebudeme se zde zabývat celou reflexí salesiánské rodiny na téma duchovního doprovázení od časů dona Boska a Marie Dominiky až po dnešní dobu, protože podnětů je mnoho a nebyl by pro ně dostatečný prostor. Zaměříme se pouze na některé aspekty, jež se zdají být v dnešní době aktuální a mohou pomoci naznačit směr a způsob, kterým by bylo možné doprovázení v salesiánském charismatu uskutečňovat. Nejsou samozřejmě vyčerpávající a jejich výběr je nutně subjektivní. Některé se týkají všech, některé specifičtěji řeholníků. Budeme, kromě vlastní reflexe, vycházet také z myšlenek hlavních představených, z dokumentů institutu FMA a z podnětů některých dalších autorů.

4.1. Salesiánský styl doprovázení

Sestra FMA Piera Ruffinatto si pokládá otázku, zda existuje salesiánský model výchovného doprovázení. Odpovídá, že pokud pod tímto pojmem chápeme ustanovenou a zesystematizovanou metodu, odpověď bude negativní. Praxe salesiánského doprovázení se nepodřizuje strnulým pravidlům, protože se přizpůsobuje realitě mladých a působí v jednotě úmyslů a zásahů, aby vytvořila prostředí, které je formační ve všech svých nabídkách a skrze mnohostranné osobní vztahy. Je to činnost, která zaujímá celý život mladých i vychovatelů, zapojuje každého do cesty růstu od bodu, na němž se nachází a podle jeho osobního tempa.²⁵⁴

Nicméně je přesto možné načrtnout některá důležitá kritéria pro doprovázení v salesiánském stylu. Je to podle ní především nezbytnost *neoddělovat nikdy osobní doprovázení od doprovázení komunitního*, naopak, integrovat je, aby duchovní asistence poskytnutá každému mladému člověku, našla plodný terén v celkovém výchovném prostředí se svými různorodými nabídkami a aktivitami. Dále je to přesvědčení, že

²⁵⁴ Srov. RUFFINATTO: op. cit., 248.

doprovázení není činnost vyhrazená některým vychovatelům nebo vychovatelkám více vnímavým nebo připraveným, ale je *úkolem celé výchovné komunity*,²⁵⁵ a spočívá v přijetí péče o celou životní realitu mladých. A nakonec, je to zkušenost, která má *charakter vzájemnosti*, protože vzhledem ke společnému programu duchovního života, jsou všichni členové výchovné komunity zapojeni do vytváření vztahů, které jsou skutečně plodné, tj. schopné nechat narodit každého do výše jeho lidství.²⁵⁶ Budeme se inspirovat těmito jejími podněty a přidáme ještě další, tak jak vyplynuly ze zkušenosti doprovázení zakladatelů.

4.2. Poslání doprovázet

Nejdříve bychom chtěli říci, že poslání doprovázet se v salesiánském charismatu týká všech. Bývalý generální představený SDB Edigio Viganó zdůrazňuje členům salesiánské rodiny, že všichni jsou z důvodu svého poslání povoláni Pánem věnovat se duchovnímu vedení druhých, byť v různých rolích a různými způsoby.²⁵⁷ Poslání doprovázet je v samotném salesiánském charismatu, protože je zde významný vztah a propojení mezi výchovou a spiritualitou. Proto každý, kdo vychovává v salesiánském stylu, také duchovně vede.²⁵⁸

Generální představená FMA Yvonne Reungoat vybízí k znovuoobjevení doprovázení, které je projevem apoštolátní lásky k sestrám i ke svěřeným mladým. Doprovázení má své kořeny v samotné struktuře člověka stvořeného k podobě Boha, který je Láska. Je přítomné v Bibli a v charismatické inspiraci dona Boska a Matky Mazzarellové. Yvonne Reungoat ho vidí dnes jako obzvlášť naléhavé a nutné pro růst v povolání, pro poslání i pro svědectví zasvěceného života.²⁵⁹ Generální kapitula připomíná, že doprovázení je jeden ze způsobů, jakým komunita, která prožívá rodinného ducha, uskutečňuje preventivní systém, tedy tím, že se sestry starají jedna o druhou a společně se starají o mladé, kteří jsou jim svěření.²⁶⁰

Celá výchovná komunita doprovází a je doprovázena. Ne tedy jen ti schopnější, více připravení, ale všichni, kdo jsou nějakým způsobem zapojeni do salesiánské výchovné činnosti. V rámci výchovné komunity budou samozřejmě různé nabídky, ale jedno společné ovzduší doprovázení. Jiné budou obsahy doprovázení pro zasvěcené osoby, jiné

²⁵⁵ Výchovnou komunitou je myšlena řeholní komunita, vychovatelé, děti a mladí, jejich rodiny a další členi salesiánské rodiny, kteří se rozdílnými a vzájemně se doplňujícími rolmi podílejí na společném poslání.

²⁵⁶ Srov. RUFFINATTO: op. cit., 248.

²⁵⁷ Srov. VIGANÓ: op. cit., 35–36.

²⁵⁸ Srov. LIBERATORE Pasquale: La direzione spirituale tra gli interventi formativi, in: COGLIANDRO Mario (ed.): La Direzione Spirituale nella Famiglia Salesiana. Atti della X Settimana di spiritualità della Famiglia Salesiana, Roma: Editrice S.D.B., 1983, 109–117, 116.

²⁵⁹ Srov. REUNGOAT Yvonne: Doprovázení jako způsob prožívání společenství a styl, kterým projevovat lásku. Oběžník č. 904, Praha: Provincie kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice (pro vnitřní potřebu), 2009, 1.

²⁶⁰ Srov. INSTITUT DCER PANNY MARIE POMOCNICE: Ze všeho největší je láska, č. 35.

pro zaměstnance, animátory, dobrovolníky, jiné pro mladé, pro jejich rodiny. Pro všechny však bude stejný cíl, ke kterému mají směřovat při vzájemném doplňování a obohacování.

4.3. Doprovázení v řeholní komunitě

Všichni členové salesiánské rodiny jsou tedy povoláni doprovázet. Ale zcela zvláštní postavení zde mají představení řeholních komunit.

4.3.1. Role představené/ho domu

Don Bosko spojil roli ředitele domu s rolí zpovědníka spolubratří a chlapců. Dnes už jsou tyto role rozdělené, ale můžeme vidět, na co chtěl dát don Bosko důraz. Vyplyvá z toho, že chtěl, aby ředitel byl opravdový duchovní otec svých spolubratří a chlapců.²⁶¹

Duchovní otcovství salesiánského představeného je důležitým prvkem salesiánského charismatu. Salesiánský ředitel má ve svých slovech, při setkáních, při rozhodování jednat jako otec, učitel a duchovní vůdce. Tak jako don Boskův život nebyl ničím jiným než otcovstvím, tak ani jeho synové nemohou bez otcovství existovat. Proto mají salesiáni být otcové mládeže jim svěřené, tj. mají pro ně dnem i nocí dýchat a žít a především milovat jejich duše, chránit je od zla a posilovat v dobru. To se týká všech. Ale vnější uskutečňování tohoto otcovství je zprostředkováno skrze ředitele domu. Je zodpovědný za ostatní, ale tato zodpovědnost vychází z hluboké lásky ke každému, kdo je mu svěřen. Jeho úkolem je pomáhat jim růst v nejširším smyslu tohoto slova, růst především v životě Ducha podle plánu Otce. Je tím, kdo má v domě největší autoritu, ale jeho autorita se více než o právní předpisy opírá o náklonnost, důvěru, úctu, které si umí získat jako člověk, jenž je hluboce člověkem a hluboce člověkem Božím. Účinnost jeho úřadu a jeho duchovního vedení, individuálního i komunitního, víc než na jeho kompetenci závisí spíše na jeho schopnosti navázat hluboký vztah s každým spolubratrem.²⁶²

Analogicky to platí pro představenou sester FMA a pro její roli duchovního mateřství. Zde je prostor pro reflexi a hledání jakým způsobem tuto roli představeného – duchovního otce/matky v dnešní době uskutečňovat. Potřebu prohloubit chápání role představeného i v ostatních řádech a kongregacích jsme viděli i v církevních dokumentech v první kapitole. Jedním z konkrétních prostředků, pomocí kterého může ředitel tento svůj úkol doprovázení uskutečňovat a který je typický pro salesiánskou tradici, je pravidelný osobní rozhovor s představeným.

²⁶¹ Srov. VIGANÓ: op.cit., 28–29.

²⁶² Srov. COLLI: op. cit., 73–74.

4.3.2. Osobní rozhovor s představeným

Edigio Viganó připomíná, že rozhovor s ředitelem/kou má svoji hodnotu co do salesiánské autenticity. Vybízí k jeho konání, alespoň co se týká postojů a stylu života externího fóra. Ředitel má jednat v rodinném duchu, se srdcem přítele a zřejmým zájmem duchovním a pastoračním. Všichni v komunitě si mají napomáhat k pochopení důležitosti tohoto prostředku, který vede k Bohu v konkrétnosti společného života.²⁶³

Formační projekt FMA požaduje, aby představená komunity byla schopná stát každé sestře taktně nablízku a nabídnout jí upřímné přátelství, aby ji doprovázela po cestách Páně prostřednictvím osobního a osvobozujícího vztahu. Zvláštním nástrojem pro tento účel je právě osobní rozhovor.²⁶⁴

Viděli jsme, jakou důležitost připisoval osobnímu rozhovoru don Bosko, jak často k němu vybízel a nazýval ho klíčem k budově kongregace. Současné stanovy Institutu FMA říkají: „Osobní rozhovor, který každá z nás bude mít se svou představenou, je privilegovaným okamžikem pro posílení společenství, objevení Boží vůle a prohloubení ducha Institutu v praktickém životě. Toto setkání se uskuteční měsíčně v ovzduší víry a lásky, vzájemné důvěry, věrnosti a tajnosti. Takto uskutečněný rozhovor se stane – podle myšlenky dona Boska – nenahraditelným prvkem pro osobní a komunitní růst v naší identitě Dcer Panny Marie Pomocnice.“²⁶⁵

Generální představená sester FMA věnovala osobnímu rozhovoru jeden ze svých oběžníků. Podívejme se tedy na některé z jejích podnětů. Připomíná, že rozhovor je formačním okamžikem, který je zásadní pro růst jednotlivců i pro realizaci charismatu. Nazývá ho perlou, jež zdobí salesiánskou rodinu. Je to forma osobního doprovázení, která je dnes obzvlášť nutná vzhledem k tomu, že se vztahy stávají stále více funkčními, orientačních bodů je mnoho, poslání je komplexní.²⁶⁶

Vnímá ho jako posvátné místo, ve kterém se setkávají požadavky člověka s Božím plánem s ním. Je to dar Ducha a zároveň namáhavý proces hledání Boží vůle ve vzájemném naslouchání a bez předsudků. Rozhovor je možné naplno pochopit z perspektivy vztahů a svátosti, v níž to, co se děje mezi osobami, je vždy přesahuje prostřednictvím tajemné Ježíšovy přítomnosti, jež proměňuje život.²⁶⁷

²⁶³ Srov. VIGANÓ: op. cit., 32.

²⁶⁴ INSTITUT DCER PANNY MARIE POMOCNICE: V brázdách Smlouvy. Formační projekt Dcer Panny Marie Pomocnice, Praha: Provincie kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice (pro vnitřní potřebu), 2001, 59.

²⁶⁵ ISTITUTO FIGLIE DI MARIA AUSILIATRICE: Costituzioni e Regolamenti, Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1982, čl. 34.

²⁶⁶ Srov. REUNGOAT: Doprovázení jako způsob prožívání společenství a styl, kterým projevoval lásku, 3.

²⁶⁷ Srov. tamtéž, 3–4.

Aby byl osobní rozhovor skutečně plodný, je třeba odbourat bariéry soběstačnosti a jistoty, které brání čistě a průzračně komunikovat. Je důležité, aby se při rozhovoru nehledala ani tak osoba, s níž se člověk cítí dobře a může se vypovídat, ale ta, která může pomoci žít požadavky evangelní lásky. Rozhovor vyžaduje, aby se vztahy vyznačovaly vzájemnou důvěrou a vnitřní svobodou. Předpokládá vědomí toho, že je zde k dispozici výsadní prostor k rozpoznání toho, co Pán chce.²⁶⁸

Když je konán dobře, rozhovor osvobozuje od přemrštěné potřeby uznání či ujištění. Očišťuje od přehnaných očekávání vzhledem k ředitelce nebo dalším představeným, připravuje pro přijetí vlastní křehkosti a zároveň dává vědomí přítomnosti Ducha svatého při uskutečňování plánu lásky. Rozhovor je proces víry, který posiluje identitu a charismatickou příslušnost.²⁶⁹

4.3.3. Doprovázení v kontextu řeholní komunity

O doprovázení jednotlivců se mluví i píše hodně. Ale s doprovázením uvnitř komunity jsou trochu těžkosti, spíše jsou tendence pojímat doprovázení pouze individuálně. Jako by se vytrácel jeho komunitní rozměr. Když se mluví o doprovázení, myslí se tím obvykle, že jednatelce dochází za svým duchovním vůdcem, často mimo komunitu. Jak by tedy mělo být prožíváno doprovázení uvnitř komunitního života? Vidíme, že don Bosko a Marie Dominika tyto otázky příliš neřešili. Nabízeli doprovázení všem, celé prostředí bylo bohaté na nabídky, být v komunitě znamenalo být doprovázen. Neoddělovali od sebe ani doprovázení řeholních osob a mladých. Mnoho prostředků a podnětů bylo společných, a v jejich rámci potom byly samozřejmě i osobní nabídky a vedení. To vše nevylučuje možnost mít individuální doprovázení mimo komunitu, ale je třeba zachovat harmonii různých úrovní doprovázení. K této otázce dává přínosný podnět Edigio Viganó.

Poukazuje na to, že duchovní vedení má množství forem a úrovní. Jmenuje tři rozdílné oblasti, které se vzájemně doplňují: služba *vedení církevních prostředníků; řeholní vedení provincie a komunity; osobní vedení jednotlivce*. Je proto třeba, aby ten, kdo vede jednotlivce, uměl spolupůsobit s dalšími prostředníky. Řeholní představený nemůže ignorovat vedení papeže a biskupů, encykliky a církevní dokumenty; místní představený nemůže opomíjet směrnice institutu, musí vést v souladu s charismatem. A také ti, kdo vedou jednotlivé osoby, nemohou působit proti legitimním zodpovědným za komunitu. Je třeba zajistit harmonii těchto úrovní. Osobní pomoc a vedení svědomí musí být v souladu s komunitním vedením, a to zas nemůže opomíjet učení magisteria a pastorační směrnice církve. Zde vyvstává vážný a delikátní problém formace a vzájemného porozumění mezi

²⁶⁸ Srov. tamtéž, 4.

²⁶⁹ Srov. tamtéž, 3–4.

různými a doplňujícími se „vůdci“. Zvláště osobní vedení vyžaduje vyrovnané a kompetentní „vůdce“, kteří uskutečňují syntézu vyšších úrovní.²⁷⁰

V době dona Boska byl ředitel řádným zpovědníkem (tedy i duchovním vůdcem) svých podřízených. Církevní právo to později změnilo a každý si svého duchovního vůdce může svobodně zvolit sám. Ale je třeba zachovávat základní principy, které vidíme u dona Boska, byť ve změněných podmínkách. I když je možné si duchovního vůdce zvolit, ať už v komunitě nebo mimo komunitu, je třeba nechat se jako komunita vést představeným komunity a vytvářet v komunitě klima doprovázení sloužící růstu všech.

Formační projekt připomíná, že rodinný duch, který má charakterizovat každou komunitu, vytváří nejpříznivější půdu pro růst jedince. Komunita může účinně přispět k opravdovému růstu založenému na evangelní radikalitě. Její přínos je významný v té míře, v jaké umožňuje vzájemné doprovázení, jež se projevuje jako zodpovědnost jedněch za druhé a vzájemné posílení v plnění poslání.²⁷¹

Doprovázení je zakotvené v samotném povolání FMA a je součástí charismatické identity Institutu. Jeho prostředím je komunita naplněná hluboce prožívanými lidskými vztahy.²⁷² Když skládá sestra FMA řeholní sliby, prohlašuje, že bude věrně žít závazky z nich vyplývající s důvěrou v Boží milost a pomoc svých sester.²⁷³ Proto sestry nesou zodpovědnost za to, jak se vzájemně povzbuzují a posilují se zřetelem k uskutečňování společného úkolu v rodinném duchu. Jsou si navzájem svěřené, aby společně uskutečňovaly Boží plán. Doprovázení vyžaduje ode všech zralost a vnitřní svobodu, spolu s vědomím, že jsou osobně doprovázené. Nikdo totiž nemůže vést druhé, jestliže se sám necítí doprovázený.²⁷⁴

V salesiánském charismatu jsou tedy všichni povoláni doprovázet a zároveň mají žít svůj každodenní život v komunitě, která je vedena představeným a kde se všichni podílejí na vytváření ovzduší, jež napomáhá růstu. Jakým způsobem pak toto doprovázení mají řeholní osoby uskutečňovat ve vztahu ke svěřeným mladým lidem? Podívejme se opět na podněty zakladatelů.

4.4. Aktuálnost intuicí dona Boska a Marie Dominiky

Zdá se, že intuice dona Boska a Marie Dominiky neztratily svou aktuálnost, ale naopak jsou v dnešní době ještě naléhavější. Co bychom chtěli zvláště podtrhnout, je jejich

²⁷⁰ Srov. VIGANÓ: op. cit., 23–24.

²⁷¹ Srov. INSTITUT DCER PANNY MARIE POMOCNICE: V brázdách Smlouvy, 58.

²⁷² Srov. REUNGOAT Yvonne: Společně provázet životem. Oběžník č. 907, Praha: Provincie kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice (pro vnitřní potřebu), 2009, 3.

²⁷³ Srov. ISTITUTO FIGLIE DI MARIA AUSILIATRICE: Costituzioni e Regolamenti, čl. 10.

²⁷⁴ Srov. REUNGOAT: Doprovázení jako způsob prožívání společenství a styl, kterým projevoval lásku, 5.

přesvědčení, že duchovní doprovázení potřebují všichni, a proto ho učinili přístupné všem; dále pak důležitost, kterou dávali prostředí, aby bylo formační a podporovalo a doplňovalo osobní doprovázení; a z toho vyplývající nutnost, aby se na doprovázení všichni nějakým způsobem podíleli a spolupracovali. Jistě je také velmi inspirativní jejich schopnost navazovat hluboké osobní vztahy založené na důvěře, které umožňují poznat druhou osobu a účinně ji vést.

4.5. Nabídka doprovázení pro všechny

Jestliže zakladatelé nabízeli doprovázení všem a byli přesvědčeni, že všichni ho potřebují, již v době, kdy to tak běžné nebylo, dnes se potřeba doprovázení jeví jako nezbytná.

Edigio Viganó připomíná, že duchovní vedení je formační zkušenost, kterou potřebují všichni, sice v různé intenzitě a metodologii, ale nezbytně. Duchovní vedení není jen pro nějakou elitu, ne pro zdokonalování privilegovaných ani pro uzdravování patologických situací (to by znamenalo, že kdo je zdrav, doprovázení nepotřebuje). Je pomocí pro zrání křesťanského způsobu bytí všech v každodenním všedním životě. Mladí, kteří přichází do salesiánských domů, nepatří mezi elitu, a potřebují prostředky dostupné všem, aby mohli dosáhnout i vysokých vrcholů (jako Dominik Savio²⁷⁵ a Laura Vicuña²⁷⁶).²⁷⁷

Dále poznamenává, že největším nebezpečím křesťanské zralosti je povrchnost. Tato povrchnost víry vede k životu jakoby na vlnách, podle módy, pod dojmem posledních novinek a ne na základě trvalých hodnot. To je situace typická pro dnešní dobu. A právě duchovní vedení vidí jako základní a konkrétní prostředek v boji proti povrchnosti.²⁷⁸

Carlo Colli říká, že potřeba duchovního vedení mladých postupně roste, jak pokračuje proces odkřesťanštění. Jestliže chceme dnes utvářet solidní křesťanská svědomí ve stále více sekularizovaném světě a jestliže chceme rozlišovat a formovat povolání v církvi, je nezbytné jasné a pevné duchovní vedení.²⁷⁹

Na rozdíl od časů dona Boska přichází do salesiánských domů mnoho mladých, kteří nejsou křesťané. Má se i jim nabízet duchovní vedení? K této otázce říká Formační projekt FMA následující: „Pro mladé, kteří nejsou křesťany, může doprovázení představovat možnost objevit smysl života a rozpoznat vlastní povolání ke službě druhým v pravdě

²⁷⁵ Dominik Savio, narodil se 1842, od roku 1854 žil v oratoři dona Boska, zemřel 1857, svatořečen byl v roce 1954.

²⁷⁶ Laura Vicuña, narodila se 1891, několik let prožila v internátní škole sester salesiánek, zemřela v roce 1904, blahověčená byla v roce 1988.

²⁷⁷ Srov. VIGANÓ: op. cit., 11–12.

²⁷⁸ Srov. tamtéž, 9.

²⁷⁹ Srov. COLLI: op. cit., 74.

a lásce, až k přijetí evangelních hodnot do svého života.²⁸⁰ Je zde tedy patrná snaha nabízet duchovní doprovázení opravdu všem, samozřejmě různými způsoby.

Můžeme shrnout, že v dnešním světě s jeho rozmanitostí nabídek a zároveň velkým zmatkem v hodnotách, se zdá být doprovázení opravdu nezbytné. Zvláště mladý člověk potřebuje pomoc, aby se zorientoval a mohl dělat rozhodnutí, která nejsou nahodilá, ale vyplývají z hodnot, jež přijal za vlastní, a z celkového nasměrování svého života. Proto je třeba, aby duchovní doprovázení bylo v nějaké formě přístupné všem, a přitom bralo ohled na konkrétní situaci jednotlivých osob a bylo schopné se této situaci přizpůsobit.

Jestliže je doprovázení potřebné pro všechny, zvláštní pozornost jistě zasluhují ti, kteří rozlišují své povolání. Generální představená FMA Yvonne Reungoat říká, že pečovat o tento aspekt je opravdovým darem pro mladé lidi. Doprovázení v rozlišování povolání jim pomáhá distancovat se od některých hodnot převládajících ve společnosti, které jsou daleko od logiky evangelia. Jsou to hodnoty zakořeněné v kultuře, jež vyvyšuje úspěch a hodnotí osoby na základě moci, pověsti, úspěchu. Doprovázení vede ke zkušenosti vztahu s Kristem, a tím může usnadnit překonávání nerozhodnosti před definitivními závazky a pomoci zasadit vlastní volby do obzoru smyslu a konkrétního plánu, který nevyklučuje případnou odpověď na dar zvláštního zasvěcení.²⁸¹

4.6. Prostředí

Viděli jsme, jakou hodnotu mělo pro dona Boska a Marii Dominiku prostředí. Tato hodnota stále roste ve světě, jehož kultura stále méně zprostředkovává víru. Je zapotřebí prostředí, ve kterém se mohou mladí lidé naučit soudit a jednat podle Kristova smýšlení, spontánně a s přesvědčením.²⁸²

4.6.1. Požadavky na prostředí

V dnešní době velké roztržiténosti a rozptýlenosti, s obrovským množstvím podnětů a nabídek, je třeba budovat prostředí, které sjednocuje, zjednodušuje, vede k podstatnému. To znamená vytvářet a nabízet prostory ztišení, kde je možné vstoupit do svého nitra a setkat se tam s Bohem, moci mu naslouchat, nechat se vést Duchem. Vytvářet prostředí, ve kterém je snadné a přirozené přijímat svátosti, aby tak Ježíš mohl působit v duši zevnitř. To také vyžaduje nabízet pomoc s přípravou na přijetí svátostí, uvádět do mystagogie, pomáhat porozumět jejich podstatě a smyslu, aby jejich přijímání mohlo být účinné. A také co nejvíce podporovat a umožňovat jejich pravidelné přijímání jako protipól dnešní

²⁸⁰ INSTITUT DCER PANNY MARIE POMOCNICE: V brázdách Smlouvy, 91.

²⁸¹ Srov. REUNGOAT Yvonne: Výchovné doprovázení mladých. Oběžník č. 905, Praha: Provincie kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice (pro vnitřní potřebu), 2009, 3.

²⁸² Srov. COLLI: op. cit., 75–76.

nestálosti a spontaneitě. Při tom všem dbát na zásady postupnosti a přiměřenosti, i dnešní mladí lidé jsou schopni si zvyknout na ticho, modlitbu, rozjímání, pravidelné přijímání svátostí, když jsou vedeni postupně a mají osobní vztah k tomu, kdo je vede.

V době, kdy se stále zhoršuje prostředí v rodinách, je třeba vytvářet prostředí, v němž se dýchá rodinný duch, který by měl, jak říkají stanovy, charakterizovat každou komunitu.²⁸³ Současný generální představený Pascal Chávez, když vyzývá k vytváření rodinného prostředí, připomíná, že mladí dnes žijí v davovém prostředí, v němž necítí ani uznání, ani přijetí. Musejí si všechno zasloužit a vydobýt, takže ti nejslabší nebo méně připravení zůstávají odstrčení a zapomenutí. V typicky salesiánském rodinném prostředí se naopak mladý člověk cítí nezištně přijatý a oceněný; zakouší vztahy založené na důvěře s dospělými, kteří jsou pro něj důležití; cítí se zapojen do života skupiny; rozvíjí schopnost vyniknout a zodpovědnost; učí se vytvářet výchovné společenství a cítit spoluodpovědnost za společná dobra; nachází chvíle pro reflexi, dialog a klidnou konfrontaci.²⁸⁴

4.6.2. Vytváření prostředí

Připomeňme jenom, že prostředí podle dona Boska netvoří zdi, ale osoby; není to záležitost jen vychovatelů, ale i samotných mladých, kteří nejsou jen adresáty, ale také protagonisty výchovně-evangelizačního působení. Tato přítomnost mladých apoštolů mezi vrstevníky je nezbytná pro duchovní prokvašení prostředí, aby se stalo salesiánsky plodným. Takoví mladí však nepříjdou z ničeho, ale jsou výsledkem solidního duchovního vedení.²⁸⁵

Je tedy třeba po vzoru dona Boska a Marie Dominiky vést mladé k tomu, aby se stali apoštoly svých vrstevníků. Dávat jim odpovědnost a důvěru. Svěřovat jim mladší kamarády, aby se o ně starali, pomáhali jim, vedli je. Hledat nějaké současné ekvivalenty družin, které byly tak důležité v prostředí oratoře, byly tvořeny těmi nejlepšími chlapci a dívkami a působily mnoho dobra. Viděli jsme také, že pro dona Boska i pro Marii Dominiku byla v mládí významná přátelství vrstevníků. Navzájem se doprovázeli a napravovali, pomáhali si a utvrzovali se na cestě k dobrému. Proto je důležité podporovat tato přátelství mezi mladými a bdít nad tím, aby vedla k růstu a vzájemnému prospěchu.

V salesiánské tradici je kromě doprovázení jednotlivců velmi důležité doprovázení skupiny. Skupina představuje životní prostor, v němž může v mladých zrát vlastní rozhodnutí víry ve škole Božího slova a kde se učí vnímavosti k potřebám druhých. Vždyť

²⁸³ Srov. ISTITUTO FIGLIE DI MARIA AUSILIATRICE: Costituzioni e Regolamenti, čl. 50.

²⁸⁴ Srov. CHÁVEZ: Heslo 2011, 18.

²⁸⁵ Srov. COLLI: op. cit., 75–76.

ve skupině se naučí přijímat odlišnost, čelit konfliktu, žít odupuštění, přátelství a solidaritu a navzájem si pomáhat odpovídat na povolání, každý svým zvláštním způsobem.²⁸⁶

Podívejme se ještě na základní kritéria salesiánského prostředí, tak jak jsou uvedena v Pastoračním projektu Institutu FMA. Jsou to následující: důvěra v přítomnost dobra v mladých lidech; přednostní volba nejchudších; zvláštní pozornost mladým, kteří hledají své povolání, a k mladým ženám; rodinný duch; radost a nadšení pro výchovu; salesiánská asistence – přítomnost; vzájemnost dospělých a mladých; projekt integrální výchovy; výchovná hodnota skupiny; konkrétnost metodických postupů; otevřenost církevnímu a společenskému prostředí.²⁸⁷

Generální představená FMA připomíná, že „doprovázení je dílem celé výchovné komunity a uskutečňuje se v prostředí naplněném lidskými i evangelními hodnotami, prostoupením rodinným duchem. Prostředí je především přítomnost, naslouchání, spoluodpovědné sdílení, ovzduší, které vlévá důvěru, vytváří vztahy prostoupené lidskostí, plné víry a radosti.“²⁸⁸

4.6.3. Vztah mezi vlivem prostředí a osobním doprovázením

Samo prostředí tedy vede a působí růst. Ale to neznamená, že tento proces nastane nezbytně nebo mechanicky. Jestliže se působení nestane osobním, zůstane neúčinným. Každý formační zásah má svou specifickou úlohu, a tím své ospravedlnění a v jistém smyslu svou nenahraditelnost. To znamená, že žádný z nich nemá být podceňován.²⁸⁹

Podle Edigia Viganó by se pomoc duchovního vedení v salesiánské tradici dala popsat následujícím způsobem. Čím méně lze nalézt duchovní pomoc v komunitě nebo v prostředí, tím více je urgentní duchovní péče o jednotlivce; a čím více lze nalézt duchovní pomoc v komunitě a v prostředí, tím méně urgentní se stává speciální péče o vedení jednotlivců. Připomíná, že v době dona Boska a také bezprostředně poté vyrůstala povolání bez dlouhých rozhovorů osobního doprovázení, protože tam existovalo takové duchovní prostředí a apoštolský zápal, které umožňovalo, podporovalo a povzbuzovalo velkorysé životní volby.

Nejde tedy o to stavět proti sobě prostředí a rozhovor, ale spíše je vyvažovat. Nejsou to dvě alternativy, ale dva doplňující se prvky. Oba jsou nezbytné, o oba je potřeba pečovat a posilovat je. Ani není možné redukovat duchovní vedení na jeden z těchto prvků. Je třeba umět nabízet jeden i druhý současně, tak jak to dělal don Bosko; umět vytvářet komunitní

²⁸⁶ Srov. INSTITUT DCER PANNY MARIE POMOCNICE: V brázdách Smlouvy, 92.

²⁸⁷ Srov. INSTITUT DCER PANNY MARIE POMOCNICE: Aby měli život a měli ho v hojnosti. Orientační linie výchovného poslání FMA, Praha: Provincie kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice (pro vnitřní potřebu), 2007, 88–91.

²⁸⁸ REUNGOAT: Výchovné doprovázení mladých, 5.

²⁸⁹ Srov. LIBERATORE: op. cit., 117.

a výchovná prostředí bohatá na nadpřirozené hodnoty a zároveň se starat o jednotlivé osoby, doprovázet je a pomáhat jim realizovat konkrétní a individuální rozlišování, aby mohl zrát jejich život víry.²⁹⁰

4.7. Osobní doprovázení

V doprovázení dona Boska měl osobní kontakt s jednotlivci své privilegované místo: zpovědníci. Jeho role zpovědníka byla centrálním a nezbytným prostředkem pro správné fungování celého výchovného systému. Zde můžeme vidět, jakou důležitost dával osobnímu duchovnímu vedení (to je podstatné i pro ty, kteří nezpovídají). Základní prvky jeho osobní duchovní péče byly: добрota a svoboda, hloubka a upřímnost, podstatnost a krátkost. Osobní kontakt a dialog pokračoval i mimo zpověď: slůvko do ucha, otcovský pohled, úsměv, znamení, tedy něco, co prodlužuje a posiluje osobní duchovní pomoc.²⁹¹

4.7.1. Osobní vztah

Pastorační projekt zdůrazňuje, že základem pro doprovázení je navázání osobního vztahu, charakterizovaného důvěrou a laskavostí. Připomíná, že způsob doprovázení v salesiánském charismatu vychází ze spirituality sv. Františka Saleského, který byl zkušeným vůdcem na cestě každodenní svatosti v každém životním stavu. Sv. František při doprovázení považoval za důležité především navázat vztah charakterizovaný náklonností, upřímností, ryzostí a vzájemnou úctou. Leželo mu na srdci objevení Božího plánu s jednotlivci, jejichž jedinečnost a svobodu respektoval. Jeho metoda vyznačující se vlídností a optimismem není strnulá, ale přizpůsobivá, je založená na pozornosti ke každému člověku a k jeho schopnostem, které mohou být rozvinuty. Don Bosko a Marie Dominika v návaznosti na Františka Saleského ve svém působení zaměřovali pozornost k všednímu životu, ke konkrétní věrnosti závazkům studia, práce, modlitby a na vztahy charakterizované důvěrou, dobrotou, laskavostí, důvěrností, s perspektivou uvedení do té svatosti, k níž je každý povolán.²⁹²

Můžeme vidět v mladých lidech touhu po takovýchto osobních hlubokých vztazích. Don Bosco na tyto touhy odpovídal doporučením zvolit si stálého zpovědníka jako přítele své duše, jako svého duchovního otce. Otce, ve kterého mohou vložit plnou důvěru, který je opravdovým přítelem, připraveným jim pomoci, věrný v zachování tajemství, respektující svobodu, mající pochopení pro slabost, velkorysý v odpouštění ve jménu

²⁹⁰ Srov. VIGANÓ: op. cit., 30.

²⁹¹ Srov. tamtéž, 28–29.

²⁹² Srov. INSTITUT DCER PANNY MARIE POMOCNICE: Aby měli život a měli ho v hojnosti, 70–71.

Božím, laskavě pevný v nárocích. Tato odpověď dona Boska je stále platná. Taková postava duchovního otce nic neztratila během času, ale naopak vzrostla její aktuálnost.²⁹³

Pro dona Boska byla svátost smíření místem setkání s milosrdnou Boží láskou. Pro mnohé mladé to, že skrze tuto svátost udělali osobní zkušenost Božího otcovství, pomohlo uzdravit a znovu utvořit chybějící nebo nedostačující zkušenost otcovství lidského. Boží láska se tak mohla stát zdrojem lásky k sobě a k vlastnímu životu, možností naplnit ho smyslem a otevřít obzory k sebedarování a apoštolátnímu nasazení.²⁹⁴

Marie Dominika ukazuje, že lze utvářet hluboké osobní vztahy i mimo oblast svátosti. Mohli jsme v předchozí kapitole vidět projevy její mateřské péče o dívky i sestry i to, jak se díky hlubokému osobnímu vztahu mohlo stát její doprovázení účinným. Hlubokému osobnímu vztahu k druhým se však lze naučit pouze na základě hlubokého osobního vztahu k Bohu.

Podle Piery Ruffinatto se salesiánské doprovázení z metodologického hlediska uskutečňuje, když vztah prochází cestami srdce, tj. vstupuje do osobního bytí každého mladého člověka, aby zevnitř uváděl v činnost procesy růstu inteligence, afektivity, vůle a svobody. Je to doprovázení přesvědčením a dobrotou, apeluje na rozum a lásku. Tato cesta má jako poslední cíl živé poznání Boha, jako smysl vlastní existence, zkušenost, která vede k definitivním rozhodnutím. Doprovázet podle tohoto stylu není především otázka profesionálních kompetencí a vztahových schopností. Je třeba, aby ten, kdo doprovází, udělal osobní zkušenost setkání s živým Bohem a aby proměnil tuto zkušenost ve spiritualitu, tj. v životní styl zvolený s přesvědčením a žitý do posledních důsledků. Jeho vztažným bodem je Kristus, který učí stát se malými, jít cestou mírnosti a pokory a sloužit mu v každém mladém člověku.²⁹⁵

Jestliže je výchova záležitostí srdce, jehož pánem je pouze Bůh, nebudou vychovatelé úspěšní, pokud je sám Bůh nenaučí tomuto umění a nedá jim do rukou klíče. To potvrzuje ústřední roli, kterou má doprovázení srdce a srdcem, proces, který lze pochopit pouze díky neustálému vztahování se k Bohu, jenž je strážce a nejlepší znalec srdce člověka.²⁹⁶

Samozřejmě ten, kdo doprovází, musí dbát na to, jak se projevuje, udržovat ve vztahu vhodný odstup, aby nevytvářel závislost; spojit důvěru a laskavost s požadavky růstu, při němž se vyžadují i hluboké změny.²⁹⁷

²⁹³ Srov. COLLI: op. cit., 75.

²⁹⁴ Srov. RUFFINATTO: op. cit., 245–246.

²⁹⁵ Srov. tamtéž, 249.

²⁹⁶ Srov. tamtéž, 237.

²⁹⁷ INSTITUT DCER PANNY MARIE POMOCNICE: Aby měli život a měli ho v hojnosti, 72.

4.7.2. Všední život jako místo doprovázení

Podle Pastoračního projektu FMA je jedním z typických prvků salesiánské spirituality snaha objevovat spolu s mladými Boží přítomnost v každodenních událostech života. Vztah doprovázení pomáhá tyto události správně interpretovat a prožívat je s důvěrou a láskou k životu. Doprovázení, k němuž dochází uvnitř výchovného prostředí, představuje důležitou zkušenost na cestě zrání, na níž se setkávají působení Boha, Pána dějin, a svobodná odpověď mladých v situaci často rozporuplného života, který vyvolává otázky.²⁹⁸

V salesiánském charismatu je místem doprovázení každodenní všední život. V něm se ověřují rozhodnutí a volby, zkouší se vytrvalost a věrnost zvoleným hodnotám, v něm dochází k setkáním, která jsou krátká, ale hluboká a mají vliv na život, zde vyrůstá odpověď na osobní povolání.

To však podle Pascuala Cháveze vyžaduje, aby vychovatelé byli přítomní mezi mladými a byli jim blízko, především ve spontánních a volných chvílích; aby je znali a měli zájem o jejich život; aby byli schopni navazovat osobní vztahy, pravidelné i spontánní; aby existovaly chvíle dialogu a společného zamyšlení, které pomáhají interpretovat život pozitivně a z pohledu povolání; aby byl prostor a čas na systematictější setkání pro osobní doprovázení.²⁹⁹

4.8. Postoj doprovázejícího

Na závěr uvedme ještě několik podnětů k postoji doprovázejícího. Mnohé požadavky na osobu doprovázejícího již postupně vyvstávaly během celé práce, ale nebude snad na škodu některé více zdůraznit. Salesiánské charisma vždy odkazovalo na Marii jako na svoji učitelku, danou samotným Ježíšem donu Boskovi, aby ho učila, jakým způsobem má k němu přivádět mladé. Ve snu říká Ježíš malému Janovi: „Dám ti učitelku. Pod jejím vedením se člověk stává moudrým, bez ní se však i moudrý stává ubohým hlupákem.“³⁰⁰ Takže je celkem logické, že se doprovázející po vzoru dona Boska a Marie Dominiky dívá na Marii, od ní se učí, jí se nechává vést, její postoje se snaží napodobovat.

Generální představená připomíná, že první Mariinou ikonou v evangeliích je obraz dívky, která v tichosti celé své bytosti naslouchá Slovu, s nímž se na ni obrací anděl. Můžeme se od ní učit s úžasem naslouchat Slovu, uchovávat ho v srdci a otevřít se tomu nepředpokládanému, co přináší. Maria pomáhá v nasazení ochotně přijímat Boží

²⁹⁸ Srov. tamtéž, 71.

²⁹⁹ Srov. CHÁVEZ: Heslo 2011, 18–19.

³⁰⁰ BOSCO J.: Můj život pro mladé, 17.

překvapení ve všedním životě.³⁰¹ Postoj naslouchání a otevřenosti Božímu vedení je pro doprovázejícího nezbytný.

Maria je svědectvím naprosté otevřenosti Bohu, do jehož rukou svěřuje svůj život. Poznání, že ji Bůh miluje, se pro ni stává povoláním dát se mu k dispozici, ujmout se lidstva, které jí Ježíš svěřil na kříži.³⁰² Tím, že se doprovázející dává k dispozici Božímu povolání, může od něho přijímat všechny, které mu Bůh svěřuje, aby je doprovázel na cestě k němu. Nebude to on, kdo si vybírá koho doprovázet a koho ne, ale přijme všechny lidi z Boží ruky, tak jak mu je Bůh bude postupně posílat.

Maria učí vyjít ze sebe a stát se darem pro druhé, přinášet všem radostnou zvěst vzkříšeného Ježíše. Generální kapitula zdůrazňuje: „Maria, která z Večeřadla učí otevírat dveře dokořán, jako první udělala zkušenost exodu a vydala se na cestu. Jako první evangelizovaná se stala první evangelizátorkou. Když přináší Ježíše druhým, nabízí svou službu, nosí radost, dává zakoušet lásku. Spěch na cestě do Ain Karim a pohotová intuice na svatbě v Káně ukazují podnikavý, rozhodný a tvořivý styl Panny Marie, kterým konkrétně a solidárně projevuje lásku.“³⁰³

Dům v Mornese byl domem Mariiným a Maria byla považována za pravou představenou komunity. Jí Marie Dominika svěřovala klíče od domu, aby to byla ona, která vede osoby, které zde bydlí i apoštolát, který dělají: vychovávat dívky k setkání s Bohem. Proto se v salesiánském doprovázení odrážejí rysy Mariiny osoby: poslušnost v hledání Boží vůle; mateřství, které pečuje o život; pokora; úžas při poznávání velkých Božích děl. A také postoj pokorné a ochotné služby, bez jakékoliv domýšlivosti; vyhýbání se všemu, co zavání protagonismem.³⁰⁴ Doprovázející se učí od Marie být zcela zaměřený na Boha, nehledat ve vztazích doprovázení sebe, své uspokojení, potvrzení. Učí se být ochotný k jakékoliv oběti, vzdát se svých plánů a představ, nechat Boha jednat a nechat se použít tak, jak Bůh chce.

Další mariánský aspekt je ve schopnosti vytušit v realitě a v osobách působení Ducha, vedoucí k chvále Otce a k růstu důvěry v něho. Jako Maria v Magnificat, je třeba být bdělí v objevování dobra, které roste v druhých, a chválit za to Pána. Kdo se inspiruje Marií ve svém doprovázení druhých k Ježíši, zůstává jednoduše v naslouchání Ducha a učí se každý den žít slova: přijímat, chránit, starat se, mít péči, pomáhat růst; ale bez protagonismu, aby ti, kdo jsou mu svěřeni, mohli dospět k pravé svobodě dětí Božích.³⁰⁵

³⁰¹ Srov. REUNGOAT Yvonne: Maria, Matka, která nás doprovází. Oběžník č. 909, Praha: Provincie kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice (pro vnitřní potřebu), 2009, 2.

³⁰² Srov. tamtéž, 3.

³⁰³ INSTITUT DCER PANNY MARIE POMOCNICE: Ze všeho největší je láska, čl. 33.

³⁰⁴ Srov. CAVAGLIA: Dall'affidamento all'accompagnamento, 264–265.

³⁰⁵ Srov. tamtéž, 266.

Závěr

V první kapitole práce jsme mohli vidět část reflexe současných autorů na téma duchovního doprovázení. Zabývali jsme se cílem duchovního doprovázení, způsoby, jakými je uskutečňováno, osobou duchovního vůdce a požadavky, které jsou na něj kladeny, a také vztahem mezi doprovázejícím a doprovázeným. Bylo možné zde vysledovat některé společné základní linie, ale zároveň také velikou pestrost v tom, na co autoři kladou důraz. Mohli jsme takto konstatovat možnost různosti pohledů na duchovní doprovázení. Tímto se otevřel prostor k hledání pojetí, jež je vlastní salesiánskému charismatu, které má jistě některé prvky společné s výše uvedenou reflexí, a v něčem má naopak svou vlastní tvář.

Poté jsme přešli k úvahám, jaké by mohlo být uskutečňování duchovního doprovázení v kontextu řeholní komunity. Na základě církevních dokumentů jsme se nejprve podívali na řeholní komunitu jako takovou a na její poslání, a následně na to, jaké místo v ní zaujímá duchovní vedení. Viděli jsme, jak magisterium potvrzuje, že komunita je už sama o sobě místem doprovázení, že život v ní slouží k růstu jejích členů, k jejich připodobňování se Kristu, k hledání Boží vůle a k rozlišování; což jsou cíle duchovního doprovázení.

Zabývali jsme se také rolí představeného komunity, jeho úkolem a zodpovědností ve vztahu k doprovázení jednotlivců i celé komunity. Viděli jsme, že představení jsou zodpovědní za duchovní růst komunity i jednotlivců. Jsou také zodpovědní za to, aby členové jejich komunity měli možnost kvalifikovaného duchovního vedení. Řeholníci mají svobodu volby duchovního vůdce. Magisterium také opakovaně zdůrazňuje důležitost a nutnost duchovního vedení a jeho potřebu během celého řeholního života, se zvláštním důrazem na období formace.

Některé pokyny magistera jsou dány pro všechny řeholníky obecně, v jiných případech se odkazuje na vlastní charisma jednotlivých institutů, na to, jak se v něm chápe role autority, vedení a doprovázení komunity. Podívali jsme se tedy ke kořenům salesiánského charismatu, jakým způsobem uskutečňovali doprovázení zakladatelé – Jan Bosko a Marie Dominika Mazzarelová.

U dona Boska jsme se nejprve věnovali tomu, jak a kým byl sám doprovázen a poté jsme se pokusili načrtnout několik základních linií jeho způsobu doprovázení. Zdůraznili jsme následující: pro dona Boska nebylo doprovázení jednou z činností, ale cílem, který prostupoval všechny ostatní činnosti. Byl duchovním vůdcem v každém čase a na každém místě. Na rozdíl od klasických duchovních vůdců nečekal, až mladí přijdou za ním, ale

sám je vyhledával a oslovoval je. Usnadňoval jim, aby s ním mohli navázat osobní vztah plný důvěry, a tak se nechat vést. Uměl se přizpůsobit jejich situacím a používal prostředky, které byly pro ně přiměřené.

Podstatnými prvky jeho vedení byly svátosti, zvláště eucharistie a zpověď. Chtěl přivádět své svěřence k osobnímu setkání s Kristem ve svátosti eucharistie, aby pak sám Kristus mohl působit v duších chlapců. Privilegovaným místem jeho doprovázení byla zpovědnice. Zdůrazňoval důležitost úkolu kněze zpovědníka v salesiánském domě. Podle dona Boska zpovědník není pouze ten, kdo uděluje rozhřešení, ale má se stát přítelem duše, duchovním vůdcem všech. Velmi dbal na to, aby zpověď byla pro všechny snadno dostupná.

Nezůstával však jen u osobního doprovázení, ale vytvářel prostředí, které bylo formační a napomáhalo růstu. Pro něj osobní vztah a vliv prostředí byly základní prvky, jež se navzájem doplňovaly. Používal velké množství prostředků, pomocí kterých vedl, např. eucharistie, častá svátost smíření, mariánská zbožnost, tridua a novény, cvičení šťastné smrti, duchovní cvičení, časté návštěvy v kapli, rozhovor s ředitelem, formační přednášky, jím napsané životopisy mladých, hesla na rok, různá zbožná sdružení, slůvko na dobrou noc, slůvko do ucha, pohled, významný stisk ruky atd. Všechny tyto prostředky měly za cíl přivádět mladého člověka k setkání s Kristem. Proto také tolik podporoval setkávání s Kristem ve svátosti eucharistie, které se stávalo zdrojem síly a prostorem, kde sám Kristus mohl působit a vést.

Neodděloval od sebe doprovázení chlapců a salesiánů, celé prostředí bylo formační s mnoha nabídkami pro všechny. Zároveň bylo jeho doprovázení velice osobní, přizpůsobené situaci každého, nepředbíhalo ani nebrzdilo jeho růst.

U Marie Dominiky Mazzarellové jsme mohli konstatovat, že již před založením Institutu FMA měla bohaté zkušenosti s doprovázením, zvláště dívek a žen ve své vesnici. Se vznikem první komunity se stala zodpovědnou za duchovní vedení všech jejích členek. Pro dívky i sestry byla především matkou. Přijímala je do svého srdce a navazovala s nimi osobní vztah vzájemné důvěry. Tato důvěra umožňovala, aby se nechaly vést i přes různé těžkosti k náročným cílům. Uměla se přiblížit osobě a do hloubky ji poznat, takže své vedení mohla přizpůsobit jejím potřebám. Dokázala rozlišit, čeho kdo může dosáhnout, a nechtěla víc ani méně, než byli schopni.

Do doprovázení zapojovala i ostatní a vytvářela prostředí, které napomáhalo růstu. Měla velkou důvěru v Boží působení v duších a snažila se vytvářet co nejlepší podmínky pro toto působení. Nespokojovala se s vedením těch, které o ně přímo žádaly, ale jejím cílem bylo konat dobro všem, přivádět všechny k setkání s Ježíšem. Byla velmi tvořivá v hledání

prostředků, jak tohoto cíle dosáhnout. Využívala nejrůznějších každodenních i mimořádných příležitostí.

Mohli jsme vidět, že Marie Dominika pod vedením Ducha svatého doprovázela stylem velmi podobným stylu dona Boska. Obohatila tak salesiánské charisma, které vzniklo v mužském prostředí o ženský rozměr. Spojila v sobě mateřskou něhu s pevností, uměla projevit srdečnou náklonnost a péči, ale zároveň udržet odstup, aby nevytvářela závislosti. Ukázala způsob účinného doprovázení laika, který nemůže doprovázet pomocí zpovědi. Zdůraznila také komunitní rozměr doprovázení. Doprovázela komunitu, v komunitě a skrze komunitu. Vhodně propojovala působení své, ostatních sester i salesiánských kněží tak, aby směřovalo k jedinému cíli.

Ukazuje se tedy, že doprovázení v salesiánském charismatu má svoji specifickou tvář, poměrně jednoduchou a zároveň tvořivou, schopnou využít všeho, co každodenní život přináší, zaměřenou k tomu podstatnému.

Když se Institut FMA dnes zamýšlí nad způsobem doprovázení, může si z odkazu zakladatelů vzít mnoho podnětů, které nejen že nezastaraly, ale zdají se být dnes ještě více aktuální. Z nich bych zdůraznila to, že pro salesiánské charisma je typické nabízet doprovázení všem, ne jenom těm, kdo o něho požádají, ale učinit ho přístupným pro všechny, protože zvláště v dnešní době všichni potřebují orientaci na své osobní cestě. Zvláštní pozornost si jistě zaslouží ti, kdo rozlišují své osobní povolání.

Dalším podnětem je důležitost připisovaná prostředí, jež má být formační a má podporovat a doplňovat osobní doprovázení. Můžeme vidět, že dnešní doba potřebuje prostředí, které podporuje křesťanské hodnoty, je naplněné rodinným duchem, umožňuje být sebou samým, dává prostor pro ztišení, rozlišování, hledání. Vzhledem k tomu, že takové prostředí nevytvoří jednotlivec, vyplývá z toho, že je třeba, aby se na doprovázení všichni nějakým způsobem podíleli a spolupracovali, a to včetně samotných mladých, kteří se mají stát průvodci svých vrstevníků, a takto prokvasit prostředí zevnitř.

Dalším důležitým aspektem, po němž dnes mladí touží, je vytváření osobního vztahu, charakterizovaného důvěrou, který umožňuje účinné doprovázení. Od doprovázejících to vyžaduje mít čas a prostor k vytvoření tohoto vztahu, umět nabídnout přátelství, umět si získat důvěru. Tyto vztahy samozřejmě nemají za cíl připoutat druhého k sobě, ale jde o to prostřednictvím tohoto vztahu vést ke Kristu. Vést salesiánským způsobem znamená vést v běžných okolnostech života, v každém čase a na každém místě; sdílet s mladými všední život, aby bylo možné vhodně zasáhnout; používat tvořivě všechny dostupné prostředky s cílem umožnit setkání s Ježíšem.

V neposlední řadě je podnětné to, jakým způsobem zakladatelé začlenili doprovázení do kontextu řeholní komunity, kde prostřednictvím navzájem se doplňujících rolí se všichni podílejí na společném díle a vytvářejí ovzduší doprovázení. V dnešní době individualismu a krize autority ukazují důležitost komunitního rozměru a role představeného komunity, který má být opravdovým duchovním otcem řeholníků i mladých. Podtrhují důležitost pravidelného osobního rozhovoru s představeným jako přednostního místa hledání Boží vůle a vnímají komunitu jako prostor duchovního růstu všech.

To jsou některé z podnětů, jež se zdají být aktuální a o nichž také mluví hlavní představení ve svých oběžnících a poslední dokumenty Institutu FMA, a které snad alespoň trochu ukazují, jakým způsobem dnes doprovázet ve věrnosti salesiánskému charismatu.

Závěrem opět odkazujeme na Generální kapitulu, která potvrzuje, že cílem, k němuž směřuje každý vztah doprovázení, je uskutečnit Boží plán s každým člověkem, formovat v každém obraz Krista vtisknutý všem již od stvoření. A vybízí k tomu nechat se v hledání způsobů, jak tuto činnost uskutečňovat, doprovázet Ježíšem, Slovem a Chlebem, Marií, Matkou a Učitelkou, fascinujícím příkladem dona Boska a Marie Dominiky Mazzarellové, i osobami, s nimiž se sdílí každodenní cesta: celou výchovnou komunitou.³⁰⁶

306 Srov. INSTITUT DCER PANNY MARIE POMOCNICE: Ze všeho největší je láska, čl. 36.

Seznam použitých zkratk

CIC	Codex iuris canonici
CNChA	Congregavit nos in unum Christi amor
čl.	článek
DC	La dimensione contemplativa
EE	Essential elements
FMA	Figlie di Maria Ausiliatrice (Dcery Marie Pomocnice)
MB	Memorie biografiche
MuR	Mutuae relationes
PC	Perfectae caritatis
PI	Potissimum institutioni
SDB	Salesiáni dona Boska
VC	Vita consecrata

Seznam literary

Pramenná literatura

- CAPETTI Giselda (ed.): Cronistoria. La preparazione e la fondazione 1828–1872 I, Roma: Istituto FMA, 1977.
- CAPETTI Giselda (ed.): Cronistoria. L'Istituto a Mornese la prima espansione 1872–1879 II, Roma: Istituto FMA, 1976.
- CAPETTI Giselda (ed.): Cronistoria. Da Nizza Monferrato nuova espansione con Madre Mazzarello 1879–1881 III, Roma: Istituto FMA, 1977.
- BOSCO Jan: Můj život pro mladé. Vzpomínky zakladatele salesiánů, Praha: Portál, 2007.
- CAVAGLIA Piera: Dall'affidamento all'accompagnamento. L'esperienza formativa di Santa Maria D. Mazzarello, in: RUFINATTO Piera, SÉIDE Martha (ed.): Accompagnare alla sorgente in un tempo di sfide educative, Roma: LAS, 2010, 251–273.
- COLLI Carlo: La direzione spirituale nella prassi e nel pensiero di don Bosco: „memoriam“ e „profezia“, in: COGLIANDRO Mario (ed.): La Direzione Spirituale nella Famiglia Salesiana. Atti della X Settimana di spiritualità della Famiglia Salesiana, Roma: Editrice S.D.B., 1983.
- INSTITUT DCER PANNY MARIE POMOCNICE: V brázdách Smlouvy. Formační projekt Dcer Panny Marie Pomocnice, Praha: Provincie kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice (pro vnitřní potřebu), 2001.
- LIBERATORE Pasquale: La direzione spirituale tra gli interventi formativi, in: COGLIANDRO Mario (ed.): La Direzione Spirituale nella Famiglia Salesiana. Atti della X Settimana di spiritualità della Famiglia Salesiana, Roma: Editrice S.D.B., 1983, 109–117.
- LOUF André: Generati dallo Spirito. L'accompagnamento spirituale oggi, Comunità di Bose: Edizioni Qiqajon, 1994.
- MACCONO Ferdinando: Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima Superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice I, Torino: Istituto FMA, 1960.
- MACCONO Ferdinando: Santa Maria D. Mazzarello. Confondatrice e prima Superiora generale delle Figlie di Maria Ausiliatrice II, Torino: Istituto FMA, 1960.
- POSADA Maria Ester: Il carisma della direzione spirituale personale in s. Maria Domenica Mazzarello, in: COGLIANDRO Mario (ed.): La Direzione Spirituale nella Famiglia Salesiana. Atti della X Settimana di spiritualità della Famiglia Salesiana, Roma: Editrice S.D.B., 1983, 85–104.

- POSADA María Esther, COSTA Anna, CAVAGLIA Piera: Moudrost života. Dopisy Marie Dominiky Mazzarello. Olomouc: MCM, 2008.
- RUFFINATTO Piera: „Con la persuasione e la bonta ...“. L'accompagnamento dei giovani nello stile educativo di san Giovanni Bosco, in: RUFFINATTO Piera, SÉIDE Martha (ed.): Accompagnare alla sorgente in un tempo di sfide educative, Roma: LAS, 2010, 223–249.
- VIGANÓ Egidio: Commento alla strena '83, in: COGLIANDRO Mario (ed.): La Direzione Spirituale nella Famiglia Salesiana. Atti della X Settimana di spiritualità della Famiglia Salesiana, Roma: Editrice S.D.B., 1983, 9–37.

Sekundární literatura

- AUGUSTYN Jozef: Vedení Bohem. Praxe duchovního vedení, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002.
- BARRY William A., CONNOLLY William J.: Praxe duchovního doprovázení, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009.
- BOSCO Giovanni: Ammaestramenti ed esortazioni di S. G. Bosco alle FMA in: ISTITUTO FIGLIE DI MARIA AUSILIATRICE: Costituzioni e Regolamenti, Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1982, 230–264.
- BOSCO Giovanni: San Domenico Savio. Alunno dell'Oratorio di S. Francesco di Sales, Torino: Societa editrice internazionale, 1963.
- BOSCO Teresio, NANNI Carlo: Dej mi duše. Salesiánská tradice, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.
- CERIA Eugenio: Memorie Biografiche del beato Giovanni Bosco XI, Torino: Societa editrice internazionale, 1930.
- CERIA Eugenio: Memorie Biografiche del beato Giovanni Bosco XII, Torino: Societa editrice internazionale, 1931.
- CERIA Eugenio: Memorie Biografiche del beato Giovanni Bosco XVII, Torino: Societa editrice internazionale, 1936.
- CERIA Eugenio: Don Bosco s Bohom, Bratislava: Don Bosco, 1997.
- GIRAUDO Aldo: „Gli feci conoscere tutto me steso“. Aspetti dell'accompagnamento spirituale dei giovani secondo don Bosco, in: ISTITUTO DI SPIRITUALITÀ, UNIVERSITÀ PONTIFICIA SALESIANA: Accompagnare tra educazione formazione e spiritualità, Roma: LAS, 2004.
- CHAVEZ VILLANUEVA Pascual: Heslo na rok 2004, Praha: Salesiánská provincie (pro vnitřní potřebu), 2004.

- CHÁVEZ VILLANUEVA Pascual: Heslo 2011. Pojd'te a uvidíte. Nutnost svolávat, Praha: Salesiánská provincie (pro vnitřní potřebu), 2011.
- INSTITUT DCER PANNY MARIE POMOCNICE: Aby měli život a měli ho v hojnosti. Orientační linie výchovného poslání FMA, Praha: Provincie kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice (pro vnitřní potřebu), 2007.
- INSTITUT DCER PANNY MARIE POMOCNICE: Ze všeho největší je láska. Akta 22. generální kapituly. Praha: Provincie Kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice (pro vnitřní potřebu), 2009.
- ISTITUTO FIGLIE DI MARIA AUSILIATRICE: Costituzioni e Regolamenti, Roma: Scuola tipografica privata FMA, 1982.
- LEMOYNE Giovanni Battista, Memorie Biografiche di Don Giovanni Bosco III, S. Benigno Canavese: Scuola tipografica libraria Salesiana, 1903.
- LEMOYNE Giovanni Battista, Memorie Biografiche di Don Giovanni Bosco IV, S. Benigno Canavese: Scuola tipografica libraria Salesiana, 1904.
- LEMOYNE Giovanni Battista, Memorie Biografiche di Don Giovanni Bosco V, S. Benigno Canavese: Scuola tipografica libraria Salesiana, 1905.
- LEMOYNE Giovanni Battista, Memorie Biografiche del venerabile servo di Dio Don Giovanni Bosco VI, S. Benigno Canavese: Scuola tipografica libraria Salesiana, 1907.
- LEMOYNE Giovanni Battista, Memorie Biografiche del venerabile Don Giovanni Bosco VII, Torino: Libreria Salesiana Editrice, 1909.
- LEMOYNE Giovanni Battista, Memorie Biografiche del venerabile Don Giovanni Bosco IX, Torino: Tipografia S.A.I.D. "Buona Stampa", 1917.
- MERTON Thomas: Duchovní vedení a rozjímání, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997.
- MERCATALI A.: Otec duchovní, in: FIORES Stefano De, GOFFI Tullo (ed.): Slovník spirituality, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, 612–626.
- MENDIZÁBAL Luis Maria: La direzione spirituale. Teoria e pratica, Bologna: EDB, 1990.
- REUNGOAT Yvonne: Doprovázení jako způsob prožívání společenství a styl, kterým projevovat lásku. Oběžník č. 904, Praha: Provincie kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice (pro vnitřní potřebu), 2009.
- REUNGOAT Yvonne: Výchovné doprovázení mladých. Oběžník č. 905, Praha: Provincie kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice (pro vnitřní potřebu), 2009.
- REUNGOAT Yvonne: Společně provázet životem. Oběžník č. 907, Praha: Provincie kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice (pro vnitřní potřebu), 2009.

- REUNGOAT Yvonne: Maria, Matka, která nás doprovází. Oběžník č. 909, Praha: Provincie kongregace Dcer Panny Marie Pomocnice (pro vnitřní potřebu), 2009.
- RUPNIK Marko Ivan: O duchovním otcovství a rozlišování, Olomouc: CMTF UP, 2001.
- SCHAUPP Klement: Doprovázení na duchovní cestě, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994.
- ŠPIDLÍK Tomáš: Ignác z Loyoly a spiritualita Východu. Průvodce knihou Duchovních cvičení svatého Ignáce z Loyoly, Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2001.

Církevní dokumenty

- DRUHÝ VATIKÁNSKÝ KONCIL: Dekret o přizpůsobené obnově řeholního života *Perfectae caritatis*, (ze dne 28. října 1965), in: *Zasvěcený život ve světle reformy II. vatikánského koncilu*, Olomouc: MCM, 1997, 21–32.
- JAN PAVEL II.: Kodex kanonického práva *Codex iuris canonici*, in: *Zasvěcený život ve světle reformy II. vatikánského koncilu*, Olomouc: MCM, 1997, 137–170.
- JAN PAVEL II.: Apoštolská exhortace O zasvěceném životě a jeho poslání v církvi a ve světě *Vita consecrata*, in: *Zasvěcený život ve světle reformy II. vatikánského koncilu*, Olomouc: MCM, 1997, 217–318.
- KONGREGACE PRO ŘEHOLNÍLKY A SEKULÁRNÍ INSTITUTY, KONGREGACE PRO BISKUPY: Direktivy pro vzájemné vztahy mezi biskupy a řeholními křesťany v církvi *Mutuae relationes*, in: *Zasvěcený život ve světle reformy II. vatikánského koncilu*, Olomouc: MCM, 1997, 105–136.
- KONGREGACE PRO ŘEHOLNÍKY A SEKULÁRNÍ INSTITUTY: Kontemplativní dimenze řeholního života *La dimensione contemplativa*, in: *Zasvěcený život ve světle reformy II. vatikánského koncilu*, Olomouc: MCM, 1997, 321–335.
- KONGREGACE PRO ŘEHOLNÍKY A SEKULÁRNÍ INSTITUTY: Podstatné prvky učení církve o řeholním životě *Essential elements*, in: *Zasvěcený život ve světle reformy II. vatikánského koncilu*, Olomouc: MCM, 1997, 337–364.
- KONGREGACE PRO INSTITUTY ZASVĚCENÉHO ŽIVOTA A SPOLEČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA: Směrnice pro výchovu v řeholních institutech *Potissimum institutioni*, in: *Zasvěcený život ve světle reformy II. vatikánského koncilu*, Olomouc: MCM, 1997, 365–420.
- KONGREGACE PRO INSTITUTY ZASVĚCENÉHO ŽIVOTA A SPOLEČNOSTI APOŠTOLSKÉHO ŽIVOTA: Spojila nás v jedno Kristova láska *Congregavit nos in unum Christi amor*, in: *Zasvěcený život ve světle reformy II. vatikánského koncilu*, Olomouc: MCM, 1997, 421–470.

Přílohy

Seznam příloh

- I. Příklad duchovního doprovázení dona Cafassa
- II. Příklad doprovázení dona Boska – Michal Magone
- III. Body pro osobní rozhovor navržené donem Boskem pro sestry FMA
- IV. Příklad doprovázení Marie Dominiky - Marie Belletti
- V. Příklad doprovázení Marie Dominiky - Emma Ferrero

I. Příklad duchovního doprovázení dona Cafassa

Don Bosco zachytil ve svých Pamětech situaci, kdy se měl po skončení studií pod vedením dona Cafassa rozhodnout, kde bude dál pracovat.

„Jednou mě don Cafasso zavolal do své pracovny a řekl mi:

- Končíte svá studia. Je třeba dát se do práce. Na poli Páně je mnoho pracovních příležitostí. Co vás přitahuje nejvíc?

- To, co mi poradíte.

- Momentálně jsou zde tři možnosti: místo zástupce faráře v Buttiglieře d'Asti, místo profesora morálky v konviktu a místo ředitele malé nemocnice, která se staví vedle útulku. Co si vyberete?

- Co pro mě uznáte za nejvhodnější.

- A vy v sobě necítíte k některému z těchto míst větší náklonnost?

- Chtěl bych pracovat pro mládež, však to víte. Rozhodněte, jak chcete. Ve vaší radě budu vidět Boží vůli.

- Na co právě teď myslíte? Co vidíte ve své fantazii?

- Zdá se mi, že jsem mezi množstvím chlapců, kteří mě prosí o pomoc.

- Udělejte si tedy pár týdnů prázdnin. Až se vrátíte, řeknu vám, kam půjdete.

Po prázdninách uplynulo několik týdnů, a don Cafasso se neozýval. Já jsem mlčel také.

- Proč se neptáte, kam jste byl určen, řekl mi jednou.

- Protože chci plnit Boží vůli podle toho, kdy a jak mi řeknete vy. Nechci do toho vkládat vůbec nic svého.

- Tak se sbalte a jděte do útulku k donu Borelovi. Budete ředitelem malé nemocnice svaté Filomény a zároveň budete pracovat i v útulku. Mezitím vám Bůh ukáže, co máte dělat pro mládež.³⁰⁷

³⁰⁷ BOSCO J.: Můj život pro mladé, 104.

II. Příklad doprovázení dona Boska – Michal Magone

Don Bosco popisuje v životopise Michala Magone jeho příchod do oratoře a události, které následovaly: „V prvních dnech ho netěšilo téměř nic jiného než rekreace. Zpívat, křičet, běhat, skákat, povykovat, to byly činnosti, které vyhovovaly jeho ohnivě a živé povaze. (...) Ale najednou vypadal zamyšlený, už si nehrál, jen když byl vyzván. Kamarád, který mu dělal anděla strážného, si toho všiml a jednoho dne využil příležitosti a zeptal se ho: odkud ti přišla tato tvá zádumčivost? - Přichází z toho, že vidím mé kamarády při náboženských úkonech. Vidím je, jak se modlí, jdou ke zpovědi, k přijímání, a to mi způsobuje neustálý smutek. - Nechápu, jak může zbožnost druhých být důvodem tvé zádumčivosti. - Důvod je snadný k pochopení: moji kamarádi, kteří jsou dobří, se těmito náboženskými úkony stávají ještě lepšími; a já, který jsem ničema, se jich nemohu účastnit, a to mi způsobuje vážné výčitky a nepokoj.“

Michal prožívá chvíli zmatku a nejistoty, chtěl by poslechnout přítele, který mu radí jít za donem Boskem, ale nedokáže udělat první krok. Potřebuje někoho, kdo mu pomůže uvědomit si svoji vnitřní realitu, ujasnit si ji a dát do pořádku. Pouze tohle mu může přinést pokoj do srdce. Don Bosko, který diskrétně sleduje tyto události, zasáhne.

„Milý Magone, potřeboval bych, abys mě na moment nechal být pánem tvého srdce a ukázal mi zdroj této zádumčivosti, která tě už několik dní trápí. – Ano, je pravda, co říkáte, ale ... ale já jsem zoufalý a nevím jak to udělat. Po těchto slovech propukl v prudký pláč. Nechal jsem ho si ulevit a pak jsem řekl žertovným tónem: Jakže! Ty jsi generál Michal Magone, vůdce celé bandy v Carmagnole? Jaký generál jsi! Nejsi už schopný vyjádřit slovy, jaký žal máš v srdci? – Chtěl bych to udělat, ale nevím jak začít, neumím se vyjádřit. – Řekni mi pouze jedno slovo, zbytek už řeknu já. – Mám zmatené svědomí. – To mi stačí, pochopil jsem všechno. Bylo třeba, abys řekl toto slovo, abych ti mohl říct zbytek.“

Příběh pokračuje zpovědí mladíka, který v Božím odpuštění znovu nalezne pokoj srdce a odvalu začít nový život.³⁰⁸

³⁰⁸ Srov. RUFFINATTO: op. cit., 238–239.

III. Body pro osobní rozhovor navržené donem Boskem pro sestry FMA

„Rozhovor se má týkat těchto nejdůležitějších bodů:

- 1) Zdraví.
- 2) Studium nebo práce.
- 3) Zda může dobře plnit své úkoly a jak usilovně je plní.
- 4) Zda může bez těžkostí plnit svoje pobožnosti a s jakou horlivostí je plní.
- 5) Jak se jí daří modlitba a rozjímání.
- 6) Jak často a s jakou vroucností přistupuje ke svátostem a jaký jí přinášejí užitek, především při odstraňování hlavní chyby.
- 7) Jak zachovává sliby a zda nemá pochybnosti v povolání. Je zapotřebí mít na paměti, že rozhovor se týká pouze záležitostí vnějších a ne toho, co patří do zповědi, vyjma případy, že by sestra sama chtěla o tom hovořit ke svému duchovnímu prospěchu.
- 8) Zda nemá nějaké potíže, vnitřní neklid nebo lhostejnost vůči některé sestře a jestli má důvěru k představeným.
- 9) Zda neví o nějakém nepořádku, který je třeba odstranit, zvláště pokud by se jednalo zabránit urážce Boha.³⁰⁹

³⁰⁹ BOSCO G.: Ammaestramenti ed esortazioni di S. G. Bosco alle FMA, 246.

IV. Příklad doprovázení Marie Dominiky - Marie Belletti

Dívka byla v Mornese nerada, měla hlavu plnou zábav, přepychu a různých fantazií, nelíbila se jí ani práce, ani studium, ani modlitba, a vůbec netoužila po uspořádaném a dobrém životě. Když se téměř zdálo, že bude nutné ji poslat domů, aby nezkazila ostatní, Marie Dominika vyzvala sestry ke zvláštním modlitbám, aby získaly světlo k tomu, jak dále jednat.³¹⁰ Uspokojovala dívku ve všem, co není hřích, aby si získala její důvěru a náklonnost. Mluvila s ní o Boží lásce, snažila se v ní zažehnout lásku k Bohu, protože věděla, že když v ní bude tento plamen, dívka se ostatního sama vzdá. Když jí potřebovala napomenout, dělala to prostřednictvím své vikářky Petronilly.³¹¹

Sestra Enrichetta, která měla na starosti děvčata, ji také s bdělostí sledovala a získala si její náklonnost. Bůh zatím pracoval v duši dívky, a ta jednou v noci, vyděšená snem, žádala zpovědníka. Po zpovědi stále plakala a nebyla k utišení. Marie Dominika k ní něžně mluvila, podařilo se jí uklidnit ji a začala ji doprovázet ke změně života. Postupovala pomalu a dovolovala jí ještě mnoho věcí, vyhovovala i její marnivosti, pokud to nebylo na úkor ostatních dívek. Marie se nechala vést, pracovala energicky na sobě, a v krátkosti opustila přepych, marnivost, hloupé fantazie a vydala se na cestu dobra.

Rozhodně se však bránila jakékoliv myšlence na řeholní povolání. Dobrou být chtěla, ale sestrou nikdy. Marie Dominika, která vnímala, co se v dívce děje, vykonala spolu s Petronillou nověnu k svatému Josefovi, aby dívka dostala světlo a sílu. Jednoho dne dívka řekla zpovědníkovi, že si myslí, že má povolání. Ten ji odmítl s tím, že je příliš ambiciózní a nepřijaly by ji. Byla s tím spokojena, ale volání se stávalo stále naléhavější, a tak potřetí ji zpovědník vyzval k vykonání novény, a pak ať se jde poradit s Marií Dominikou. Přišla do shromáždění představených a prosila Marii Dominiku o přijetí mezi její dcery, žádala ji, aby byla matkou i pro ni. Marie Dominika ji přijala slovy: jestli mi chceš být dcerou, já ti budu opravdovou matkou.³¹²

³¹⁰ Srov. CAPETTI: Cronistoria II, 130–132.

³¹¹ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello I, 354.

³¹² Srov. CAPETTI: Cronistoria II, 130–132.

V. Příklad doprovázení Marie Dominiky - Emma Ferrero

Emma, zvyklá na zcela jiný životní styl, nechtěla ani slyšet o modlitbě, svátostech atd. Myslela jen na to, jak se zkrášlit, učesat, co si obléci. Měla stále špatnou náladu, byla netrpělivá a zlá. Všechna péče o ni měla za výsledek, že se ještě více zlobila. Byla uzavřená a myslela jen na sebe. Některé sestry žádaly, aby se poslala pryč, Marie Dominika však říkala, že se polepší, nespouštěla z ní oči a využívala všech příležitostí, aby jí řekla nějaké dobré slovo.³¹³

Sestře Enrichettě, která jí měla na starosti, působila Emma takové těžkosti, že se to projevilo i na jejím zdraví. Všechny její snahy, péče, modlitby neměly žádný výsledek. Marie Dominika viděla, že sestra je příliš znepokojená a starostlivá, a tak zasáhla. Povzbudivým slovem i svojí autoritou vedla sestru Enrichettu k umírněnosti ve všem, také v péči o tuto dívku. Vnímala, že v naschválech, které dívka sestře dělala, je určitá náklonnost, a tak vzala sestru s sebou na delší cestu, s tím, že Emmu dostane na starost zatím sestra Emilia. Třeba si díky odloučení Emma bude přát její návrat. Před odjezdem Marie Dominika s Emmou ještě dlouho hovořila.³¹⁴ Během nepřítomnosti přivedla sestra Emilia Emmu k tomu, aby jako dárek Marii Dominice, sestře Enrichettě a především své duši darovala dobrou zpověď.³¹⁵

Po návratu Emma sestru Enrichettu už alespoň bez potíží pozdravila a začala se chovat trochu lépe. Byla ale stále ještě připoutána ke svému kufru, ve kterém měla věci, které jí připomínaly předchozí život. Občas je z něho pomalu vytahovala, prohlížela a utápěla se ve vzpomínkách a fantaziích. Ale už se nedívala na ostatní povýšeně a začala se usmívat. Nebránila se také už péči sestry Enrichetty.³¹⁶ Marie Dominika se stále modlila a také vyzývala k modlitbě komunitu i děvčata a neustávala ve své láskyplné péči o ni.³¹⁷

Když se Marie Dominika za nějakou dobu vrátila z další cesty, na oslavu jejího příjezdu přitáhla Emma svůj kufř doprostřed dvora a postupně spálila všechny dopisy, fotografie a další vzpomínky.³¹⁸ Po jednom vroucím svatém přijímání požádala Marii Dominiku, aby ji přijala mezi své dcery.³¹⁹

³¹³ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello II, 119.

³¹⁴ Srov. CAPETTI: Cronistoria II, 302.

³¹⁵ Srov. tamtéž, 303.

³¹⁶ Srov. tamtéž, 309.

³¹⁷ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello II, 120.

³¹⁸ Srov. CAPETTI: Cronistoria II, 331.

³¹⁹ Srov. MACCONO: Santa Maria D. Mazzarello II, 120.